

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA
**MINISTERUL INFRASTRUCTURII
ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE**

Agenția de
Dezvoltare Regională
Centru

STUDIUL DE SPECIALIZARE INTELIGENTĂ A REGIUNII DE DEZVOLTARE CENTRU A REPUBLICII MOLDOVA

2023

Elaborat de Agenția de Dezvoltare Regională Centru, Republica Moldova

Igor Cojocaru, expert, coordonatorul ediției

CUPRINS

Acronime	5
1. Preliminarii	6
1.1 Scopul și nevoia elaborării studiului pentru specializarea inteligentă la nivelul Regiunii de Dezvoltare Centru	6
1.2 Contextul politicii de specializare inteligentă în RM și UE	7
1.3 Abordarea metodologică	9
2. Analiza cantitativă	14
2.1 Analiza contextului regional	14
2.1.1 Contextul socio-economic regional	14
Populația	14
Economia	16
Salariați	18
Întreprinderi	22
2.1.2 Infrastructură și accesibilitate	26
2.1.3 Activitatea de inovare și cercetare-dezvoltare	30
2.2 Identificarea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă la nivelul RDC	36
2.2.1 Potențialul economic	36
2.2.2 Potențialul de inovare	41
2.2.3 Potențialul științific	45
2.2.4 Rezultatele analizei potențialelor domenii de specializare inteligentă	47
3. Analiza calitativă	49
3.1 Organizarea și structura rezultatelor interviului de focus-grup	49
4. Descrierea domeniilor de specializare inteligentă identificate	51
4.1 Domeniul prioritar: AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE	51
Descrierea domeniului	51
Analiza SWOT	57
Viziunea domeniului	59
Idei de proiecte posibile	59
4.2 Domeniul prioritar: INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE	60
Descrierea domeniului	60
Analiza SWOT	64
Viziunea domeniului	65
Idei de proiecte posibile	65

4.3 Domeniul prioritar: INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN.....	66
Descrierea domeniului	66
Analiza SWOT	69
Viziunea domeniului.....	70
Idei de proiecte posibile	70
4.4 Domeniul prioritar: INDUSTRIA FARMACEUTICĂ.....	71
Descrierea domeniului	71
Analiza SWOT	73
Viziunea domeniului Industria farmaceutică	75
Idei de proiecte posibile	75
4.5 Domeniul prioritar: INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE.....	76
Descrierea domeniului	76
Analiza SWOT	79
Viziunea domeniului.....	81
Idei de proiecte posibile	81
5. Matricea evaluării criteriilor.....	82
6. Sumar	97
7. Anexe.....	100
ANEXA 1. Brevete deținute de Institutul de Fitotehnie „PORUMBENI” din anul 2012.....	100
ANEXA 2. Brevete deținute de Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară.....	101
ANEXA 3. Industrii identificate cu potențial economic pentru regiunea de dezvoltare Centru în baza indicilor ISS și Cota de piață	102
ANEXA 4. Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de instituții afiliate (RDC pentru anii 2019-2022)	104
ANEXA 5. Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de domeniu (RDC pentru anii 2019-2022)	107

ACRONIME

SI	Specializare inteligentă
RD	Regiune de Dezvoltare
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RM	Republica Moldova
UE	Uniunea Europeană
SWOT	Strengths (Puncte tari), Weaknesses (Slăbiciuni), Opportunities (Oportunități) și Threats (Amenințări)
TIC	Tehnologia informației și comunicațiilor
ISS	Indicele de specializare sectorială
HHI	Coeficientul Herfindahl-Hirschman
UG	Utilitatea globală
CDI	Cercetare, dezvoltare și inovare
UTA	Unitatea Teritorial Administrativă
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
BNS	Biroul Național de Statistică
UTAG	Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
ZEL	Zonă Economică Liberă
PIM	Platformele industriale multifuncționale
IA	Incubator de afaceri
CAEM	Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei
IBN	Instrumentul Bibliometric Național

1. PRELIMINARII

1.1 Scopul și nevoia elaborării studiului pentru specializarea inteligentă la nivelul Regiunii de Dezvoltare Centru (RDC)

Dezvoltat și promovat inițial de Comisia Europeană, în special în contextul politicii de coeziune a Uniunii Europene, conceptul de *specializare inteligentă* în prezent este adoptat și adaptat la nivel regional și național de către guverne, autorități regionale, instituții de cercetare și organizații din întreaga lume.

De-a lungul timpului, Comisia Europeană a promovat ideea dezvoltării inteligente în mai multe documente pe care le-a elaborat. Printre primele astfel de documente sînt: „Agenda Digitală pentru Europa” (2010), care a stabilit obiectivele și direcțiile principale pentru dezvoltarea și utilizarea tehnologiei digitale în Uniunea Europeană și care în special viza „stimularea economiei europene prin asigurarea unor avantaje economice și sociale durabile datorită unei piețe unice digitale”¹; sau „Europa 2020” (2010), în care Comisia Europeană a conturat principalele obiective ale Uniunii Europene pentru deceniul 2010-2020, incluzînd obiectivele de creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.²

Per ansamblu, conceptul de *specializare inteligentă* (SI) reprezintă o abordare strategică a dezvoltării economice la nivel regional sau național, care vizează identificarea, dezvoltarea și promovarea sectoarelor economice în care o anumită regiune sau țară are potențial competitiv sau avantaje comparate. Aceasta se bazează pe utilizarea cunoașterii, inovației și a factorilor de producție locali pentru a stimula creșterea economică, a crea locuri de muncă și a îmbunătăți calitatea vieții.

Specializarea inteligentă are scopul de a maximiza potențialul de dezvoltare economică într-o regiune sau țară prin identificarea și concentrarea pe domenii în care se pot obține avantaje competitive și inovație. Această abordare poate contribui la creșterea economică durabilă, la crearea de locuri de muncă și la îmbunătățirea calității vieții în regiuni diverse.

Elaborarea prezentului studiu pentru specializarea inteligentă la nivel regional are ca scop dezvoltarea și promovarea unei abordări sustenabile și inovatoare a dezvoltării economice și a competitivității în RDC. Aceasta poate fi necesar pentru a răspunde nevoilor și oportunităților particulare ale RDC și pentru a se asigura că aceasta se poate adapta la schimbările economice, tehnologice și sociale într-un mod eficient.

La baza elaborării studiului dat stau următoarele motive:

1. **Identificarea punctelor tari și a oportunităților.** Studiul respectiv ajută la identificarea sectoarelor economice în care regiunea are deja avantaje competitive sau potențial pentru creștere. Aceasta include evaluarea resurselor umane, infrastructurii, cunoștințelor și abilităților locale.
2. **Definirea priorităților de dezvoltare.** Acest studiu contribuie la stabilirea priorităților strategice pentru regiune, orientînd resursele și investițiile către sectoarele care pot aduce cel mai mare impact economic și social.

---

¹ Să înțelegem politicile Uniunii Europene: Agenda digitală pentru Europa. Comisia Europeană Direcția Generală Comunicare Informarea cetățenilor. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014, p. 3

² Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010. COM (2010). p. 5

3. **Creșterea inovației și a capacității de cercetare.** Specializarea inteligentă implică, de obicei, dezvoltarea unor sectoare cu un grad ridicat de inovație. Prin identificarea domeniilor în care regiunea are potențial în acest sens, se poate promova cercetarea și dezvoltarea tehnologică.
4. **Crearea de sinergii între actorii locali.** Studiul de specializare inteligentă poate ajuta la conectarea întreprinderilor, instituțiilor de învățământ, organizațiilor de cercetare și autorităților locale pentru a colabora în dezvoltarea economică regională.
5. **Dezvoltarea durabilă.** Prin concentrarea pe sectoarele cu potențial de creștere și inovație, specializarea inteligentă contribuie la o dezvoltare mai durabilă și echilibrată a regiunii, reducând dependența de industrii tradiționale și promovând inovația.
6. **Atragerea de finanțări.** Studiul respectiv de specializare inteligentă poate servi ca bază pentru obținerea de finanțări la nivel național sau european prin intermediul programelor de dezvoltare regională sau a altor surse de finanțare.

Elaborarea studiului pentru specializarea inteligentă la nivel regional este esențială pentru a ghida dezvoltarea economică și socială în Regiunea de Dezvoltare Centru, adaptând-o la nevoile și oportunitățile locale, și asigurându-se că aceasta este sustenabilă și inovatoare.

1.2 Contextul politicii de specializare inteligentă în RM și UE

Teza precum că o regiune poate obține avantaje economice durabile și creștere pe termen lung prin concentrarea și valorificarea resurselor și competențelor sale specifice nu mai este pusă la îndoială. Ea este aplicată de multe regiuni care au demonstrat cu mult succes acest punct de vedere. Specializarea inteligentă în contextul politicii regionale și economice se referă mai întâi de toate la strategiile și acțiunile implementate la nivel regional pentru a dezvolta și promova sectoarele economice în care o regiune are deja un avantaj competitiv sau potențial de creștere și inovare.

Si începe prin identificarea clară a resurselor, competențelor și potențialului de inovare specific al unei regiuni. Aceasta poate include sectoare industriale, domenii de cercetare, talente umane, infrastructură sau orice alt factor care conferă regiunii un avantaj competitiv.

Odată identificate, aceasta implică direcționarea fondurilor publice, sprijinul instituțional și dezvoltarea de capacități specifice pentru a stimula inovarea și creșterea în acele domenii. Astfel, o componentă esențială a specializării inteligente este promovarea inovării și a cercetării în sectoarele-cheie identificate. Acest lucru poate include facilitarea transferului de tehnologie, sprijinirea start-up-urilor, stimularea activității de cercetare și dezvoltare. Totodată, toate acestea nu se pot realiza fără colaborarea între diferite părți interesate, inclusiv administrații locale, sectorul privat, instituții de învățământ și organizații de cercetare, având scopul de a valorifica sinergiile și de a crea un ecosistem propice pentru inovare și dezvoltare.

În contextul Uniunii Europene, specializarea inteligentă este strâns legată de utilizarea fondurilor europene pentru a susține proiecte și inițiative care promovează dezvoltarea regională și inovarea.

Implementarea și beneficiile specializării inteligente variază în funcție de țara și contextul specific al fiecărui stat membru al UE. Cu toate acestea, există câteva aspecte comune care pot fi identificate în mod general în abordarea adoptată de statele membre:

- au început prin a realiza analize detaliate pentru a identifica domeniile lor de specializare;
- au adoptat strategii regionale personalizate, adaptate la specificul fiecărei regiuni;
- au absorbit fonduri europene, cum ar fi cele structurale și de coeziune;
- au susținut și încurajat colaborarea între sectorul public, privat și academic pentru a implementa strategiile de specializare inteligentă;
- au investit în facilități de cercetare și au încurajat colaborarea între industrie și sectorul de cercetare, promovând inovarea și transferul de tehnologie;

Statele membre au fost și rămân a fi active în împărtășirea bunelor practici între ele. Experiința acestora este una vastă. Germania a abordat specializarea inteligentă prin consolidarea capacităților sale tehnologice în sectoare-cheie, cum ar fi industria manufacturieră de înaltă tehnologie (Industrie 4.0). S-a pus accentul pe digitalizare, automatizare și integrarea tehnologiilor inovatoare în procesele de producție. Suedia s-a concentrat pe dezvoltarea capacităților tehnologice în domenii precum tehnologiile verzi și sustenabile, tehnologiile medicale și comunicațiile. Finlanda a pus un accent deosebit pe industria tehnologică, concentrându-se pe sectoare precum tehnologia informației și comunicațiilor (TIC), electronică și design. Strategiile au inclus sprijinirea start-up-urilor tehnologice și dezvoltarea unei forțe de muncă bine pregătite în domeniul tehnologiei. Olanda s-a orientat către domenii precum tehnologiile agricole inovatoare, sănătate și energie.

Spania a abordat specializarea inteligentă prin accentuarea dezvoltării tehnologice în sectoare precum turismul, energiile regenerabile și infrastructura de transport.

Polonia și-a orientat eforturile spre sectoare precum tehnologia informației, industria auto și producția avansată. S-a concentrat și pe dezvoltarea capitalului uman, oferind programe de formare și educație în domenii tehnologice.

Alte țări non-membre ale UE, care au adoptat specializarea inteligentă în dezvoltare la fel au atins niveluri înalte demne de bune practici. Bunăoară, Norvegia s-a specializat în domenii cum ar fi energiile regenerabile, tehnologiile marine și științele vieții, iar Elveția a abordat specializarea inteligentă prin promovarea cercetării și inovării în domenii precum tehnologiile financiare, biotehnologia și industria farmaceutică. În ambele cazuri guvernele acestor țări au sprijinit inițiativele de start-up și au investit în infrastructura de cercetare.

În 2012, Republica Moldova a adoptat Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2020", având ca obiective atragerea investițiilor, dezvoltarea industriilor exportatoare și promovarea societății bazate pe cunoștințe, inclusiv consolidarea cercetării, inovării și transferului tehnologic. În același timp, RM a devenit prima țară din Parteneriatul Estic cu statut de stat asociat în programele de cercetare ale UE, deschizând noi oportunități pentru proiecte de cercetare. Cu toate acestea, constatările recente arată că subfinanțarea, fragmentarea și lipsa investițiilor naționale, împreună cu procedurile rigide, au redus impactul acestor realizări asupra evoluției sistemului de cercetare și inovare în țară. O problemă persistentă este conexiunea slabă între comunitatea științifică și mediul de afaceri, afectând implementarea rezultatelor cercetării și absorbția tehnologiilor noi. În aceste condiții, Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 accentua necesitatea sprijinirii specializării inteligente,

identificarea priorităților în mod participativ și corelarea cu nevoile mediului de afaceri pentru abordarea coerentă a oportunităților și evoluțiilor pieței, evitând suprapunerea și fragmentarea eforturilor.³

1.3 Abordarea metodologică

Prioritățile regionale reies dintr-o intersecție (o matrice) a unui proces de sus-în-jos de identificare a unor obiective mai largi de politică de specializare inteligentă, aliniată cu obiectivele și politicile naționale, cu procesul de jos-în-sus de identificare a unor nișe emergente de specializare inteligentă locală/regională, domenii de experimentare și dezvoltare viitoare care au fost identificate în cadrul activităților focus-grupurilor. Este foarte important să se identifice un număr limitat de priorități, corespunzătoare potențialului de specializare inteligentă descris în partea de analiză și confirmat prin metode calitative aplicate în cadrul studiului.

În acest context, potențialul socio-economic regional a fost analizat prin prisma următoarelor **criterii de evaluare** a specializării inteligente:

1. Importanța economică la nivel regional
2. Dinamica sectorului și cerința pieței
3. Valorificarea unor resurse locale
4. Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente
5. Convergența domeniilor și nivelul de colaborare între actori

Analiza criteriilor de evaluare pentru specializarea inteligentă a RDC poate oferi o perspectivă cuprinzătoare asupra stării actuale și potențialului de dezvoltare. Analiza fiecărui criteriu se va efectua după următorul model:

1. Importanța economică la nivel regional:
  - Evaluarea contribuției sectorului la cifra de afaceri regională/națională, ponderea entităților economice regionale și personalului angajat din totalul per țară.
  - Identificarea și analiza celor mai cunoscute și influente branduri din sector.
  - Analiza produselor cu potențial de export.
  - Analiza impactului economic al inovațiilor în domeniul analizat.
2. Dinamica sectorului și cerința pieței:
  - Examinarea tendințelor recente, evoluției industriei și cerințele pieței de desfacere pentru fiecare domeniu.
  - Identificarea nevoilor și tendințelor emergente în sector.
  - Investigarea cerințelor pieței pentru soluții și servicii inteligente și adaptarea sectorului la aceste cerințe.
3. Valorificarea resurselor locale:
  - Identificarea resurselor locale (umane, naturale, tehnologice și de cercetare) care pot fi valorificate în contextul specializării inteligente.
4. Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente:
  - Analiza nivelului de inovare în regiune și adoptarea tehnologiilor emergente.

---

³ Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023. Hotărârea Guvernului nr.381/2019.

- Identificarea sectoarelor sau companiilor care sînt lideri în aplicarea tehnologiilor avansate.
5. Nivelul de colaborare între actori:
- Evaluarea gradului de colaborare între diferitele sectoare economice și actorii regionali.
  - Analiza inițiativelor și proiectelor de colaborare care vizează integrarea tehnologiilor inteligente în diverse domenii.

Fiecare criteriu a fost analizat în detaliu, au fost identificate toate argumentele semnificative pentru a asigura o evaluare coerentă și bazată pe dovezi concludente. Analiza a implicat atît metode cantitative, cît și calitative.

Analiza cantitativă a presupus mai întîi de toate studiul datelor statistice pe perioada anilor 2017-2022. În unele cazuri, din lipsa de date mai recente, unele din ele sînt analizate începînd cu anul 2015 pînă la cel mai recent an disponibil. Astfel, potențialul de specializare al regiunii în prima fază a fost identificat în urma analizei social-economice a contextului teritorial actual. Pentru aceasta au fost analizați următorii indicatori:

- a) privind populația: dinamica numărului populației regiunii, repartizarea populației pe grupe de vîrstă pe regiuni de dezvoltare, ratele de activitate, ocupare și șomaj pe regiuni, distribuirea populației ocupate pe regiuni statistice și după activități economice;
- b) privind activitatea economică: produsul intern brut, valoarea adăugată brută, valoarea producției industriale;
- c) privind salariații: numărul mediu anual al salariaților în profil teritorial și pe activități economice;
- d) privind întreprinderile: cifra de afaceri a întreprinderilor din RDC, numărul de întreprinderi în profil teritorial, ponderea întreprinderilor cu profit pe regiuni, profitul/pierderea netă a întreprinderilor din RDC.

În același context, sub aspect cantitativ, ne-am propus să studiem structura de suport pentru mediul de afaceri din regiune evidențiind importanța zonelor economice libere, a parcurilor și incubatoarelor de afaceri care oferă facilități și resurse specifice pentru a susține companiile în dezvoltarea și aplicarea tehnologiilor noi și avansate. Acestea pot stimula creșterea economică prin atragerea investițiilor, crearea de locuri de muncă și facilitarea dezvoltării întreprinderilor. Dacă incubatoarele de afaceri reprezintă medii special concepute pentru a sprijini start-up-urile și afacerile mici în primele lor etape de dezvoltare, atunci zonele economice libere și parcurile industriale sînt concepute pentru a oferi un mediu propice pentru afaceri, cu reglementări fiscale avantajoase și infrastructură specializată.

Sub aspect cantitativ, activitatea de inovare și cercetare-dezvoltare a fost analizată prin prisma mai multor date statistice oferite de BNS și AGEPI. Acestea s-au referit la: ponderea întreprinderilor inovatoare, activități de inovare în profil regional, cheltuielile aferente inovărilor pe tipuri de cheltuieli și regiuni de dezvoltare, numărul inventatorilor naționali și a solicitanților de brevete. În același context, am analizat capacitatea instituțiilor academice și de cercetare, care își desfășoară activitatea în regiune sau se află într-o limită de proximitate care poate crea un impact semnificativ asupra activității de inovare și cercetare-dezvoltare.

Selecția domeniilor prioritare s-a bazat pe analiza cantitativă detaliată a potențialului economic și de inovare ale RDC. Astfel, luând în considerare valorile medii (anii 2017-2022) a numărului mediu de salariați, cifrei de afaceri și unităților locale active în calitate de parametri economici relevanți, s-au calculat următorii indicatori pentru fiecare domeniu de activitate economică a regiunii în raport cu nivelurile național și regional:

1. **indicele de specializare sectorială (ISS)**. ISS se calculează avînd la bază variabilele utilizate de indicele avantajului competitiv RCA, care servește la determinarea avantajului/dezavantajului relativ al unei țări în comerțul internațional pentru o anumită clasă de bunuri și servicii. Pornind de la metoda de calcul al indicelui RCA, s-a aplicat formula ce urmează, care de altfel în literatura de specialitate poate fi identificată ca și calculul *indicelui locației*, astfel: $ISS_{(i)} = (x_{(i)}/X)/(y_{(i)}/Y)$, unde:

ISS = indicele de specializare a sectorului (i) în economia regională;

$x_{(i)}$ = ocuparea forței de muncă / cifra de afaceri / unități locale active în industria (i) în economia regională;

X = ocuparea totală a forței de muncă / cifra de afaceri / unități locale active în economia regională;

$y_{(i)}$ = ocuparea forței de muncă / cifra de afaceri / unități locale active în industria (i) în economia națională

Y = ocuparea totală a forței de muncă (sau cifra de afaceri) în economia națională

Un ISS peste 1 arată o concentrare peste medie în industrie, adică ponderea ocupării forței de muncă, a cifrei de afaceri sau ponderea de unități locale active a acelei industrie în regiune este mai mare decît ponderea ocupării forței de muncă, a cifrei de afaceri sau a unităților locale active ale aceleiași industrie la nivel național.

2. **ponderea pe piață a fiecărui sector (Pondere)**. Pondere se referă la proporția unei industrie din regiune în raport cu totalul național al industriei. Formula pentru calcularea ponderii este simplă: $Pondere = (X / X\_total) * 100$, unde:

X – valoarea industriei într-o regiune;

X_total – Valoarea totală a tuturor industriilor din regiune.

3. **coeficientul Herfindahl-Hirschman (HHI)**. HHI măsoară gradul de concentrare a unei industrie într-o piață sau a unui sector într-o economie. Coeficientul HHI se calculează prin adunarea pătratelor cotelor de piață ale fiecărui sector. Formula este următoarea: $HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$, unde:

n - reprezintă numărul de sectoare pe piață;

s_i - este cota de piață a fiecărui sector, exprimată sub formă de procentaj.

O valoare mare a HHI indică o concentrare mare, ceea ce poate sugera o putere de piață mai mare pentru anumite sectoare cheie, iar o valoare mică indică o piață mai fragmentată.

4. **utilitatea globală (UG)**. UG permite măsurarea gradului în care o variabilă decizională este preferabilă în locul alteia. În cazul identificării potențialului de specializare considerăm că toate criteriile decizionale au același coeficient de importanță și vom calcula utilitatea globală după formula:

$Ug_{(vi)} = \sum U_{ij}$, unde:

$Ug_{(vi)}$ = utilitatea globală a variantei "i",

U_{ij} = utilitatea variantei "i" după criteriul "j".

$$U_{ij}=(C_{ij}-\min C_{ij})/(\max C_{ij}-\min C_{ij}), \text{ pentru } j=1,n$$

Varianta optimă se va alege după formula $V_{\text{opt}} = \max U_{g(v_i)}$. Astfel că alegem un interval de variație $[0, n]$, considerat utilitate, notat cu $u_{(v_i)}$ și se va atribui celei mai favorabile consecințe decizionale utilitate "n" notată cu $u_{(v_i)}=n$, iar celei mai nefavorabile consecințe decizionale utilitatea 0, $u_{(v_i)}=0$.

Fiecărui indicator i s-a stabilit un prag astfel încât să permită identificarea cât mai obiectivă a potențialului economic al unei industrii. Pentru ISS de regulă se stabilește pragul de 1 punct, ceea ce identifică o valoare peste medie a concentrării unei industrii într-o regiune. În cazul nostru am stabilit pragul de 1,5 puncte ceea ce a permis să identificăm o concentrare peste medie a unei industrii cu avantaj competitiv mai înalt la nivel național și totodată să limităm numărul de sectoare identificate la nivel de regiune. Pragul pentru *Pondere* a fost stabilit la nivelul tuturor valorilor care sînt mai mari decît cele care tind să fie egale cu „0” (*Pondere* $\neq$ 0).

Primii doi indicatori sînt indicatori de bază, astfel că în cazul în care o industrie se califică prin acești indicatori aceasta devine o nișă potențială de specializare inteligentă pentru regiune.

Ceilalți doi indicator *HHI* și *UG*, au fost aplicați prin aplicarea celor mai mari valori identificate, astfel încât au permis: a) să stabilim gradul de concentrare a industriei în regiune și b) gradul preferabil de decizie pentru o anumită industrie sau alta.

Pentru identificarea potențialului de inovare a RDC au fost utilizați: a) *Indicele de specializare sectorială (ISS)*, aplicînd formula descrisă mai sus precum și pragul ales anterior; b) *dimensiunea sectorului de inovare*, care exprimă numărul de întreprinderi inovatoare din regiune. Pentru a pronunța o industrie drept de specializare, am considerat că aceasta trebuie să conțină cel puțin 2 întreprinderi inovatoare. Această valoare a masei critice este acceptată și în alte metodologii aplicate pentru identificarea potențialului de specializare inteligentă.⁴

În urma analizei efectuate, au fost identificate acele industrii care au corespuns unui număr maxim de criterii aplicate conform metodologiei respective. Acestea au servit drept reper pentru analiza calitativă realizată în cadrul studiului. Pe domeniile identificate preliminar la etapa anterioară au fost organizate focus-grupuri pe domeniile identificate. Componenta fiecărui grup a fost în concordanță cu principiile organizării Helixului Cvadruplu și a întrunit agenți economici (companii), reprezentanți ai administrației publice, organizațiilor CDI (centre de cercetare, dezvoltare și inovare) și a organizațiilor de sprijin în dezvoltarea antreprenoriatului. În cadrul focus-grupurilor s-a aplicat un ghid de discuție care a urmărit obținerea unei înțelegeri profunde, a unei perspective variate și feedback detaliat pe marginea industriilor identificate preliminar. Discuțiile s-au desfășurat pentru identificarea principalelor provocări și necesități, confirmarea sau infirmarea potențialului identificat, precum și pentru identificarea viziunii domeniilor.

În baza rezultatelor obținute a fost elaborat tabelul de argumente asociat cu fiecare din cele cinci criterii enunțate anterior. Fiecare argument a fost evaluat ca importanță pe o scară de la 0 la 5 puncte, unde "0" este egal cu lipsa de argumente, iar "5" maxim argumente pozitive identificate în cadrul analizelor cantitative și calitative, după cum urmează:

0 – Nici un Impact:

- Nu există nici o conexiune sau relevanță față de criteriu.
- Nu se oferă argumente sau susținere pentru punctul respectiv.

---

⁴ Petrovan M., Porcescu S., Russu D. Studiul de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova. Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova. Agenția de dezvoltare Regională Nord 2023.p. 13

1 – Impact Neglijabil:

- Conexiunea cu criteriul este minimă și are un impact neglijabil.
- Argumentele furnizate sînt vagi sau puțin convingătoare. (Există cel puțin un argument pozitiv, nu s-a identificat nici o creștere a indicatorilor pe perioada analizată)

2 – Impact Limitat:

- Există o conexiune vizibilă cu criteriul, dar impactul este limitat.
- Argumentele sînt parțiale și necesită mai mult sprijin sau clarificare. (Datele statistice sînt plasate sub medie, au identificat o creștere a indicatorilor pe ultimul an din perioada analizată)

3 – Impact Moderat:

- Conexiunea cu criteriul este solidă, avînd un impact moderat.
- Argumentele sînt bine susținute, dar pot beneficia de unele îmbunătățiri. (Datele statistice tind să se apropie de medie, au identificat o creștere a indicatorilor pe ultimii 3 ani din perioada analizată)

4 – Impact Semnificativ:

- Conexiunea cu criteriul este foarte puternică, avînd un impact semnificativ.
- Argumentele sînt bine articulate și susținute, cu puține sau nici un punct slab. (Datele statistice sînt peste medie, sînt în dinamică pozitivă pe întreaga perioadă analizată)

5 – Impact Maxim:

- Conexiunea cu criteriul este excepțională, avînd un impact maxim.
- Argumentele sînt extrem de convingătoare, bine susținute și nu necesită îmbunătățiri semnificative. (Datele statistice ating cotele maxime, sînt într-o dinamică pozitivă pe întreaga perioadă analizată)

Această abordare a facilitat consolidarea unor scoruri pentru fiecare criteriu și, în cele din urmă, pentru fiecare domeniu.

2. ANALIZA CANTITATIVĂ

2.1 Analiza contextului regional

2.1.1 Contextul socio-economic regional

Populația

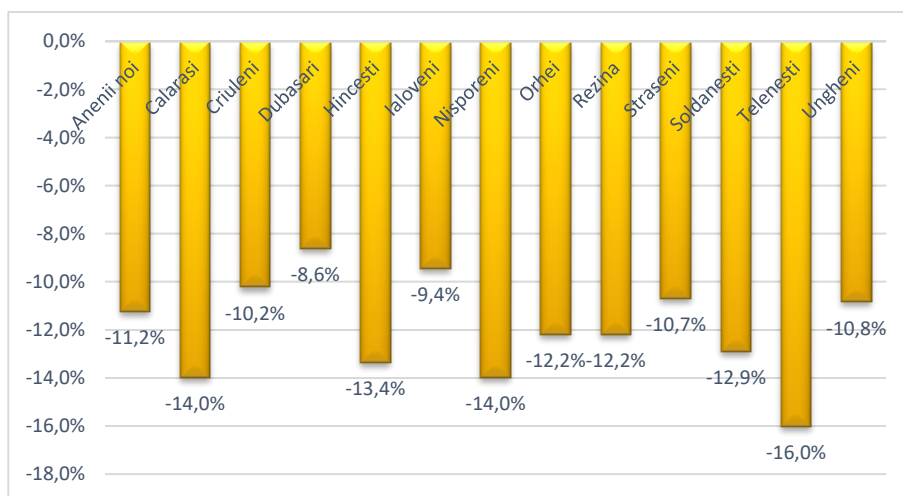
Regiunea de Dezvoltare Centru are suprafața de 10 734,5 km², ceea ce constituie aproximativ 31% din suprafața totală a țării, fiind a doua cea mai mare regiune ca suprafață după regiunea Nord.

Populația cu reședință obișnuită a Regiunii de Dezvoltare Centru, conform datelor statistice din anul 2022, a înregistrat un număr de 703 159 de persoane⁵.

Zona rurală este locuită de aproximativ 82% din numărul total al populației, iar zona urbană de aproximativ 18%. Populația economic activă a regiunii constituie 227 mii persoane, cu o pondere de 32% din totalul acesteia.

Conform datelor prezentate de către Biroul Național de Statistică, în anul 2022 comparativ cu anul 2017 s-a înregistrat o scădere a populației cu reședință obișnuită în profil teritorial de peste 9%. Pentru Regiunea Centru este specifică aceeași tendință negativă (Fig. 1), o descreștere semnificativă fiind evidentă în raioanele Telenesti (16%), Călărași (14%), Nisporeni (14%), Hîncești (13,4%).

Figura 1. Dinamica numărului populației cu reședință obișnuită în anul 2022 comparativ cu anul 2017
Sursa: BNS

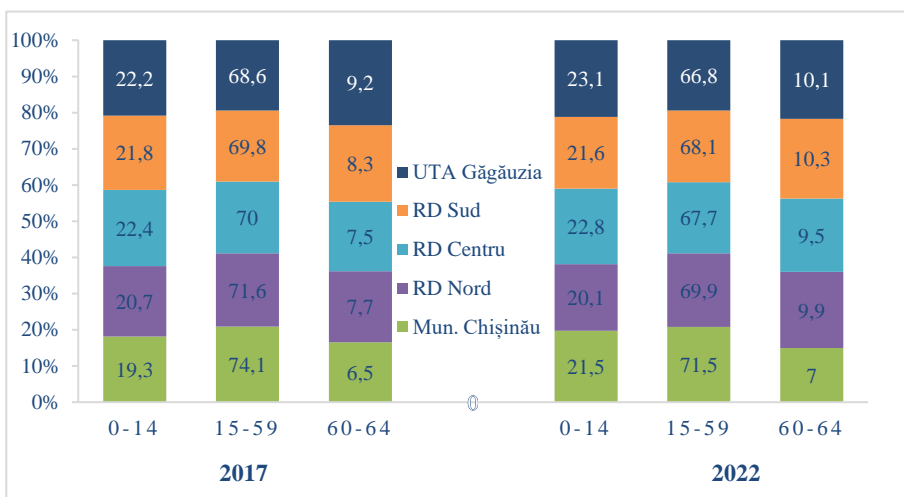
Analizînd repartizarea populației pe regiuni și pe unele grupe de vîrstă (Fig. 2), se constată că ponderea persoanelor apte de muncă (15-59 ani) a înregistrat o scădere în toate regiunile, iar Regiunea Centru a înregistrat cea mai mare scădere a ponderii persoanelor apte de muncă (cu 2,3 puncte procentuale) după municipiul Chișinău (cu 2,6 puncte procentuale), continuînd să aibă a doua cea mai mică pondere a persoanelor apte de muncă, după UTA Găgăuzia, comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare.

RD Centru, asemenea Regiunii Sud, a înregistrat o creștere a ponderii populației vîrstnice (cu 2 pp), fiind pe locul doi după mun. Chișinău, depășită fiind de Regiunea Nord (cu 2,2 pp).

⁵Statistica teritoriala 2022:

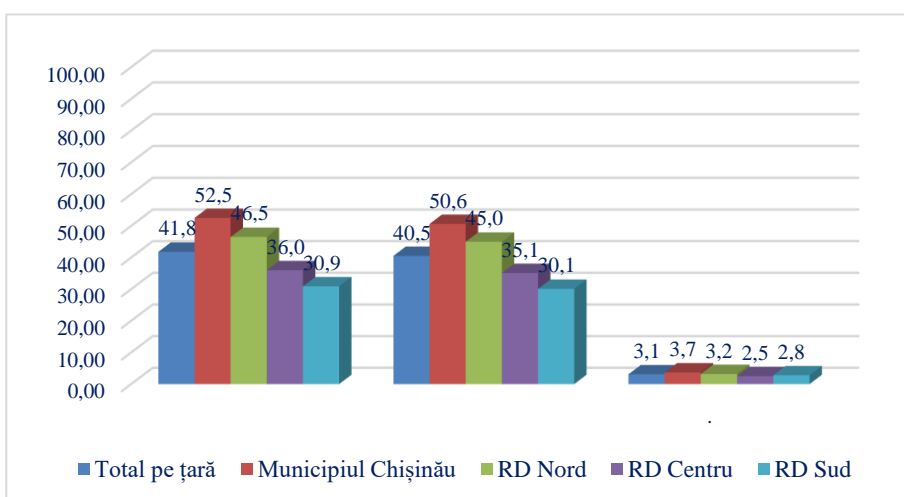
https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Statistica_teritoriala/Statistica_teritoriala_editia_2023.pdf

Figura 2. Repartizarea populației pe unele grupe de vîrstă și pe regiuni, la începutul anilor 2017 și 2022
Sursa: BNS

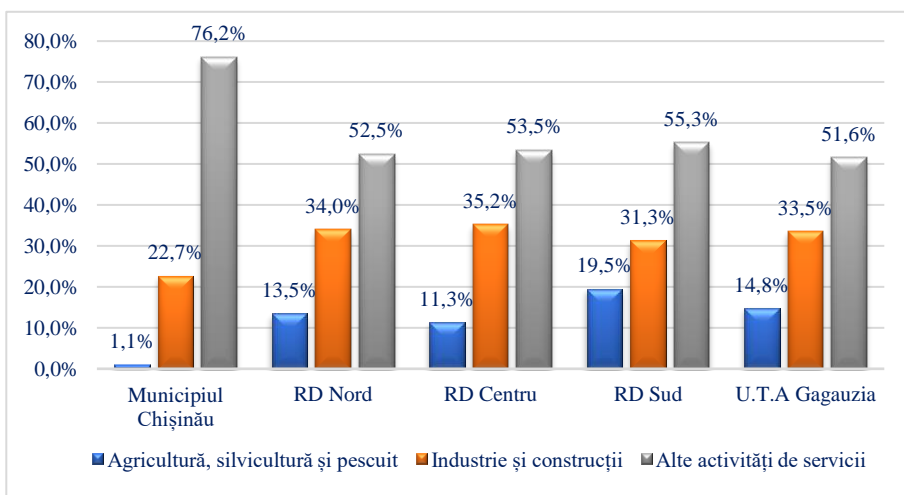
Analizînd datele statistice, se constată că rata de activitate a populației (36%) și rata de ocupare a populației (35,1%) din RDC (Figura 3) sînt depășite de cele ale RM corespunzător cu 5,8 și 5,4 pp, cît și de cele ale RDN și municipiului Chișinău, rate mai mici înregistrînd RDS. Rata șomajului (2,5%) este cea mai mică rată înregistrată la nivelul tuturor regiunilor de dezvoltare și chiar mai mică decît cea pe țară cu 0,6 pp.

Figura 3. Ratele de activitate, ocupare și șomaj, pe regiuni, 2022
Sursa: BNS

Analizînd distribuția populației ocupate pe regiuni statistice și după activități economice pentru anul 2021, se constată atît în profil teritorial cît și regional o pondere predominantă a populației ocupată în activități de servicii, urmată de activitățile în industrie și comerț, pe ultimul loc situînd-se activitățile agricole.

Figura 4. Distribuția populației ocupate pe regiuni statistice și după activități economice, 2021
Sursa: BNS

Datele statistice pentru RDC arată că 53,5% din populație este ocupată în activități de servicii (Figura 4), depășind Regiunea Nord cu 1% și UTAG cu 1,9%, respectiv fiind depășită de Regiunea Sud cu 1,8% și de municipiul Chișinău cu 22,7%.

Referitor la ocuparea populației în domeniul industriei și construcțiilor, RDC deține ponderea cea mai înaltă (35,2%), fiind urmată de Regiunea Nord (34%) cu o diferență de 1,2%, UTA Găgăuzia (33,5%) cu o diferență de 1,7%, Regiunea Sud (31,3%), cu o diferență de 3,9%, pe ultimul loc clasându-se municipiul Chișinău (22,7%), respectiv cu o diferență de 12,5%.

Populația ocupată în agricultură, silvicultură și pescuit în RDC ocupă o pondere de 11,3%, a doua după municipiul Chișinău (1,15), fiind depășită după cum urmează, de Regiunea Nord (13,5%) cu 2,2 puncte procentuale, de UTA Găgăuzia (14,8%) cu 3,5 puncte procentuale și de Regiunea Sud (19,5%) cu 8,2 puncte procentuale.

Economia

Potrivit BNS, RDC a înregistrat în 2020 un PIB Regional de 29 985 702 mii lei (Tabelul 1), ceea ce reprezintă o pondere de 15% raportat la nivelul de țară, a doua ca mărime după RDN (15,8%).

Tabelul 1. Produsul Intern Brut Regional (PIBR), mii lei

Regiuni	PIBR, mii lei, 2013	PIBR, mii lei, 2020	Ponderea în % din totalul pe RM, 2021	Dinamica 2013-2020
Total RM	119.532.871	199.733.684	100,0%	67,1%
RD Mun. Chișinău	66.623.825	119.920.019	60,0%	80,0%
RD Nord	21.041.305	31.537.746	15,8%	49,9%
RD Centru	18.214.286	29.985.702	15,0%	64,6%
RD Sud	10.424.067	13.700.785	6,9%	31,4%
RD UTAG	3.229.387	4.589.432	2,3%	42,1%

Sursa: BNS

Contribuția Regiunii de Dezvoltare Chișinău a reprezentat cea mai mare pondere (60%) din totalul PIBR în 2021 și a înregistrat cea mai accelerată creștere (+80%) în perioada 2013-2020.

În contextul dinamicii, raportat la anul 2013 (primul an pentru care s-a calculat PIBR de către BNS), RDC a înregistrat cea mai mare creștere (+64,6%) față de celelalte regiuni, cu excepția mun. Chișinău; RDN a înregistrat o creștere de 49,9%, RDS a înregistrat o creștere de 31,4%, iar RD UTAG de +42,1%.

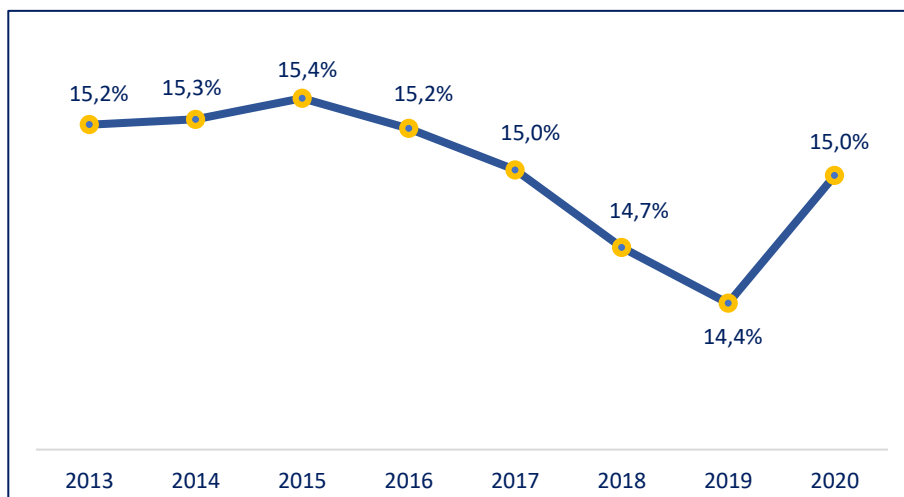

Figura 5. Dinamica ponderii PIBR a RD Centru față de RM în perioada 2013-2020

Sursa: BNS

Totodată, în Fig. 5 observăm că ponderea PIBR a RD Centru, mai mult sau mai puțin este constantă (15%) în cei 8 ani analizați, cu o perioadă aflată în descreștere din 2015 până în anul 2019, dar în anul 2020 aceasta revine.

Valoarea PIB per capita în RDC este situată pe locul trei în RM după mun. Chișinău și RDN în 2021 (Fig. 6)

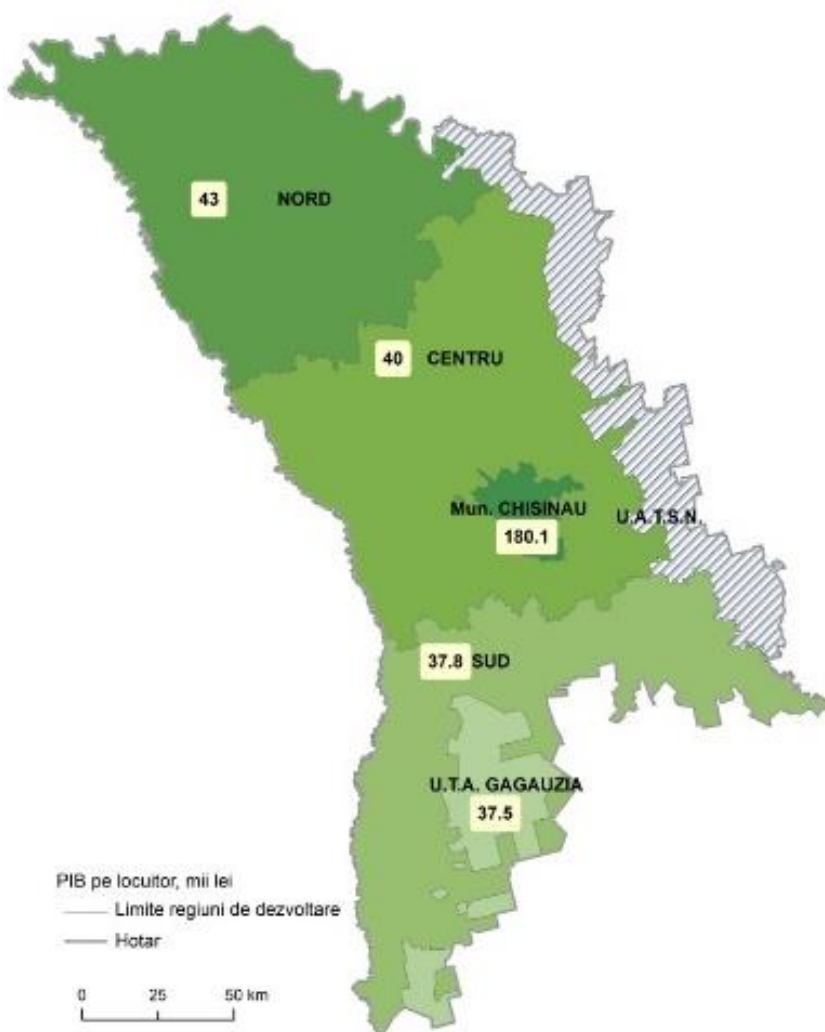

Figura 6. Valoarea produsului Intern Brut pe cap de locuitor Republica Moldova, anul 2021

Sursa: BNS

Valoarea adăugată brută (VAB) a RDC a constituit 25 970 421 mii lei în anul 2020, adică 15% din totalul pe țară. Distribuția pe activitățile economice indică o pondere semnificativă a unor activități raportat la nivelul de țară (Tabelul 2).

Tabelul 2. Ponderea VAB pe activități economice la nivelul RM și RD Centru, 2020

Activități economice	RM 100%	RDC / RM 15%	Pondere din RM
A Agricultură, silvicultură și pescuit	10,8%	3,5%	32,4
B Industria extractivă	0,5%	0,2%	40,0
C Industria prelucrătoare	11,7%	2,6%	22,2
D Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	2,3%	0,2%	8,7
E Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	0,7%	0,1%	14,3
F Construcții	11,5%	1,5%	13,0
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	17,4%	1,7%	9,8
H Transport și depozitare	4,0%	0,4%	10,0
I Activități de cazare și alimentație publică	0,8%	0,1%	12,5
J Informații și comunicații	5,6%	0,1%	1,8
K Activități financiare și de asigurări	3,5%	0,2%	5,7
L Tranzacții imobiliare	9,5%	1,3%	13,7

M Activitati profesionale, stiintifice si tehnice	2,4%	0,1%	4,2
N Activitati de servicii administrative si activitati de servicii suport	1,2%	0,0%	0,0
O Administratie publica si aparare; asigurari sociale obligatorii	4,5%	0,7%	15,6
P Invatamant	5,7%	1,3%	22,8
Q Sanatate si asistenta sociala	5,3%	0,6%	11,3
R Arta, activitati de recreere si de agrement	0,9%	0,2%	22,2
S Alte activitati de servicii	1,5%	0,1%	6,7
T Activitati ale gospodariilor private in calitate de angajator de personal casnic; activitati ale gospodariilor private de productie de bunuri si servicii destinate consumului propriu	0,2%	0,0%	0,0

Sursa: BNS

Astfel, ponderile cele mai mari la nivel de regiune sînt ocupate de: agricultură, silvicultură și pescuit (3,5%), urmată de industria prelucrătoare (2,6%), comerțul (1,7%), construcțiile (1,5%), tranzacțiile (1,3%) și învățămîntul (1,3%). Totodată, analizînd ponderea la nivel național vedem că cea mai mare o are activitatea B Industria extractivă – 40%, urmată de A Agricultura, silvicultura și pescuit – 32,4%, P Învățămînt se situează pe locul 3 cu 22,8%, iar pe locul 4 toate activitățile ce au depășit mai mult de 20%, cum ar fi: C Industria prelucrătoare, R Arta, activități de recreere și de agrement.

În conformitate cu datele BNS, în anul 2022 valoarea totală a producției fabricate în toate regiunile este de 85 501,3 milioane de lei. Ponderea ce mai mare o deține mun. Chișinău, cca 51% (Tab. 3). RDC se situează pe poziția 3 după RDN, cu o pondere de cca 18%.

Tabelul 3. Valoarea producției industriale fabricate și livrate, în prețuri curente, pe regiuni de dezvoltare, 2022

Regiuni de dezvoltare	Valoarea producției fabricate		Valoarea producției livrate	
	mil. lei	ponderea în total industrie, %	mil. lei	ponderea livrărilor pe piața externă, %
Total	85501,3	100,0	79992,1	100,0
Mun. Chișinău	43366,1	50,7	40282,6	50,35
Nord	20322,7	23,8	19358,2	24,2
Centru	15493,1	18,1	14562,7	18,2
Sud	3259,3	3,8	3136,3	3,92
UTA Găgăuzia	3060,1	3,6	2652,3	3,32

Sursa: BNS

În același context, tabelul 3 conține informații referitor la valoarea producției livrate care este de 79 992,1 milioane lei.

Salariați

În 2021 în RDC numărul mediu anual al salariaților a constituit 58 722 de persoane, ceea ce reprezintă 14,8% din totalul pe țară. În același timp, RD Nord are o pondere de 17,3%, RD Sud 6,2%, UTAG 3,3%, iar mun. Chișinău – 58,4%. La nivelul raioanelor din cadrul RDC, întîietatea ca pondere o deține raionul Orhei (17,1%), urmat de Ungheni (14,9%), Anenii Noi (12%), Ialoveni (11,6%) și Strășeni (9,9%). Ponderea minimă o deține raionul Dubăsari (1,5%), Șoldănești (2,1%) și Telenești (2,9%).

Dinamica pentru perioada 2017-2021 este una pozitivă, numărul mediu anual al salariaților din RDC sporind cu 15%, comparativ cu dinamica pe țară (+6,9%), în RDN (9,1%), RDS

(+12,1%) și UTAG (+21,4%). Astfel, raionul Orhei a înregistrat un spor de 35%⁶, Telenești 31,5%, Anenii Noi 28% și Șoldănești 23,1%. Singurul raion care a înregistrat un spor negativ este Nisporeni (-7,1%), care a înregistrat o scădere cu 170 a nr. de salariați.

Distribuit pe activități economice, ponderi semnificative a numărului de salariați sînt înregistrate în industria prelucrătoare și extractivă (36,4%), în comerț⁷ (29,3%), în transport și depozitare (9,6%) și construcții (8%). Ponderile minime sînt înregistrate în „alte activități de servicii” (0,6%), tranzacții imobiliare (1,5%), activități profesionale științifice și tehnice (1,6%), informații și comunicații (1,8%) și în activități de servicii administrative și activități de servicii suport (1,9%).

Dezagregat pe activități economice, dinamica pentru perioada 2017-2021 a constituit pentru RDC un spor de +15%, cele mai dinamice activități economice fiind activitățile de servicii administrative și activități de servicii suport (+40,2%), informații și comunicații (+36,4%), construcțiile (+21,6%), alte activități de servicii (+21,2%) și industria prelucrătoare și extractivă (+18,4%).

Tabelul 4. Numărul mediu anual al salariaților pe raioanele RD Centru pentru activitatea B+C (industria prelucrătoare și extractivă), 2021

Raioane	Nr. de salariați, 2021	Ponderea în % din totalul pe RDC	Dinamica 2017-2021
RD Centru	21352	100,0%	18,4%
Anenii Noi	3105	14,5%	30,7%
Călărași	930	4,4%	-0,3%
Criuleni	1195	5,6%	29,5%
Dubăsari	177	0,8%	4,1%
Hîncești	1051	4,9%	3,0%
Ialoveni	1770	8,3%	-11,5%
Nisporeni	697	3,3%	-24,6%
Orhei	5080	23,8%	89,6%
Rezina	867	4,1%	19,3%
Strășeni	1915	9,0%	-1,8%
Șoldănești	276	1,3%	-2,8%
Telenești	482	2,3%	40,9%
Ungheni	3806	17,8%	2,5%

Sursa: BNS

Industria prelucrătoare și extractivă este prima activitate după numărul de salariați la nivel regional (Tabelul 4), raioanele cu cei mai mulți salariați în 2021 fiind Orhei (23,8%), Ungheni (17,8%), Anenii Noi (14,5%), Strășeni (9%) și Ialoveni (8,3%); la polul opus se află raioanele Dubăsari (0,8%), Șoldănești (1,3%), Telenești (2,3%), Nisporeni (3,3%) și Rezina (4,1%). O dinamică semnificativă a numărului de salariați în ultimii 4 ani a fost înregistrată în raionul Orhei (+89,6%), Telenești (40,9%), Anenii Noi (+30,7%), Criuleni (29,5%) și Rezina (19,3%). O descreștere a nr. de salariați a fost în raionul Nisporeni (-24,6%), Ialoveni (-11,5%), Șoldănești (-2,8%), Strășeni (-1,8%) și Călărași (-0,3%).

⁶ Firește, un factor semnificativ pentru dinamica înregistrată în raioanele din vecinătatea capitalei o constituie migrația internă (din raioanele mai periferice în raioanele mai „centrale” și proxime față de mun. Chișinău) și deschiderea unor afaceri noi autohtone/străine cu activitate în raioanele mai numeroase demografic (cu putere de cumpărare mai mare) sau în capitală.

⁷ Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor

Tabelul 5. Numărul mediu anual al salariaților pe raioanele RD Centru pentru activitatea G (comerț cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor), 2021

Raioane	Nr. de salariați, 2021	Ponderea în % din totalul pe RDC	Dinamica 2017-2021
RD Centru	17203	100,0%	14,3%
Anenii Noi	1573	9,1%	21,7%
Călărași	1036	6,0%	22,5%
Criuleni	1143	6,6%	31,2%
Dubăsari	469	2,7%	40,0%
Hîncești	1799	10,5%	14,4%
Ialoveni	2279	13,2%	14,8%
Nisporeni	691	4,0%	4,7%
Orhei	2339	13,6%	0,3%
Rezina	755	4,4%	-13,5%
Strășeni	1693	9,8%	13,1%
Șoldănești	369	2,1%	26,8%
Telenești	739	4,3%	29,0%
Ungheni	2319	13,5%	20,6%

Sursa: BNS

Activitatea de comerț cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor este a doua după numărul de salariați la nivel de regiune (Tabelul 5), raioanele cu cei mai mulți salariați în 2021 fiind Orhei (13,6%), Ungheni (13,5%), Ialoveni (13,2%), Hîncești (10,5%), Strășeni (9,8%) și Anenii Noi (9,1%); raioanele cu cel mai mic număr de angajați în activitatea respectivă sînt Șoldănești (2,1%), Dubăsari (2,7%), Nisporeni (4%), Telenești (4,3%) și Rezina (4,4%). O dinamică semnificativă a numărului de salariați în ultimii 4 ani a fost înregistrată în raionul Dubăsari (+40%), Criuleni (+31,2%), Telenești (+29%) și Șoldănești (+26,8%). O descreștere substanțială a numărul de salariați a fost înregistrată în raionul Rezina (-13,5%), iar raionul Orhei (+0,3%) și Nisporeni (+4,7%) au înregistrat o creștere modestă în raport cu celelalte.

Tabelul 6. Numărul mediu anual al salariaților pe raioanele RDC pentru activitatea H (transport și depozitare), 2021

Raioane	Nr. de salariați, 2021	Ponderea în % din totalul pe RDC	Dinamica 2017-2021
RD Centru	5643	100,0%	8,8%
Anenii Noi	899	15,9%	35,6%
Călărași	272	4,8%	44,7%
Criuleni	163	2,9%	-52,2%
Dubăsari	53	0,9%	71,0%
Hîncești	505	8,9%	-6,5%
Ialoveni	751	13,3%	38,3%
Nisporeni	392	6,9%	-2,7%
Orhei	509	9,0%	-13,0%
Rezina	579	10,3%	29,8%
Strășeni	615	10,9%	20,4%

Șoldănești	175	3,1%	48,3%
Telenești	76	1,3%	40,7%
Ungheni	654	11,6%	-14,5%

Sursa: BNS

Activitatea de transport și depozitare este a treia după numărul de salariați, raioanele cu cei mai mulți salariați în 2021 fiind Anenii Noi (15,9%), Ialoveni (13,3%), Ungheni (11,6%), Strășeni (10,9%) și Rezina (10,3%) (Tabelul 6); raioanele cu cel mai mic număr de angajați în activitatea respectivă sînt Dubăsari (0,9%), Telenești (1,3%), Criuleni (2,9%) și Șoldănești (3,1%). O dinamică semnificativă a numărului de salariați în ultimii 4 ani a fost înregistrată în raionul Dubăsari (+71%), Șoldănești (+48,3%), Călărași (+44,7%), Telenești (+40,7%) și Ialoveni (+38,3%). O descreștere substanțială a numărului de salariați a fost înregistrată în raionul Criuleni (-52,2%), iar descreșteri ușoare au înregistrat raioanele Ungheni (-14,5%), Orhei (-13%), Hîncești (-6,5%) și Nisporeni (-2,7%).

Tabelul 7. Numărul mediu anual al salariaților pe raioanele RDC pentru activitatea F (construcții), 2021

Raioane	Nr. de salariați, 2021	Ponderea în % din totalul pe RDC	Dinamica 2017-2021
RD Centru	4676	100,0%	21,6%
Anenii Noi	310	6,6%	18,8%
Călărași	300	6,4%	47,1%
Criuleni	289	6,2%	2,8%
Dubăsari	51	1,1%	13,3%
Hîncești	534	11,4%	83,5%
Ialoveni	940	20,1%	-10,5%
Nisporeni	138	3,0%	-1,4%
Orhei	657	14,1%	32,7%
Rezina	184	3,9%	49,6%
Strășeni	685	14,6%	21,9%
Șoldănești	105	2,2%	78,0%
Telenești	109	2,3%	65,2%
Ungheni	375	8,0%	40,4%

Sursa: BNS

Activitatea de construcții este a patra după numărul de salariați (Tabelul 7), raioanele cu cei mai mulți salariați în 2021 fiind Ialoveni (20,1%), Strășeni (14,6%), Orhei (14,1%) și Hîncești (11,4%); raioanele cu cel mai mic număr de angajați în activitatea respectivă sînt Dubăsari (1,1%), Șoldănești (2,2%), Telenești (2,3%) și Nisporeni (3%). O dinamică semnificativă a numărului de salariați în ultimii 4 ani a fost înregistrată în raionul Hîncești (+83,5%), Șoldănești (78%), Telenești (+65,2%), Rezina (+49,6%) și Călărași (+47,1%). O descreștere a numărului de salariați a fost înregistrată în raionul Ialoveni (-10,5%) și Nisporeni (-1,4%).

Tabelul 8. Numărul mediu anual al salariaților pe raioanele RDC pentru activitatea D+E (energie electrică și termică, gaze și apă), 2021

Raioane	Nr. de salariați, 2021	Ponderea în % din totalul pe RDC	Dinamica 2017-2021
RD Centru	3495	100%	3,6%
Anenii Noi	390	11%	-8,9%

Călărași	151	4%	9,4%
Criuleni	267	8%	10,3%
Dubăsari	50	1%	-37,5%
Hîncești	329	9%	44,3%
Ialoveni	299	9%	36,5%
Nisporeni	106	3%	2,9%
Orhei	404	12%	-24,1%
Rezina	268	8%	0,8%
Strășeni	276	8%	16,9%
Șoldănești	179	5%	-10,1%
Telenești	108	3%	-4,4%
Ungheni	667	19%	13,2%

Sursa: BNS

Activitatea în domeniul energiei electrice și termice, gaze și apa este a cincea după numărul de salariați (Tabelul 8), raioanele cu cei mai mulți salariați în 2021 fiind raionul Ungheni (19%), Orhei (12%) și Anenii Noi (11%); raioanele cu cel mai mic număr de angajați în activitatea respectivă sînt Dubăsari (1%), Nisporeni (3%), Telenești (3%), Călărași (4%) și Șoldănești (5%). O dinamică semnificativă a numărului de salariați în ultimii 4 ani a fost înregistrată în raionul Hîncești (+44,3%), Ialoveni (+36,5%), Strășeni (+16,9%) și Ungheni (+13,2%). O descreștere a numărului de salariați a fost înregistrată în raionul Dubăsari (-37,5%), Orhei (-24,1%), Șoldănești (-10,1%), Anenii Noi (-8,9%) și Telenești (-4,4%).

Întreprinderi

Ca mărime economică, conform cifrei de afaceri pentru anul 2021, Regiunea de Dezvoltare Centru ocupă locul trei, după municipiul Chișinău și Regiunea de Dezvoltare Nord.

În 2021, întreprinderile din RDC au înregistrat o cifră de afaceri de cca 49 miliarde lei, ceea ce reprezintă o pondere de 11,9% din totalul pe țară, comparativ cu 12,7% a RDN, 4% a RDS, 3% a UTAG și 68,4% a mun. Chișinău. În ceea ce privește dinamica în 2021 raportat la 2017, RDC a înregistrat o creștere de 52% a cifrei de afaceri, a doua ca intensitate după rezultatul UTAG (+78,9%); RDN a înregistrat o creștere de 41,1%, RDS +34,7%, iar mun. Chișinău +39,7%.

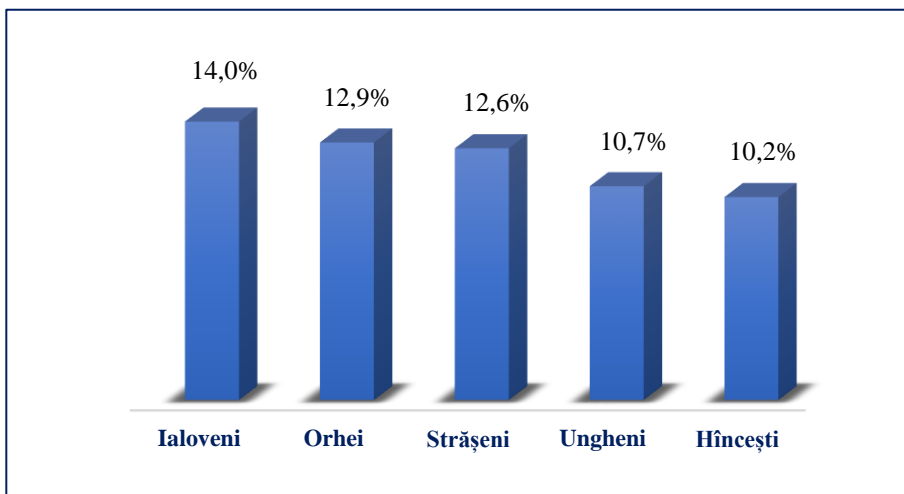
Dezagregat pe raioane din cuprinsul RDC, top 5 raioane cu pondere mare a cifrei de afacere (raportat la totalul pe RDC) sînt Orhei (16%), Ungheni (14%), Ialoveni (14%), Strășeni (11%) și Anenii Noi (10%). Ca intensitate de creștere în perioada 2017-2021, s-a remarcat raionul Dubăsari (+176%), Șoldănești (+143%), Anenii Noi (+87,5%), Nisporeni (+74,5%) și Criuleni (+73%).

Distribuția cifrei de afaceri după activități economice indică o pondere semnificativă a activității de comerț (54,6%), urmată la o distanță mare de industria prelucrătoare și extractivă (28,1%) și construcții (5%). Cea mai intensă dinamică a cifrei de afaceri fost înregistrată în domeniul „alte activități care nu fac obiectul cercetării” (+400%), în „alte activități de servicii” (+136,7%), în informații și comunicații (+124,2%), în activități de servicii administrative și activități de servicii suport (+122,1%) și în domeniul de cazare și alimentație publică (+76,8%).

Dezagregat pe raioane după activitățile economice, vom analiza ponderea cifrei de afaceri în 3 cele mai mari sectoare după acest indicator. Astfel, cifra de afaceri semnificativă în domeniul comerțului s-a înregistrat în raioanele Ialoveni (14%), Orhei (12,9%), Strășeni (12,6%), Ungheni

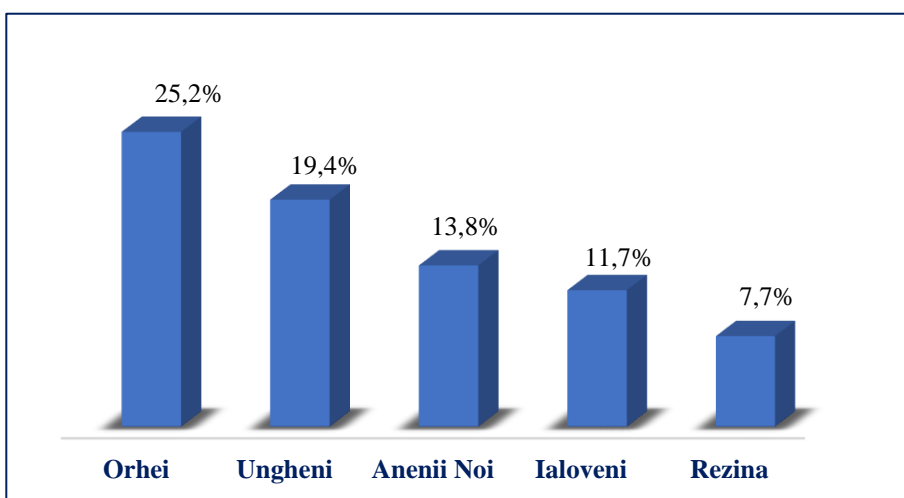
(10,7%) și Hîncești (10,2%) (Figura 7). O creștere accelerată a cifrei de afaceri în domeniul respectiv în 2021 raportat la 2017 a fost înregistrată în raionul Dubăsari (+177,9%), Șoldănești (+175,5%), Nisporeni (+128,4%), Anenii Noi (+99,9%) și Criuleni (+95,9%). Cele mai modeste creșteri au fost înregistrate în raioanele Telenești (+10,8%) și Rezina (+15,3%).

Figura 7. Top 5 raioane din RDC după ponderea cifrei de afaceri în sectorul G (comerț cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor), 2021
Sursa: BNS

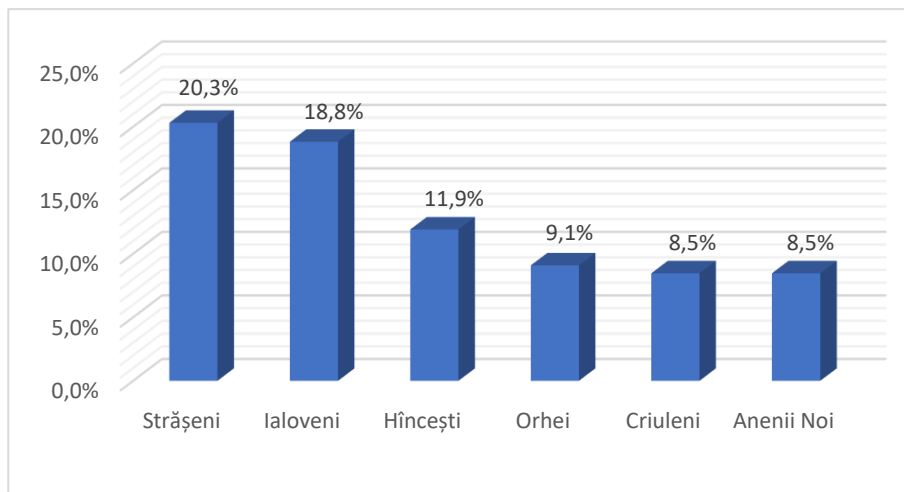
În domeniul industriei prelucrătoare și extractivă, o cifră de afaceri semnificativă s-a înregistrat de agenții economici din raionul Orhei (25,2%), Ungheni (19,4%), Anenii Noi (13,8%), Ialoveni (11,7%) și Rezina (7,7%) (Figura 8). O creștere accelerată a cifrei de afaceri în 2021 raportat la 2017 a fost înregistrată în raionul Dubăsari (+318,4%), Orhei (+175,6%) și Anenii Noi (+74,2%); o dinamică negativă a fost înregistrată în raionul Călărași (-38,1%) și Telenești (-17,1%).

Figura 8. Top 5 raioane din RDC după ponderea cifrei de afaceri în sectorul B+C (industria prelucrătoare și extractivă), 2021
Sursa: BNS

În domeniul construcțiilor, o cifră de afaceri semnificativă s-a înregistrat de agenții economici din raionul Strășeni (20,3%), Ialoveni (18,8%), Hîncești (11,9%), Orhei (9,1%), Criuleni (8,5%) și Anenii Noi (8,5%) (Figura 9). O creștere accelerată a cifrei de afaceri în 2021 raportat la 2017 a fost înregistrată în raionul Călărași (+308,8%), Hîncești (+228,9%), Șoldănești (+204,1%), Rezina (+125,4%), Ungheni (+125,2%) și Anenii Noi (+124,7%). O dinamică negativă a cifrei de afaceri în construcții a înregistrat raionul Nisporeni (-14,7%) și Ialoveni (-7,5%).

Figura 9. Top 5 raioane din RDC după ponderea cifrei de afaceri în sectorul F (construcții), 2021
Sursa: BNS

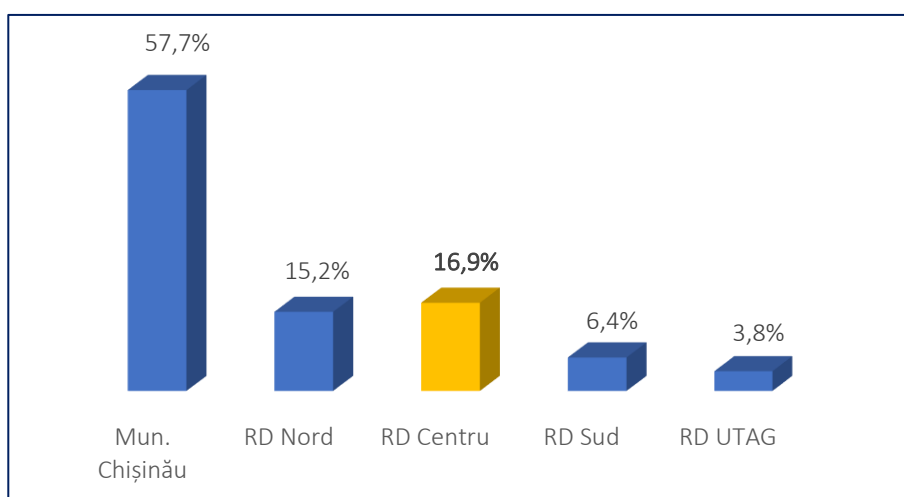

În RDC sînt înregistrate 10 088 de întreprinderi (2021), dintre care 9 964 (98,8%) IMM-uri. Raportat la totalul pe țară, ponderea întreprinderilor din RDC este de 16,7% -- cea mai mare pondere printre regiunile de dezvoltare (RDN – 13,3%; RDS – 5,6%; UTAG – 3,1%), cu excepția mun. Chișinău (61,2%).

La nivel de raioane din cadrul RDC, raioanele cu cea mai mare pondere ca număr de întreprinderi sînt: Ialoveni (14,8%), Orhei (14,5%), Ungheni (11,6%), Strășeni (10,8%) și Hîncești (9,2%). Raioanele cu cel mai mic număr de întreprinderi sînt Șoldănești (3,1%), Dubăsari (3,1%) și Telenești (4,1%).

Dinamica pentru perioada 2015-2021 este una pozitivă, numărului întreprinderilor sporind cu 33% (2502 întreprinderi noi). Raportat la nivel de raioane, cea mai intensă dinamică au înregistrat-o raioanele Dubăsari (74,3%), Criuleni (69,5%), Telenești (57,9%), Șoldănești (57,1%) și Călărași (41,8%), cea mai slabă dinamică fiind înregistrată în raionul Ungheni (16,4%). Comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare și cu dinamica pe țară (17,7%), RDC a înregistrat a doua cea mai accelerată dinamică (+33%), prima fiind UTAG (38,4%). RDN a înregistrat o dinamică de 27,4%, RDS – 26,1%, iar mun. Chișinău – 10,9%.

Figura 10. Ponderea întreprinderilor cu profit pe regiunile RM, 2021
Sursa: BNS

Cu privire la ponderea și dinamica IMM-urilor, situația este aproximativ aceeași, dată fiind ponderea acestui tip de întreprinderi (cca 99%) din totalul de întreprinderi. Dezagregat pe tipuri de întreprinderi – micro, mici și mijlocii – la nivelul RDC, ponderea cea mai mare ca număr de

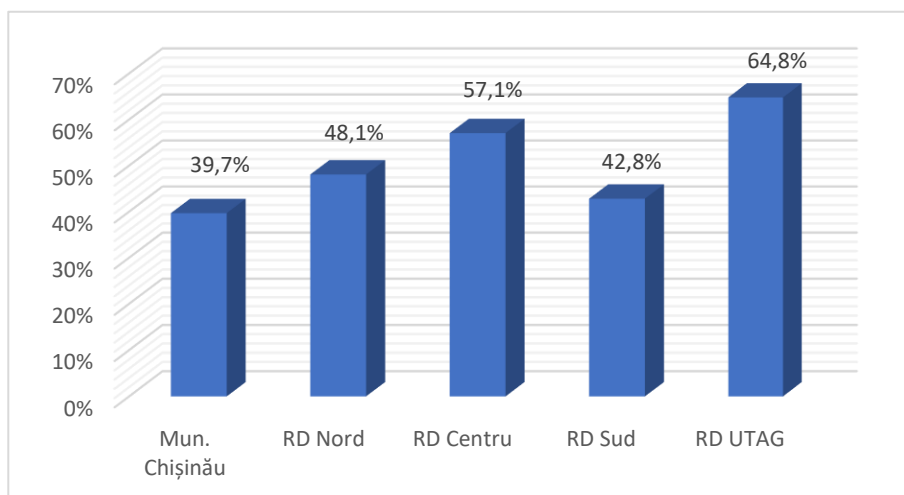

întreprinderi o înregistrează cele micro (86,8%), comparativ cu cele mici (11%) și mijlocii (2,2%); la fel și dinamica (37,6%), comparativ cu cele mici (+6,8%) și mijlocii (+6,4%).

Ponderea numărului de întreprinderi cu profit din RDC din totalul pe țară, este asemenea numărului de întreprinderi, cea mai mare (16,9%), cu excepția mun. Chișinău (57,7%) (Figura 10).

Totodată merită menționată dinamica ponderii întreprinderilor cu profit. Astfel că cea mai mare pondere se regăsește în RD UTAG, fiind urmată de RDC (Figura 11).

Figura 11. Dinamica creșterii întreprinderilor cu profit pe regiunile RM (2021 față de 2015)
Sursa: BNS

La nivel de raioane din RDC, distribuția întreprinderilor cu profit este aceeași cu numărul total al întreprinderilor, o întâietate ne semnificativă înregistrând raionul Orhei (15,4%) față de raionul Ialoveni (14,4%), Strășeni (10,3%) și Ungheni (9,3%). În ceea ce privește dinamica acestui indicator în 2021 față de 2015, raionul Criuleni deține întâietate (102,9%), urmat apoi de Telenești (86%), Dubăsari (81%) și Șoldănești (76,8%).

În ceea ce privește profitabilitatea întreprinderilor din cuprinsul Regiunii Centru, distribuită pe activități economice, tabloul se prezintă astfel: cea mai mare profitabilitate a fost înregistrată de întreprinderile care activează în comerțul cu ridicata și amănuntul (33,3%) și în agricultură, silvicultură și pescuit (33%), în același timp dinamica acestui indicator în anul 2021 raportat la 2015 înregistrând valori practic opuse în aceste 2 activități – activitatea agricolă a înregistrat o creștere a profitabilității cu 23,3%, în timp ce activitatea în comerț a înregistrat o pierdere de 36,7%. O pondere mare a profitabilității o are industria prelucrătoare (19,7%), iar ponderi semnificative se înregistrează în sectorul construcții (5,5%), transport și depozitare (3%) și informații și comunicații (2,3%) (Tabelul 9).

Tabelul 9. Ponderea profitabilității nete a întreprinderilor pe activități economice la nivelul RD Centru, 2021 (în ordine descrescătoare)

Activități economice	Ponderea, (2021)	Dinamica (2021 față de 2015)
A Agricultură, silvicultură și pescuit	33,0%	23,3%
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	33,3%	-36,7%
C Industria prelucrătoare	19,7%	1,7%
F Construcții	5,5%	-0,9%
H Transport și depozitare	3,0%	-8,7%
J Informații și comunicații	2,3%	1,5%

B Industria extractiva	1,9%	-3,3%
M Activitati profesionale, stiintifice si tehnice	1,7%	5,2%
D Productia si furnizarea de energie electrica si termica, gaze, apa calda si aer conditionat	1,0%	15,3%
K Activitati financiare si asigurari	0,8%	-1,6%
Q Sanatate si asistenta sociala	0,8%	1,0%
N Activitati de servicii administrative si activitati de servicii suport	0,6%	-1,7%
I Activitati de cazare si alimentatie publica	0,3%	2,7%
P Invatamant	0,1%	0,0%
S Alte activitati de servicii	0,0%	-0,2%
O Administratie publica si aparare; asigurari sociale obligatorii	0,0%	0,0%
R Arta, activitati de recreere si de agrement	0,0%	0,9%
E Distributia apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activitati de decontaminare	-0,4%	6,6%
L Tranzactii imobiliare	-3,7%	-5,1%

Sursa: BNS

O dinamică semnificativă a fost înregistrată în activitatea de Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apa caldă și aer condiționat (+15,3%), Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare (+6,6%) și în activitățile profesionale, științifice și tehnice (+5,2%). Dinamici accentuat negative au fost înregistrate în activitatea de transport și depozitare (-8,7%) și în tranzacțiile imobiliare (-5,1%).

2.1.2 Infrastructură și accesibilitate

Infrastructura de sprijin a afacerilor în Regiunea de Dezvoltare Centru include Zona Economică Liberă „Ungheni-Business”, 4 subzone ale Zonei Economice Libere Bălți, 2 Parcuri Industriale, 5 Platforme Industriale Multifuncționale (la etapa de concept/proiect) și 4 Incubatoare de Afaceri.

Zone Economice Libere

Contribuția celor 7 ZEL-uri, create în conformitate cu Legea nr. 440 din 27.07.2001 „Cu privire la zonele economice libere”, la dezvoltarea economiei naționale este una majoră. Din numărul mediu total de salariați înregistrați în Republica Moldova la finele anului 2021 (622,7 mii, conform BNS), ponderea salariaților angajați în ZEL-uri constituia aproximativ 2,5%, iar comparativ cu numărul salariaților din industrie⁸, ponderea angajaților din ZEL-uri constituia aproximativ 13%, în contextul în care producția industrială a mărfurilor este activitatea principală desfășurată de rezidenții înregistrați. Exporturile realizate de către rezidenții ZEL (612, 4 mln. dolari SUA) au înregistrat o pondere de circa 19% din exporturile totale ale țării (3144,4 mln. dolari SUA).

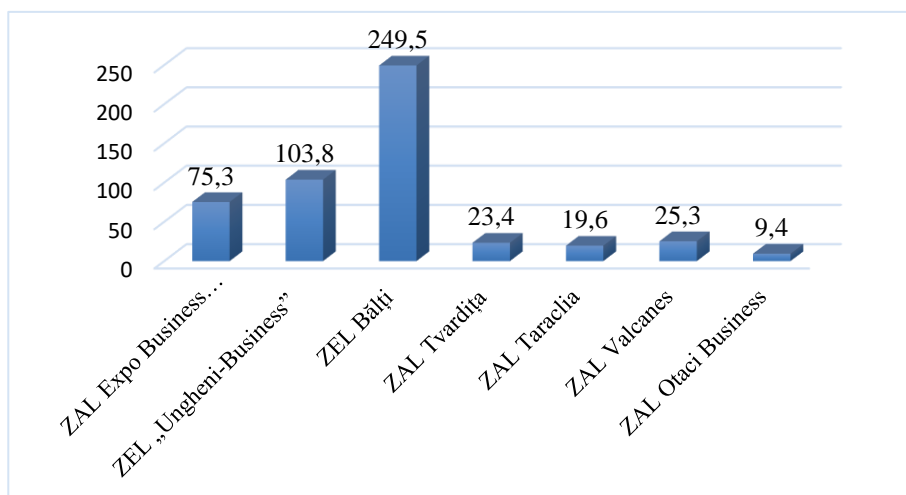
Pe teritoriul RDC își desfășoară activitatea ZEL „Ungheni-Business”, înființată în anul 2010 pe o perioadă de 42 de ani, cu 4 subzone amplasate în raioanele Călărași, Hîncești, Nisporeni și Ungheni. De asemenea, alte 3 subzone ale ZEL Bălți sînt amplasate în raioanele Orhei, Rezina și Strășeni (Pănășești).

⁸ Anuarul statistic al Republicii Moldova, ediția 2022

Analizând datele cu privire la investițiile efectuate în Zonele Economice Libere⁹, se constată că pentru ZEL „Ungheni-Business” au fost alocate 103,8 mln USD sau 20,5% din totalul investițiilor. Respectiv, din numărul total de angajați, salariaților din ZEL „Ungheni Business” le-a revenit o pondere de 20 de puncte procentuale (Figura 12).

Figura 12. Valoarea investițiilor realizate în ZEL de la momentul constituirii zonei libere pînă la finele anului 2021, mln. USD

Sursa: Organizația Mondială a Comerțului. Dezvoltarea economică a Zonelor Economice Libere, 2021

În ZEL „Ungheni-Business” activează 45 de rezidenți, care desfășoară următoarele tipuri de activitate:

- Fabricare produselor textile
- Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
- Fabricarea încălțămintei
- Fabricarea articolelor din lemn
- Fabricarea de covoare și mochete
- Fabricarea vopselelor și lacurilor și a altor produse industriale
- Fabricarea de fire și cabluri
- Fabricarea de mobilă
- Producția de piese și accesorii pentru autovehicule
- Producerea firelor
- Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor
- Lucrări de construcții
- Comerțul cu ridicata a produselor agricole
- Comerțul cu ridicata al bunurilor de consum
- Comerțul cu ridicata specializat (materiale de construcții, articole din metal, produse petroliere, bitum)
- Comerț cu ridicata de echipamente și furnituri
- Activități de brokeraj
- Servicii de arendă
- Servicii de încărcare și descărcare a produselor
- Servicii de sortare, ambalare și depozitare a produselor.

Parcuri industriale

⁹ Trade Policy Review: Moldova. World Trade Organization. 15 June 2022. p. 49 https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp528_e.htm

În conformitate cu Legea nr. 182 din 15.07.2010 cu privire la parcurile industriale, parcul industrial reprezintă un teritoriu delimitat ce dispune de infrastructură tehnică și de producție, în care se desfășoară activități economice, preponderent producție industrială, prestare de servicii, valorificare a cercetărilor științifice și/sau dezvoltare tehnologică într-un regim de facilități specifice în vederea valorificării potențialului uman și material al unei regiuni. La crearea parcurilor industriale s-a urmărit realizarea următoarelor obiective: atragerea investițiilor autohtone și străine; formarea unor sectoare competitive în industrie pe baza tehnologiilor moderne și inovaționale; desfășurarea activităților economice în concordanță cu oportunitățile de dezvoltare specifice zonei respective, inclusiv utilizarea mai eficientă a patrimoniului public; dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii; crearea locurilor de muncă.

Din cele 10 parcuri industriale create la nivel de țară, 2 sînt localizate în Regiunea de Dezvoltare Centru, și anume:

- *Parcul industrial CAAN* este situat în orașul Strășeni și din 2012 face parte din ZEL Bălți, avînd o suprafață de 16 hectare, teren tip brownfield și greyfield, pe care sînt amplasate spațiile de producere și administrative, depozite. Suplimentar CAAN dispune de 12 hectare, teren tip greenfield, disponibil pentru extindere. Parcul Industrial CAAN oferă companiilor interesate în extindere sau începerea unei noi afaceri, un mediu complet amenajat și dotat, atractiv și sigur pentru desfășurarea activităților în sectorul comercial, logistic, industrial, sfera de producere sau manufactură.
- *Parcul industrial „La Trivînetă Cavi”* este situat în orașul Strășeni și desfășoară activități de producere a cablurilor de tensiune joasă și medie ce pot fi utilizate în edificii, industrie, distribuție de energie, telecomunicații și transmisii de date. Capacitatea de producție planificată este de 12 000 tone pe an. Investițiile inițiale ale companiei au fost de 24 mln. Euro, cu intenția de a fi dublate în viitor. La moment compania are 120 de angajați, cu o extindere planificată în viitorul apropiat.

Platformele industriale multifuncționale

Platformele industriale multifuncționale (PIM) au fost create în vederea creșterii competitivității, productivității, ocupării forței de muncă a sectorului industrial în acele regiuni în care lipseau locațiile specializate pentru atragerea investițiilor. Astfel, conform H.G. 748 din 13.10.2020 și a Programului pilot de creare a platformelor industriale multifuncționale, în RD Centru se intenționează crearea următoarelor platforme: PIM Anenii Noi, PIM Ialoveni, PIM Telenești, PIM Șoldănești, PIM Criuleni. În 2022 a fost elaborat studiul de pre-proiectare pentru PIM Telenești.

Incubatoare de afaceri

Incubatoarele de afaceri (IA) au fost create pentru a oferi sprijin antreprenorilor începători pentru o perioadă determinată de timp și anume să beneficieze de spațiu modern, servicii tehnice și administrative calitative, precum și condiții sigure de muncă pentru angajați.

În RD Centru activează 4 din cele 11 incubatoare deschise cu sprijinul ODA. Localizate în raioanele Călărași, Dubăsari, Nisporeni și Rezina, de la crearea lor, incubatoarele de afaceri au găzduit 127 de rezidenți, oferind posibilitatea creării a cca 350 locuri noi de muncă.

Activitățile de bază desfășurate de rezidenții IA sînt în domenii precum: fabricarea articolelor vestimentare și a altor articole textile, fabricarea articolelor din hîrtie, fabricarea

băuturilor, fabricarea produselor alimentare (de patiserie, dietetice și apicole, sosuri), fabricarea uleiurilor esențiale, fabricarea de uși și ferestre, servicii de audit și consultanță contabilă, servicii de dezvoltare personală, servicii de îngrijire personală, servicii de asistență stomatologică, servicii de asistență juridică, activități de servicii informatice, școală de conducere (pilotaj), transporturi rutiere de călători și mărfuri la nivel național și internațional, lucrări de alimentație cu gaze, repararea și instalarea echipamentului fiscal, de supraveghere video și audio, producerea energiei eoliene și agricultura.

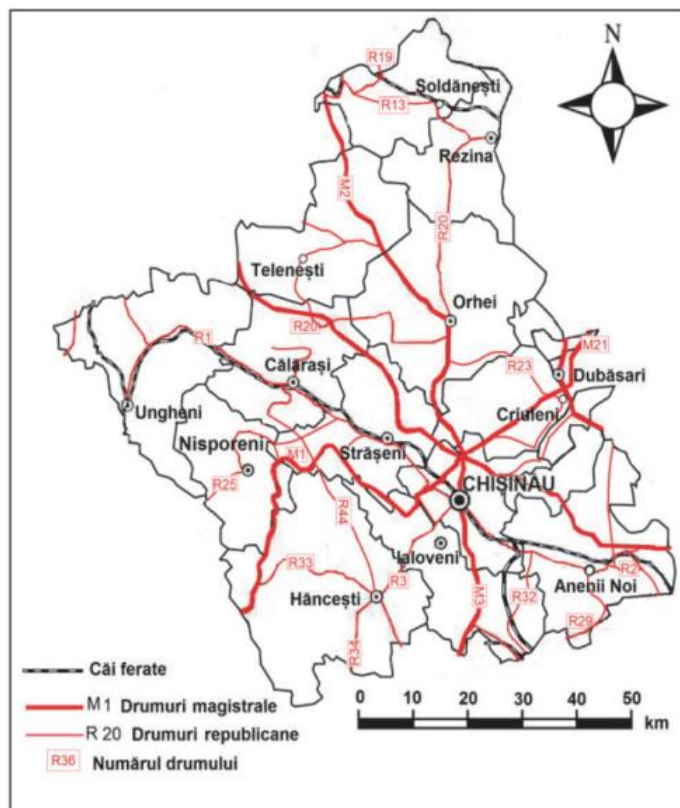
Accesibilitatea și varietatea infrastructurii

Rețeaua rutieră din RDC se întinde pe o lungime totală de 3,405 kilometri, din care 3,337 de kilometri sînt echipați cu îmbrăcăminte rigidă.

Figura 13. Rețeaua rutieră a RDC

Sursa: Bacal. p. 82

Această rețea cuprinde 2,153.7 kilometri de drumuri naționale și 1,251 de kilometri de drumuri locale. Adăugînd la aceasta, există aproximativ 14,200 de kilometri de drumuri, căi de acces și străzi care sînt sub responsabilitatea autorităților publice locale, inclusiv municipiul Chișinău. Astfel, conectivitatea și accesibilitatea în regiune sînt asigurate printr-un total de aproximativ 17,600 de kilometri de drumuri și străzi.¹⁰

Densitatea drumurilor publice în Regiunea de Dezvoltare Centru se situează la 32 km/100 km². Acest indicator este mai redus comparativ cu RDN, însă depășește media națională de 26,9 km/100 km². Drumurile naționale reprezintă 36,5% din total, cu o prezență predominantă a drumurilor cu îmbrăcăminte rigidă. Cele mai extinse rețele de drumuri se găsesc în raioanele Strășeni și Ialoveni, în timp ce raionul Hîncești se situează la polul opus.

Infrastructura de transport în RDC evidențiază accesibilitatea și diversitatea opțiunilor disponibile. În ceea ce privește transportul feroviar, o rută importantă cu conexiune internațională leagă Chișinăul de Ungheni, Iași și București în România, facilitînd legăturile directe între rețeaua feroviară a Republicii Moldova și alte țări. De asemenea, există un punct de trecere vamală pentru transportul feroviar internațional la Ungheni-Iași (România), indicînd o infrastructură vamală dezvoltată pentru această cale de transport.

În ceea ce privește transportul rutier, RDC dispune de două puncte de trecere vamală rutieră internațională: Leușeni - Albița (România) și Sculeni (Ungheni) - Sculeni (România), sugerînd o conectivitate crescută în cadrul rețelei rutiere cu țara vecină. În plus, menționarea

¹⁰ Regiunea de Dezvoltare Centru. Aspecte geografice, socio-economice și ecologice / Petru Bacal, Dorin Lozovanu, Constantin Matei [et al.]; coordonatori: Petru Bacal, Dorin Lozovanu. – Chișinău : Dira-Ap, 2020. – p. 80.

transportului auto și căilor de acces subliniază importanța rețelei de drumuri și a altor căi de comunicare care facilitează mobilitatea în interiorul țării.

2.1.3 Activitatea de inovare și cercetare-dezvoltare

În concordanță cu datele statistice oferite de Biroul Național de Statistică¹¹, în perioada anilor 2019-2020, în Republica Moldova au activat 448 de întreprinderi inovatoare, care au realizat inovări de produse, de procese, de marketing și organizaționale. Regiunea Centru se regăsește la mijlocul clasamentului cu o pondere de 14,7 puncte procentuale din totalul întreprinderilor inovatoare (Figura 14).

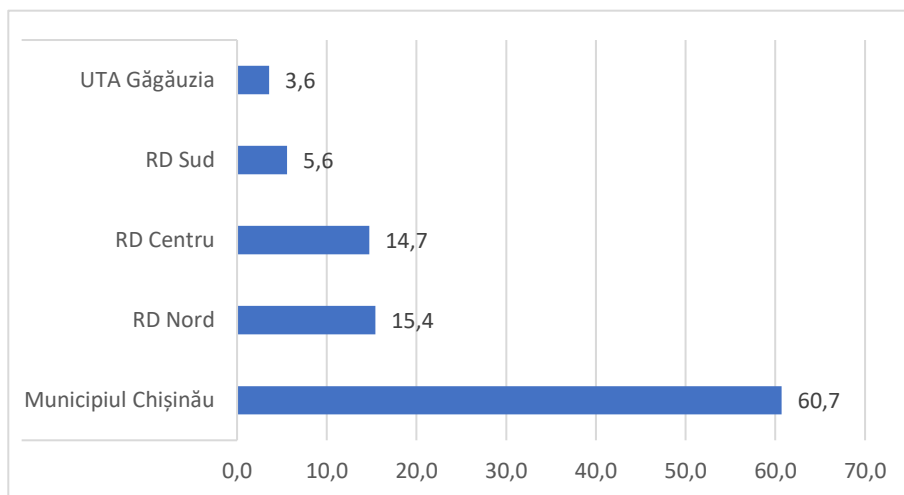

Figura 14. Ponderea întreprinderilor inovatoare pe Regiuni de Dezvoltare, 2019-2020
Sursa: BNS

Chiar dacă RD Centru înregistrează cea mai mică pondere a întreprinderilor inovatoare (11,9%) din eșantionul inclus în cercetare, totuși se clasează pe primul loc la categoria întreprinderilor inovatoare de produse (13,6%) și la categoria întreprinderi inovatoare de metode de marketing (15,2%). De asemenea, se clasează pe locul doi la categoriile întreprinderi inovatoare de metode de organizare (9,1%) și întreprinderi inovatoare de metode de organizare și marketing (18,2%). În rîndul întreprinderilor inovatoare de procese, RD Centru ocupă locul trei (4,5%) și nu are înregistrată nici o întreprindere inovatoare de produse și procese (Tabelul 19).

Tabelul 10. Activități de inovare în profil regional, 2019-2020

	Republica Moldova	Municipiul Chișinău	RD Nord	RD Centru	RD Sud	UTA Găgăuzia
Eșantion	3557	2261	459	553	165	119
Întreprinderi inovatoare – total	448	272	69	66	25	16
Întreprinderi inovatoare (ponderea din eșantion)	12,6%	12,0%	15,0%	11,9%	15,2%	13,4%
Întreprinderi inovatoare de produse (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	7,1%	5,1%	11,6%	13,6%	-	6,3%
Întreprinderi inovatoare de procese (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	5,4%	3,7%	11,6%	4,5%	12%	-

¹¹Întreprinderi inovatoare pe activități economice și regiuni de dezvoltare, 2015-2020. http://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_INO010/?rxid=5aad211e-2f63-43c6-9796-f49f4cefe6cf

Întreprinderi inovatoare de produse și procese (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	4,0%	4,8%	7,2%	-	-	-
Întreprinderi inovatoare de metode de organizare (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	7,4%	8,1%	2,9%	9,1%	4%	12,5%
Întreprinderi inovatoare de metode de marketing (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	12,5%	13,2%	7,2%	15,2%	12%	12,5%
Întreprinderi inovatoare de metode de organizare și marketing (ponderea din total întreprinderi inovatoare)	13,8%	15,4%	5,8%	18,2%	4%	18,8%

Sursa: Raportul analitic Rezultatele activității de inovare a întreprinderilor în Republica Moldova în anii 2019-2020, BNS

RD Centru (cu 132,4 milioane lei) ocupă locul doi după municipiul Chișinău (cu 609,0 milioane lei) la capitolul cheltuieli aferente inovărilor, cea mai mare parte a cheltuielilor fiind acordate pentru achizițiile de utilaj, echipament și software (103,8 milioane lei), urmate de cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare cu forțe proprii (21 milioane lei), achiziții de cunoștințe externe (2,9 milioane lei), cercetare-dezvoltare externă (procurată de la alte întreprinderi) (0,7 milioane lei) și alte activități de inovare (4,0 milioane lei). RD Nord ocupă locul trei după volumul cheltuielilor aferente inovărilor (95,6 milioane lei), urmînd RD Sud (24,7 milioane lei) și UTA Găgăuzia (5,7 milioane lei) (Tabelul 11).

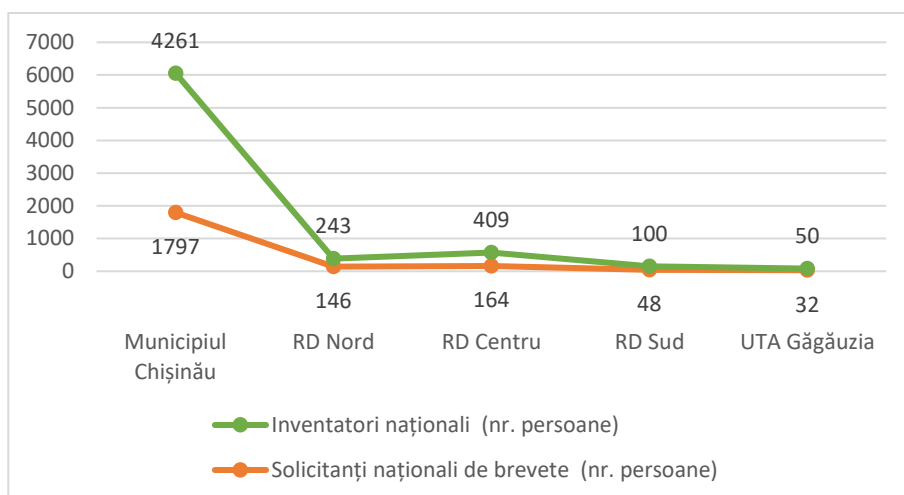
Tabelul 11. Cheltuielile aferente inovărilor pe tipuri de cheltuieli și regiuni de dezvoltare (milioane lei), în anul 2020

	Total	din care:				
	cheltuieli	Cercetare-dezvoltare cu forțe proprii	Cercetare-dezvoltare externă, procurată de la alte întreprinderi	Achiziții de utilaj, echipament și software	Achiziții de cunoștințe externe	Alte activități de inovare
Total	867,4	168,4	35,7	633,7	10,1	19,5
Municipiul Chișinău	609,0	119,8	24,9	446,6	6,3	11,4
RD Nord	95,6	24,1	10,0	56,6	0,8	4,1
RD Centru	132,4	21	0,7	103,8	2,9	4,0
RD Sud	24,7	3,5	0,1	21	0,1	0
UTA Găgăuzia	5,7	-	-	5,7	-	-

Sursa: BNS

Conform datelor statistice preluate de la AGEPI la categoria inventatori naționali, se constată că Regiunii Centru îi revine locul secundar cu o pondere de 8%, municipiul Chișinău deținînd ponderea majoritară cu 84% (Figura 15). Respectiv brevetarea reflectă aceeași tendință în rîndul regiunilor, Regiunea Centru ocupînd locul doi cu o pondere de aproape 7%, fiind depășită de municipiul Chișinău cu o pondere de 82%.

*Figura 15. Inventatori naționali și cereri de brevet în profil regional
Sursa: BNS*

Analizând în continuare datele oferite de AGEPI, se observă o tendință de scădere a numărului total al brevetelor de invenții la nivel național pentru anii 2018 și 2021 (Tab. 12), cu o ușoară creștere în 2019-2020, precum și o scădere a numărului mărcilor înregistrate în 2019-2020, cu o revenire în 2021. Totodată, numărul considerabil mai mare al mărcilor înregistrate comparativ cu cel al brevetelor de invenții indică faptul că inovarea este una mai mult de îmbunătățire a produselor și serviciilor existente, decât elaborarea sau crearea produselor noi.

Tabelul 12. Brevete și mărci de invenții, anii 2017-2021

Anul	2017	2018	2019	2020	2021
Brevete de invenții (total)	246	228	237	247	183
Mărci	5062	5107	5083	4915	5053

Sursa: 30 de file din activitatea Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală 1992-2022

Datele oferite de AGEPI privind cererile de brevet internaționale indică o ușoară scădere a numărului acestora pe parcursul anilor 2020-2022, comparativ cu anii 2017-2019 (Tab. 13). Domeniile tehnologice pentru care au fost solicitate brevetele internaționale de către inventatorii din RM în perioada 2017-2022 sînt: inginerie electrică (3 brevete), instrumente (2), chimie (3), inginerie mecanică (9), alte domenii (4).

Tabelul 13. Cereri de brevet internaționale

Anul	Inginerie electrică	Instrumente	Chimie	Inginerie mecanică	Alte domenii	Total brevete
2017	1	0	0	2	1	4
2018	0	0	1	1	3	5
2019	1	1	0	2	0	4
2020	1	1	0	1	0	3
2021	0	0	0	2	0	2
2022	0	0	2	1	0	3

Sursa: AGEPI, clasificarea domeniilor a avut loc conform Conceptului de clasificare a domeniilor tehnologice pentru comparații între țări, OMPI

BNS informează că în anul 2022, activitatea de cercetare-dezvoltare s-a desfășurat în 67 de unități, inclusiv 39 institute și centre de cercetare, 18 instituții de învățămînt superior și 10 –

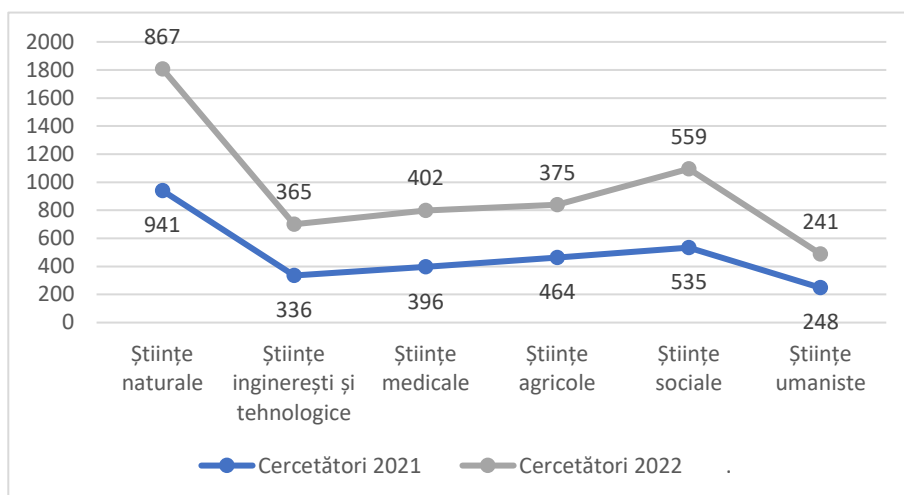
alte tipuri de unități. Circa 75% din numărul total de unități care au desfășurat activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2022 aveau forma de proprietate publică (50 de instituții publice)¹².

La 31 decembrie 2022, își desfășurau activitatea în cercetare-dezvoltare 3,9 mii salariați, în descreștere cu 6,4% față de numărul înregistrat la sfârșitul anului 2021. 89,3% din salariații din activitatea de cercetare-dezvoltare erau încadrați în instituțiile publice, în comparație cu 87,3% în anul 2021.

După nivelul de pregătire profesională, 41,7% din salariații din activitatea de cercetare-dezvoltare aveau studii de doctorat și postdoctorat, 43,5% studii superioare de master și licență, 4,9% – studii profesionale tehnice postsecundare și 9,9% – alt nivel de pregătire.

Pe categorii de ocupații, ponderea cea mai mare în cadrul salariaților din activitatea de cercetare-dezvoltare a fost reprezentată de cercetători (72,2%), urmată de alte categorii de salariați, cei care execută funcții conexe activității instituției (12,3%) și personalul auxiliar (11,1%), mai mică fiind la tehnicieni – 4,4%.

Figura 16. Cercetători pe domenii științifice, anii 2021-2022
Sursa: BNS

În anul 2022 cei mai mulți cercetători au activat în domeniul științelor naturale, urmate de științele sociale, medicale, agricole, științele inginerești și tehnologice și științele umaniste, tendință specifică și în anul 2021 când ordinea acestora era după cum urmează: științe naturale, științe sociale, științe agricole, științe medicale, științe inginerești și tehnologice, urmate de științele umaniste, aici fiind inversate cu locul științele medicale cu cele agricole, comparativ cu anul 2022 (Figura 16).

Activitatea de cercetare-dezvoltare la nivelul RD Centru este una mai puțin evidentă, în contextul în care în regiune nu sînt prezente universități. Pe de altă parte nu putem face abstracție de faptul că Regiunea Centru cuprinde geografic municipiul Chișinău, cel mai important centru academic și de cercetare național. Astfel, chiar dacă nu ne referim expres la datele care reprezintă municipiul Chișinău, recunoaștem un impact major al acestei proximități și influența pe care o au instituțiile academice și de cercetare din capitală asupra Regiunii Centru.

¹² Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2022. 20.04.2023 https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-in-anul-2022-9454_60396.html

De altfel, în RDC activează 2 institute de cercetare specializate: Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” (s. Pașcani, rl Criuleni) și Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară (Anenii Noi).

Institutul de Fitotehnie „Porumbeni”¹³ (fondat în 1973), este specializat în următoarele direcții de cercetare:

- Crearea și implementarea hibridilor de porumb din diferite grupe de precocitate și direcții de utilizare.
- Testarea complexă și evidențierea hibridilor de porumb cu adaptabilitate specifică pentru zonele cu deficit de temperaturi și zonele tradiționale de cultivare.
- Producerea semințelor de categorii biologice superioare la porumb, sorg și tutun și coordonarea sistemului de producere a semințelor în republică.
- Perfecționarea elementelor tehnologice de cultivare a porumbului în contextul schimbărilor.
- Menținerea soiurilor și hibridilor de porumb, tutun, plante medicinale, incluse în Registrul de Stat.
- Prestarea serviciilor agenților economici din sectorul agrar la implementarea soiurilor, hibridilor și tehnologiilor de cultivare în producere și comercializarea producției obținute.
- Promovarea realizărilor științifice obținute în procesul de cercetare.
- Instruirea cadrelor în domeniul producerii culturilor de profil, pregătirea cadrelor științifice în domeniul ameliorării și producerii de semințe.

În cadrul Institutului activează 5 laboratoare:

- Laboratorul de genetică și genofond
- Laboratorul de ameliorare al porumbului pentru zonele sudice și calitate
- Laboratorul de ameliorare al porumbului pentru zonele nordice
- Laboratorul de seminologie
- Laboratorul de tehnologie

Echipa de cercetători ai institutului este constituită din 27 de angajați, dintre care 12 doctori în știință care au implementat în ultimii 15 ani 17 proiecte de cercetare și au înregistrat 58 de brevete (Anexa 1).

Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară¹⁴ (fondat în anul 1956) este specializat în următoarele direcții de cercetare:

- menținerea și diversificarea fondului genetic de animale omologate în țară și asigurarea funcționării optime a reproducerii lor;
- valorificarea rațională a potențialului productiv al animalelor de rasă prin controlul genetic al caracterelor productiv-utile cantitative și calitative;
- sporirea variabilității ereditare ale raselor de animale crescute în țară;
- crearea raselor, tipurilor, liniilor, hibridilor noi cu productivitate și adaptabilitate sporită prin aplicarea fondului genetic autohton și a celui din import;
- dezvoltarea tehnologiilor performante de creștere, exploatare, reproducere și nutriție a animalelor;
- dezvoltarea tehnologiilor noi privind producerea și conservarea furajelor în scopul realizării potențialului genetic de producție al animalelor;
- combaterea și profilaxia maladiilor la animalele de fermă.

În cadrul Institutului activează 7 laboratoare:

---

¹³ <https://porumbeni.gov.md/>

¹⁴ Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară. <https://izmv.gov.md/>

- Laboratorul Tehnologii de Creștere și Exploatare a Bovinelor
- Laboratorul Tehnologii de Creștere și Exploatare a Ovinelor
- Laboratorul Tehnologii de Creștere și Exploatare a Suinelor
- Laboratorul Tehnologii de Creștere și Exploatare a Păsărilor
- Laboratorul Biotehnologii în Reproducție și Transfer de Embrioni
- Laboratorul de Nutriție și Tehnologii Furajere
- Laboratorul Metode de Combatere și Profilaxie a Maladiilor

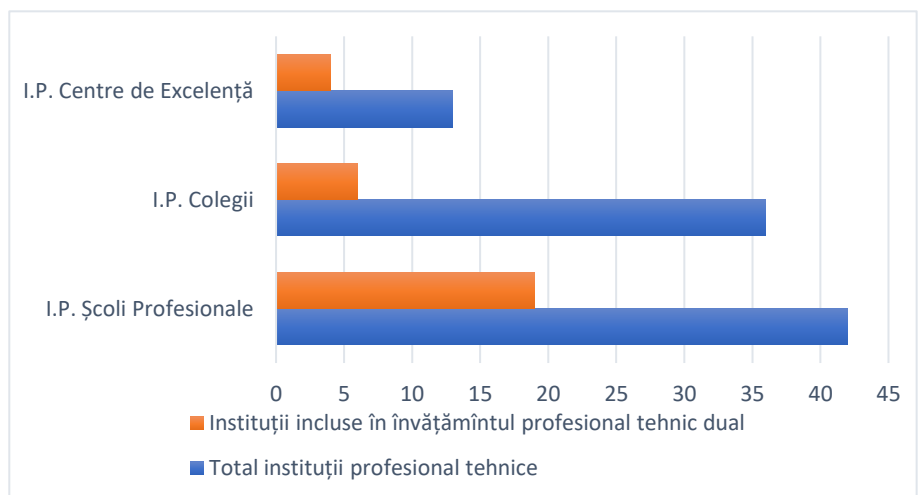
Echipa de cercetători ai institutului constituită din 29 de angajați cu titluri științifice au înregistrat circa 50 de brevete și au publicat mai mult de 100 de articole științifice. (Anexa 2)

O verigă importantă în consolidarea activității de cercetare-dezvoltare prin potențialul pe care îl deține este reprezentată de instituțiile de învățământ profesional tehnic incluse în programul de învățământ dual. Învățământul dual a fost creat în baza Legii nr. 110 din 21.04.2022 „Cu privire la învățământul dual”, în vederea sporirii competitivității economice, a ratei de ocupare în rândul populației tinere imediat după absolvire, îmbunătățirii calității și a experienței de muncă, la nivel național, cu următoarele caracteristici specifice:

- este organizat la inițiativa agenților economici interesați, în calitate de potențiali angajatori;
- asigură instruirea practică, sub răspunderea agentului economic, în condiții reale de muncă, cu achitarea lunară a salariului de ucenicie;
- asigură participarea agentului economic la procesul de evaluare și certificare a competențelor ucenicului.

Din totalul instituțiilor de învățământ profesional tehnic din RM incluse în programul de învățământ dual (29 instituții incluse din totalul de 91), (Fig. 17), în RDC activează 9 dintre acestea, și anume: I.P. Colegiul de Inginerie din Strășeni, I.P. Colegiul Agroindustrial din Ungheni, I.P. Școala Profesională din Călărași, I.P. Școala Profesională din Criuleni, I.P. Școala Profesională din Hîncești, I.P. Școala Profesională din Orhei, I.P. Școala Profesională din Nisporeni, I.P. Școala Profesională din Rezina, I.P. Școala Profesională din Ungheni.

Figura 17. Instituții de învățământ profesional - tehnice incluse în învățământul dual la nivel de țară, 2022
Sursa: BNS

Instituțiile respective au specializări în meserii de mecatronică mașini și utilaje agricole, inginerie mecanică, utilaj tehnologic industrial și accesorii, cusătorie.

I.P. Colegiul de Inginerie din Strășeni este prima instituție din Republica Moldova în care s-a implementat învățământul profesional-tehnic în sistem dual la nivel de colegii. Învățământul dual favorizează formarea tinerilor specialiști cu abilități inginerești și tehnice de înaltă performanță, care pot contribui în mod favorabil la obținerea ideilor inovaționale.

Crearea noilor locuri de muncă în Zonele Economice Libere, ca urmare a investițiilor rezidenților în activități de producție piese și echipamente auto, a condus la sporirea cererii în vederea angajării specialiștilor care se află la frontiera dintre mecanică și electronică, respectiv confirmând importanța specializărilor din învățământul dual.

Figura 14. Ponderea instituțiilor de învățământ profesional-tehnic dual la nivel regional, anul 2022

	RD Nord	RD Centru	RD Sud	UTA Găgăuzia	Municipiul Chișinău
I.P. Școli Profesionale	10,5	26,3	26,3	5,3	31,6
I.P. Colegii	33,3	33,3	0,0	0,0	33,3
I.P. Centre de Excelență	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0

Sursa: BNS

La nivel de regiuni de dezvoltare, se poate constata o pondere egală de 33% a numărului de I.P. Colegii incluse în învățământul dual atât în regiunile Centru și Nord, cât și în municipiul Chișinău (Tabelul 14) și lipsa acestora în RD Sud și UTA Găgăuzia. Referitor la școlile profesionale, RD Centru (26%) are o pondere egală cu RD Sud (26%), fiind urmată de RD Nord cu 10,5% și UTA Găgăuzia cu 5,3%, depășită fiind doar de municipiul Chișinău (32%) cu 5,3 puncte procentuale.

2.2 Identificarea domeniilor prioritare pentru specializarea inteligentă la nivelul RDC

2.2.1 Potențialul economic

Potențialul de specializare al Regiunii de Dezvoltare Centru este identificat mai întâi de toate în cadrul analizei socio-economice a contextului teritorial actual. Într-o primă fază, potențialul de specializare a fost analizat în capitolul anterior în perspectiva condițiilor economice existente la nivel regional. În ceea ce urmează are loc cuantificarea potențialului economic identificat în baza metodologiei expuse anterior, aplicând *indicii de specializare sectorială, ponderea fiecărui sector, gradul de concentrare și utilitatea globală a unei industrii*. Astfel, pentru fiecare activitate economică a fost calculată valoarea acestor indici în funcție de mai mulți indicatori economici relevanți: unități locale active, numărul mediu al salariaților, cifra de afaceri.

Analiza a fost efectuată pentru perioada 2017-2022, calculând valorile medii ale rezultatelor economice ale celor trei indicatori. Raționamentul acestei alegeri constă în faptul că întreaga economie a Republicii Moldova, alături de vecini și de partenerii săi internaționali, a trecut printr-o etapă de criză cauzată de covid-19. Aceasta a cauzat urmări nefaste asupra mai multor ramuri ale industriei naționale și, implicit, ale celor din regiune. Pe de altă parte, valorile medii folosite în calcule redau cu mai multă obiectivitate o imagine complexă și mai clară decât valorile ce exprimă rezultatele economice înregistrate într-un an anumit.

În urma clarificării acestei alegeri, aplicând indicele de specializare sectorială (ISS), au fost analizate toate valorile medii ale tuturor activităților economice conform clasificatorului CAEM-2 pînă la 3 cifre. Folosind datele numărului mediu de salariați, analiza a identificat 63 de industrii cu potențial economic și 69 de industrii pe baza datelor privind cifra de afaceri. Prin analiza numărului de entități, au fost identificate 72 de industrii cu potențial economic. În urma

combinării celor trei criterii conform metodologiei de cartografiere, în RDC s-au identificat 41 de industrii cu potențial economic.

Prin aplicarea ponderii pe piață a fiecărui sector în ceea ce privește datele privind numărul mediu de salariați, analiza a evidențiat 190 de industrii cu potențial economic și 155 de industrii utilizând datele privind cifra de afaceri, iar prin analiza numărului de entități, au fost descoperite 202 de industrii cu potențial economic. Combinarea celor trei criterii a permis identificarea a 102 industrii cu potențial economic.

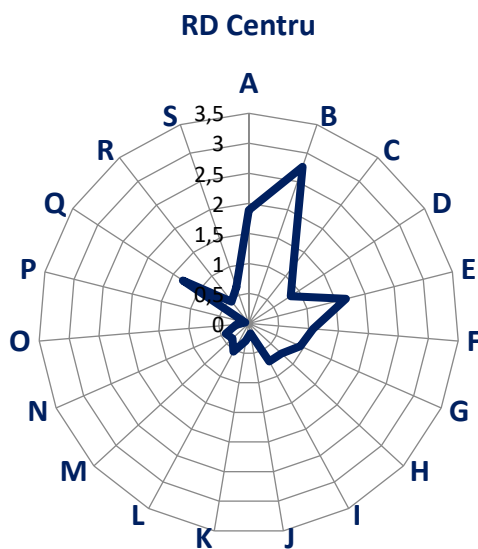
Aplicând ambii indici, pentru criteriul numărul mediu de salariați au fost identificate 51 de industrii iar pentru cifra de afaceri 49 de industrii. Folosind datele pentru numărul de entități au fost evidențiate 48 de industrii cu potențial economic (Anexa 3). Combinând toate cele trei criterii au rezultat 19 industrii care au depășit ambele praguri enunțate prin metodologia aplicată:

1. AGRICULTURA, SILVICULTURA SI PESCUIT	A0000
2. Agricultură, vânătoare și servicii anexe	A0100
3. Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120
4. Cultivarea plantelor pentru înmulțire	A0130
5. Creșterea animalelor	A0140
6. Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	A0160
7. Silvicultură și exploatare forestieră	A0200
8. Silvicultură și alte activități forestiere	A0210
9. INDUSTRIA EXTRACTIVA	B0000
10. Alte activități extractive	B0800
11. Extracția pietrei, nisipului și argilei	B0810
12. Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne	C1010
13. Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase	C1070
14. Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	C1430
15. Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei; fabricarea articolelor din paie și din alte materiale vegetale împletite	C1600
16. Tăierea și rindeluirea lemnului	C1610
17. Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	C1620
18. Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	C2100
19. Colectarea deșeurilor	E3810

Urmînd o comparație a rezultatelor analizei realizate cu studiile anterioare în domeniul specializării inteligente în plan regional observăm că Hollanders (2017), aplicînd coeficientul de localizare, din cele trei diviziuni economice identificate în studiile sale, cel puțin cu două nișe identificate mai sus în prezentul studiu se suprapun, acestea fiind: Agricultură, silvicultură și pescuit și Industria extractivă.¹⁵ În Figura 18, de mai jos, se observă că aceste diviziuni economice ating cei mai mari indici calculați.

---

¹⁵ H. Hollanders. Mapping for smart specialisation in transition countries: Moldova. The economic, innovative and scientific potential in Moldova, 2017. p.3 https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20125/281173/JRC_mapping-summary%20leaflet-Moldova_Oct3.pdf/3f21ad99-e48c-f42c-a5c1-a78f0b754423?version=1.1&t=1619525629694

- A Agricultură, silvicultură și pescuit;
- B Industria extractivă;
- C Industria prelucrătoare;
- D Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat;
- E Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare;
- F Construcții;
- G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor;
- H Transport și depozitare;
- I Activități de cazare și alimentație publică;
- J Informații și comunicații;
- K Activități financiare și asigurări;
- L Tranzacții imobiliare;
- M Activități profesionale, științifice și tehnice;
- N Activități de servicii administrative și activități de servicii suport;
- O Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii;
- P Învățământ;
- Q Sănătate și asistență socială;
- R Arta, activități de recreere și de agrement;
- S Alte activități de servicii.

Figura 18. Modelul de specializare economică a RD Centru
Sursa: Hollanders (2017, p.3)

Totodată, lista respectivă conține diviziuni ale industriilor așa cum ele sînt definite de clasificator, ceea ce considerăm că pot fi omise pentru că sînt prea generale și să lăsăm industrii detaliate de clasificator pînă la 3 cifre (Tabelul 15), care „se referă la caracteristicile activităților unităților productive, care joacă un rol decisiv în determinarea structurii unităților și anumitor relații economice”¹⁶.

Tabelul 15. Industrii identificate cu potențial economic pentru Regiunea de Dezvoltare Centru aplicînd coeficienții ISS și cota de piață

CAEM	Cod CAEM	Numărul de entități		Numărul mediu de salariați		Cifra de afaceri	
		pondere, %	ISS	pondere, %	ISS	pondere, %	ISS
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120	3,8	2,34	1,9	1,88	1,3	2,68
Cultivarea plantelor pentru înmulțire	A0130	0,1	2,46	0,3	4,31	0,1	5,32
Creșterea animalelor	A0140	2,3	2,66	1,5	2,46	2,3	3,66
Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	A0160	0,7	1,94	0,8	2,62	0,2	2,55
Silvicultura și alte activități forestiere	A0210	0,1	2,38	2,2	3,43	0,4	4,37
Extracția pietrei, nisipului și argilei	B0810	0,4	2,19	1,0	2,49	0,8	3,24
Producția, prelucrarea și conservarea cîrnii și a produselor din carne	C1010	0,5	2,24	3,4	3,24	4,2	3,54
Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase	C1070	1,1	1,76	2,7	1,67	1,3	1,81
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	C1430	0,1	1,99	0,4	2,12	0,1	2,00
Tăierea și rindeluirea lemnului	C1610	0,2	2,16	0,1	2,10	0,1	3,00
Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	C1620	1,0	2,11	0,4	1,91	0,2	1,90

¹⁶ Clasificatorul activităților din economia Moldovei (CAEM-2). Ediție oficială. Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2019. p. 9

Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	C2100	0,1	1,89	0,5	2,89	0,6	4,37
Colectarea deșeurilor	E3810	0,3	2,14	0,6	1,72	0,1	1,56

Prin urmare, cele 13 industrii rămase constituie potențialul economic care reprezintă interes pentru specializarea economică în RD Centru.

În acest context este binevenită compararea industriilor identificate de Hollanders (2017). În Tabelul 16 de mai jos pentru Regiunea Centru sînt identificate 15 priorități economice potențiale, 8 dintre acestea se suprapun în ambele studii.

Tabelul 16. Domenii prioritare cu potențial economic pentru specializarea inteligentă

	Potențialul economic (E)				
	Chișinău	Nord	Centru	Sud	Găgăuzia
Agricultură și industria alimentară			E	E	E
A01 Agricultură, vînătoare și servicii anexe		E	E	E	E
A011 Cultivarea plantelor din culturi nepermanente		E		E	E
A014 Creșterea animalelor			E		
A02 Silvicultură și exploatare forestieră			E		
A021 Silvicultura și alte activități forestiere			E		
C10 Industria alimentară		E			
C101 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne			E		
C104 Fabricarea uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale		E			
C105 Fabricarea produselor lactate		E			
C106 Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și a produselor din amidon				E	E
C107 Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase				E	
C108 Fabricarea altor produse alimentare		E			
C11 Fabricarea băuturilor				E	E
Textile, îmbrăcăminte, încălțăminte și articole din piele (Tafi)			E		
C13 Fabricarea produselor textile			E		
C139 Fabricarea altor articole textile			E		
C141 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, cu excepția articolelor din blană		E			
C143 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare			E		
C152 Fabricarea încălțăminteii			E		
TIC	E				
J61 Comunicații electronice	E				
J612 Activități de comunicații electronice prin rețele fără cablu	E				
J62 Activități de servicii în tehnologia informației	E				
C26 Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice	E				
C265 Fabricarea de echipamente de măsură, verificare, control și navigație; producția de ceasuri	E				
Energie regenerabilă		E		E	E
D energie electrică, gaz, abur și aer condiționat		E			
D352 Producția gazelor; distribuția combustibililor gazoși prin conducte				E	E
Alte					
C17 Fabricarea hîrtiei și a produselor din hîrtie	E				
C172 Fabricarea celulozei, hîrtiei și cartonului	E				
C19 Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țigăiului					E
C192 Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țigăiului					E
C20 Fabricarea substanțelor și a produselor chimice	E				
C203 Fabricarea vopselelor, lacurilor, cernelii tipografice și masticurilor	E				
C21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice			E		
C212 Fabricarea preparatelor farmaceutice			E		
C23 Fabricarea altor produse din minerale nemetale			E		
C231 Fabricarea sticlei și a articolelor din sticlă	E				E
C235 Fabricarea cimentului, varului și ipsosului		E	E		
C27 Fabricarea echipamentelor electrice		E			

C273 Fabricarea de fire și cabluri; fabricarea dispozitivelor de conexiune pentru acestea		E			
C28 Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.	E				
C31 Fabricarea de mobila	E				
C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor	E				
C331 Repararea articolelor fabricate din metal, mașinilor și echipamentelor	E				
K662 Activități auxiliare de asigurări și fonduri de pensii	E				

Sursa: *Hollanders (2017, p. 6-7)*

Divergențele apărute se explică prin particularitățile metodologiilor aplicate și perioada datelor statistice analizate. Totodată considerăm că per ansamblu situația identificată nu diminuează subiectele principale pentru că în cele mai multe cazuri acestea se suprapun. Astfel, din totalul activităților CAEM-2 se suprapun pe următoarele industrii: A01 Agricultură, vânătoare și servicii anexe; A014 Creșterea animalelor; A021 Silvicultură și alte activități forestiere; C101 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne; C143 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare; C21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice.

În acest context, atît urmărind scopul confirmării rezultatelor obținute în analiza realizată cît și identificarea unor particularități ale studiului, pentru industriile selectate am aplicat indicele *HHI*, care măsoară gradul de concentrare a unei industrii într-o piață.

Cea mai înaltă concentrare pe piața regională în baza criteriilor ocupării forței de muncă și cifrei de afaceri este atribuită C1010 Producției, prelucrării și conservării cîrnii și a produselor din carne, aceasta este urmată C1070 Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase, A0140 Creșterea animalelor, A0120 Cultivarea plantelor din culturi permanente (Tabelul 17). Per ansamblu aceste industrii alături de A0130 Cultivarea plantelor pentru înmulțire și A0160 Activități auxiliare și activități după recoltare pot fi grupate într-o nișă unică de dezvoltare inteligentă a regiunii Centru.

La fel, atît din perspectiva concentrației se conturează următoarea nișă alcătuită din 0210 Silvicultură și alte activități forestiere, alături de C1620 Fabricarea produselor de lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite.

Tabelul 17. Industrii identificate cu potențial economic pentru Regiunea de Dezvoltare Centru aplicînd coeficienții HHI și UG

CAEM	Cod CAEM	Nr. de entități	Ocuparea forței de muncă	Cifra de afaceri
		HHI	HHI	HHI
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120	1,69	0,43	0,18
Cultivarea plantelor pentru înmulțire	A0130	0	0,01	0
Cresterea animalelor	A0140	0,63	0,28	0,62
Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	A0160	0,05	0,07	0,01
Silvicultura și alte activități forestiere	A0210	0,00	0,59	0,02
Extracția pietrei, nisipului și argilei	B0810	0,02	0,12	0,08
Producția, prelucrarea și conservarea carnilor și a produselor din carne	C1010	0,02	1,35	2,06
Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase	C1070	0,13	0,89	0,2
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	C1430	0,00	0,02	0,00
Taierea și rindeluirea lemnului	C1610	0,01	0,00	0,00
Fabricarea produselor din lemn, pluta, paie și din alte materiale vegetale împletite	C1620	0,11	0,02	0,01
Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	C2100	0,00	0,03	0,05
Colectarea deșeurilor	E3810	0,01	0,04	0,00

În cazul celorlalte industrii, acestea se prezintă de sine stătător după cum urmează: B0810 Extracția pietrei, nisipului și argilei, C1430 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare; C2100 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice, E3810 Colectarea deșeurilor. Acestea din urmă au obținut valori mai mici ai indicilor calculați, dar având în vedere că fiecare domeniu este distinct în clasificatorul CAEM-2, considerăm că se pot profila ca priorități potențiale cu potențial economic de dezvoltare în RDC.

2.2.2 Potențialul de inovare

În era contemporană, inovația devine cuvântul-cheie al succesului economic și al progresului societății. Regiunile care reușesc să își cultive și să își exploateze potențialul de inovare devin adesea epicentrele unui avânt economic durabil și al unei calități a vieții în continuă creștere.

Următoarea fază a studiului se referă la identificarea potențialului de inovare al RDC. Urmărind metodologia prezentată anterior, am identificat numărul întreprinderilor inovatoare și am aplicat calculul pentru indicele de specializare sectorială, gradul de concentrare, ponderea și utilitatea globală fiecărei industrii. Astfel, în funcție de numărul de întreprinderi inovatoare a fost calculată valoarea acestor indici pentru fiecare activitate economică.

Conform datelor BNS în RDC în perioada anilor 2019-2020 existau 66 întreprinderi inovative, cele mai multe 21 întreprinderi își desfășurau activitatea în domeniul C10 Industria alimentară, urmate de altele 11 din G46 Comerț cu ridicata, cu excepția comerțului cu autovehicule și motociclete și altele 9 din C11 Fabricarea băuturilor. În celelalte activități sînt nu

mai mult de 4 întreprinderi active. În Tabelul 18 de mai jos sînt prezentate evoluția numerică a întreprinderilor inovatoare pe activități economice din RDC în perioada anilor 2015-2020.

Tabelul 18. Întreprinderi inovatoare pe activități economice din RDC, 2019-2020

	2015-2016	2017-2018	2019-2020
Total pe activitati economice	104	69	66
B08 Alte activitati extractive	4	4	1
C10 Industria alimentara	26	20	21
C11 Fabricarea bauturilor	6	5	9
C13 Fabricarea produselor textile	4	-	1
C14 Fabricarea articolelor de imbracaminte	8	2	3
C15 Tabacirea si finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj si marochinarie, harnasamentelor si incaltamintei; prepararea si vopsirea blanurilor	1	2	-
C16 Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn si pluta, cu exceptia mobilei; fabricarea articolelor din paie si din alte materiale vegetale impletite	1	1	1
C17 Fabricarea hirtiei si a produselor din hirtie	-	2	1
C18 Tiparire si reproducerea pe suporti a inregistrarilor	-	1	-
C20 Fabricarea substantelor si a produselor chimice	1	1	1
C21 Fabricarea produselor farmaceutice de baza si a preparatelor farmaceutice	2	2	1
C22 Fabricarea produselor din cauciuc si mase plastice	1	1	1
C23 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	5	1	1
C25 Industria constructiilor metalice si a produselor din metal, exclusiv masini, utilaje si instalatii	2	3	-
C27 Fabricarea echipamentelor electrice	1	-	-
C28 Fabricarea de masini, utilaje si echipamente n.c.a.	1	1	-
C31 Fabricarea de mobila	4	-	-
C33 Repararea, intretinerea si instalarea masinilor si echipamentelor	-	1	2
D35 Productia si furnizarea de energie electrica si termica, gaze, apa calda si aer conditionat	1	-	-
E36 Captarea, tratarea si distributia apei	6	4	2
E38 Colectarea, tratarea si eliminarea deseurilor; activitati de recuperare a materialelor reciclabile	3	1	-
G46 Comert cu ridicata, cu exceptia comertului cu autovehicule si motociclete	18	12	11
H49 Transporturi terestre si transporturi prin conducte	7	5	4
H50 Transporturi pe apa	1	-	-
J61 Comunicatii electronice	1	-	3
J62 Activitati de servicii in tehnologia informatiei	-	-	1
J63 Activitati de servicii informatice	-	-	1
K66 Activitati auxiliare pentru intermediieri financiare si activitati de asigurare	-	-	1

Sursa: BNS

Din datele de mai sus se observă că în perioada analizată numărul întreprinderilor inovatoare din RDC s-a micșorat, cu excepția creșterii numărului pe activitatea C11 Fabricarea băuturilor, de la 6 în 2015-2016 la 9 în 2019-2020. Totodată, se observă apariția de întreprinderi noi pe anumite activități economice în perioada 2019-2020, precum: J61 Comunicații electronice; J62 Activități de servicii în tehnologia informației; J63 Activități de servicii informatice; K66 Activități auxiliare pentru intermediieri financiare și activități de asigurare.

Informațiile oferite de BNS sînt dezagregate doar pe secțiuni și diviziuni, nu și pe grupe sau clase de activități, ceea ce reprezintă o clasificare mai generală a întreprinderilor inovative din regiune, dar acest fapt nu împiedică ca acestea să fie analizate prin prisma indicilor propuși în metodologie. Astfel, aplicînd asupra datelor disponibile, (adică numărul de întreprinderi inovative) calculul indicelui de specializare sectorială (ISS), identificăm 10 industrii:

1. B08 Alte activități extractive
2. C10 Industria alimentară
3. C11 Fabricarea băuturilor

4. C14 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
5. C16 Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei; fabricarea articolelor din paie și din alte materiale vegetale împletite
6. C21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice
7. C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor
8. E36 Captarea, tratarea și distribuția apei
9. J61 Comunicații electronice
10. K66 Activități auxiliare pentru intermediari financiare și activități de asigurare.

În aceeași ordine de idei, aplicînd criteriul numeric privind întreprinderile inovative în RDC am stabilit următoarele 8 activități economice:

1. C10 Industria alimentară
2. C11 Fabricarea băuturilor
3. C14 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
4. C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor
5. E36 Captarea, tratarea și distribuția apei
6. G46 Comerț cu ridicata, cu excepția comerțului cu autovehicule și motociclete
7. H49 Transporturi terestre și transporturi prin conducte
8. J61 Comunicații electronice.

În Tabelul 19 de mai jos se regălesc atribuirea valorilor indicelui ISS calculat și atribuirea criteriului numeric pentru întreprinderile inovative în perioada 2019-2020.

Tabelul 19. Întreprinderile inovatoare selectate din RDC, în baza ISS și criteriul numeric al întreprinderilor, 2019-2020.

Activități CAEM-2	Numărul întreprinderilor inovatoare 2019-2020	Indicele de specializare sectorială (ISS)	Industrii selecte de la 2 și mai multe întreprinderi inovatoare	Industrii selecte, unde ISS≥1,5
Total pe activitati economice	66			
B08 Alte activitati extractive	1	2,26		x
C10 Industria alimentara	21	2,10	x	x
C11 Fabricarea bauturilor	9	2,04	x	x
C13 Fabricarea produselor textile	1	1,36		
C14 Fabricarea articolelor de imbracaminte	3	1,85	x	x
C16 Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn si pluta, cu exceptia mobilei; fabricarea articolelor din paie si din alte materiale vegetale impletite	1	2,26		x
C17 Fabricarea hirtiei si a produselor din hirtie	1	0,97		
C20 Fabricarea substantelor si a produselor chimice	1	1,36		
C21 Fabricarea produselor farmaceutice de baza si a preparatelor farmaceutice	1	3,39		x
C22 Fabricarea produselor din cauciuc si mase plastice	1	0,48		
C23 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	1	0,75		
C33 Repararea, intretinerea si instalarea masinilor si echipamentelor	2	1,94	x	x
E36 Captarea, tratarea si distributia apei	2	3,39	x	x
G46 Comert cu ridicata, cu exceptia comertului cu autovehicule si motociclete	11	0,75	x	
H49 Transporturi terestre si transporturi prin conducte	4	1,18	x	
J61 Comunicatii electronice	3	1,85	x	x
J62 Activitati de servicii in tehnologia informatiei	1	0,19		
J63 Activitati de servicii informatice	1	1,13		
K66 Activitati auxiliare pentru intermediari financiare si activitati de asigurare	1	3,39		x

Sursa: BNS

Aplicând ambele condiții de selectare a unei industrii potențiale pentru specializare inteligentă, identificăm 6 dintre acestea:

1. C10 Industria alimentară
2. C11 Fabricarea băuturilor
3. C14 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
4. C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor
5. E36 Captarea, tratarea și distribuția apei
6. J61 Comunicații electronice.

Reflectând rezultatele acestei analize în raport cu rezultatele altor studii, observăm că Hollanders (2017), deținând date mai amănunțite pe clase de activități a identificat mai multe domenii ca potențiale pentru specializarea inteligentă a RDC (Tabelul 20).

Tabelul 20. Domenii prioritare cu potențial de inovare pentru specializarea inteligentă

	Potențial de inovare (I)				
	Chișinău	Nord	Centru	Sud	Găgăuzia
Agricultură si industria alimentară					
C10 Industria alimentară		I			
C101 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne			I		
C104 Fabricarea uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale		I			
C105 Fabricarea produselor lactate		I			
C106 Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și a produselor din amidon				I	I
C108 Fabricarea altor produse alimentare		I			
C11 Fabricarea băuturilor				I	I
Textile, îmbrăcăminte, încălțăminte si articole din piele (TafI)					
C13 Fabricarea produselor textile			I		
C139 Fabricarea altor articole textile			I		
J61 Comunicații electronice	I				
J62 Activități de servicii în tehnologia informației	I				
C26 Fabricarea calculatoarelor si a produselor electronice si optice	I				
C265 Fabricarea de echipamente de măsură, verificare, control și navigație; producția de ceasuri	I				
D energie electrică, gaz, abur si aer condiționat		I			
D352 Producția gazelor; distribuția combustibililor gazoși prin conducte				I	
Alte					
C17 Fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie	I				
C172 Fabricarea celulozei, hârtiei și cartonului	I				
C19 Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țițeiului					I
C192 Fabricarea produselor obținute din prelucrarea țițeiului					I
C20 Fabricarea substanțelor și a produselor chimice	I				
C21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice			I		
C212 Fabricarea preparatelor farmaceutice			I		
C231 Fabricarea sticlei și a articolelor din sticlă					I
C27 Fabricarea echipamentelor electrice		I			

Sursa: Hollanders (2017, p. 6-7)

Din tabelul de mai sus extragem următoarele activități cu potențial de inovare pentru specializarea inteligentă a RDC:

- C101 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne
- C13 Fabricarea produselor textile
- C139 Fabricarea altor articole textile
- C21 Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice
- C212 Fabricarea preparatelor farmaceutice

Simpla suprapunere a domeniilor pe secțiuni și clase ocupaționale CAEM-2 ne redă un nivel înalt de similitudine a ambelor rezultate obținute.

Din punctul nostru de vedere, cele mai relevante activități economice evidențiate sînt cele din C10 Industria alimentară, cu cele mai multe întreprinderi inovatoare, urmată de C11 Fabricarea băuturilor, care prezintă o pondere destul de ridicată printre întreprinderile inovative din RDC, dar și creșterea numărului de întreprinderi inovative în perioada analizată. Următoarele două – C14 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte și J61 Comunicații electronice – ocupă pozițiile următoare în alegerea unor activități de specializare inteligentă pentru RDC, dar trebuie să vedem cum se corelează cu ceilalți indicatori analizați mai sus, în special prin prisma potențialului economic. În cazul celorlalte două – C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor și E36 Captarea, tratarea și distribuția apei – deși au un indice ISS destul de înalt, numărul întreprinderilor inovative este ceva mai mic decît în celelalte cazuri, ceea ce le face mai puțin atractive pentru un domeniu de specializare. Mai mult decît atît, numărul întreprinderilor inovatoare din E36 Captarea, tratarea și distribuția apei, s-a micșorat constant de la 6 la 2 în perioada analizată iar cele din C33 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor a cunoscut o creștere de la 1 la 2 în ultima parte a perioadei analizate.

2.2.3 Potențialul științific

Precum am menționat anterior, în Regiunea de Dezvoltare Centru nu se regăsește nici una din instituțiile superioare de învățămînt prin care am putea identifica un potențial științific aflat în formare; ne referim în special la studenți, masteranzi sau doctoranzi. Totodată, RDC este poziționată pe locul 3 la nivelul învățămîntului profesional tehnic secundar și învățămîntului profesional tehnic post-secundar, după numărul de instituții, elevi și absolvenți (Tabelul 21).

Tabelul 21. Repartizarea numărului beneficiarilor de studii profesionale tehnice secundare, profesionale tehnice post-secundare în RM pe regiuni” (anul de studii 2021-2022)

	Instituții	pondere, %	Elevi	pondere, %	Absolvenți (2021)	pondere, %
învățămîntul profesional tehnic secundar (ISCED 4)						
Moldova	44		15,015		5,686	
Chișinău	11	25,0%	5,513	36,72%	2,010	35,35%
Nord	15	34,1%	4,436	29,54%	1,627	28,61%
Centru	8	18,2%	2,206	14,69%	813	14,30%
Sud	7	15,9%	1,931	12,86%	792	13,93%
UTA Găgăuzia	3	6,8%	929	6,19%	444	7,81%
învățămîntul profesional tehnic post-secundar (ISCED 5)						
Moldova	47		9,262		6,208	
Chișinău	21	44,7%	5,660	61,11%	3,604	58,05%
Nord	15	31,9%	1,918	20,71%	1,488	23,97%

Centru	7	14,9%	869	9,38%	535	8,62%
Sud	2	4,3%	481	5,19%	336	5,41%
UTA Găgăuzia	2	4,3%	334	3,61%	245	3,95%

Sursa: BNS

Pentru învățământul profesional tehnic secundar (ISCED 4), RDC contribuie cu o pondere mai mică la nivelul național, după Chișinău și RDN, reprezentând cca 18% din totalul instituțiilor. Numărul de elevi înregistrat în regiunea Centru este de 2206, reflectând o participare mai mică în comparație cu alte regiuni, precum Chișinău și Nord. Cu toate că RDC are o pondere mai mică în ceea ce privește numărul de absolvenți (813), aceștia reprezintă o parte semnificativă a totalului național. Deși RDC nu se remarcă prin dimensiunea sa în cadrul învățământului profesional tehnic secundar, contribuția sa la formarea absolvenților este notabilă, demonstrând importanța sa în asigurarea resurselor umane calificate la nivel național.

Cît privește învățământul profesional tehnic post-secundar (ISCED 5), Regiunea Centru are o pondere de doar cca 15% în totalul instituțiilor de acest gen din Moldova. Cu un număr de 869 de elevi, RDC contribuie semnificativ la formarea specialiștilor la acest nivel, deși cu o prezență mai mică în comparație cu Chișinău. Numărul de absolvenți (535) evidențiază o contribuție semnificativă la resursele umane calificate la nivel național, păstrînd o pondere proporțională în raport cu numărul de elevi. Contribuția Regiunii la învățământul profesional tehnic post-secundar subliniază importanța acestei regiuni în furnizarea de specialiști calificați la nivel național și joacă un rol semnificativ, contribuind la formarea resurselor umane calificate și menținîndu-și relevanța în cadrul peisajului educațional național.

Cartografierea potențialului științific la nivel regional s-a axat pe analiza datelor referitoare la publicațiile științifice din perioada 2019-2022 atît în plan național, cît și internațional. În plan național această analiză a fost realizată cu ajutorul Instrumentului Bibliometric Național (IBN)¹⁷. În această perioadă, au fost publicate peste 46 mii de publicații naționale, iar din acestea, peste 300 de publicații au avut autori afiliați instituțiilor din RDC, ceea ce constituie circa 1% din numărul total de publicații (Anexa 4). Ponderea mică se explică în primul rînd prin lipsa unei instituții academice și de cercetare în regiune. Cu toate acestea, utilizînd Clasificarea Zecimală Universală (CZU) pentru categorisirea documentelor în funcție de subiecte, au fost identificate domeniile de interes pentru autorii afiliați instituțiilor din RDC. Majoritatea acestora se încadrează în domeniile științelor sociale și ale educației (Anexa 5). Totodată circa 30% din acestea se încadrează în domeniile de interes pentru activitățile identificate în calculele anterioare și se referă în special la activitatea agroalimentară, ceea ce creează un avantaj și mai mare pentru acest sector, datorită prezenței celor două institute de cercetare menționate anterior.

Publicațiile internaționale au fost analizate cu ajutorul aceluiași instrument (IBN), care reflectă informațiile conținute în baza de date SCOPUS. Conform IBN, în perioada 2019-2020 au fost indexate în SCOPUS peste 4000 de publicații. Din acestea, cca 600 se referă la domeniile potențiale de specializare în RDC (Anexa 6). Cu toate că nu am putut identifica autori afiliați instituțiilor din RDC, considerăm că numărul lucrărilor științifice identificate acoperă într-o anumită măsură geografic și RDC. Pe de altă parte, cele mai multe instituții CDI din RM care au

¹⁷ Instrumentul Bibliometric Național. <https://ibn.idsi.md/>

potențial de a elabora lucrări științifice ce pot fi indexate în baze de date internaționale sînt concentrate în mun. Chișinău, iar proximitatea cu RDC ne permite să trasăm această concluzie.

2.2.4 Rezultatele analizei potențialelor domenii de specializare inteligentă

În urma analizei efectuate asupra domeniilor prioritare de dezvoltare prin prisma potențialului economic, inovativ și științific, în următorul exercițiu aducem în prim-plan rezultatele obținute, evidențiind aspectele cheie care definesc perspectivele și oportunitățile în dezvoltarea acestor domenii. Avînd în vedere datele și concluziile obținute din analiza detaliată, vom explora în continuare potențialele direcții de specializare inteligentă și impactul acestora asupra regiunii.

Tabelul 22. Analiza potențialelor domenii de specializare inteligentă, în baza calculelor aplicate potențialului economic, de inovare și cercetare și raport cu rezultatele altor surse

Activități conform CAEM-2	Cod CAEM	Potențial economic	Potențial de inovare	Potențial economic ¹⁸	Potențial de inovare ¹⁹	Potențial științific
AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE						
Agricultură, Horticultură și Zootehnie						
Agricultură, vînătoare și servicii anexe	A0100			X		X
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120	X				
Cultivarea plantelor pentru înmulțire	A0130	X				
Creșterea animalelor	A0140	X		X		
Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare	A0160	X				
Producția Alimentară						
Industria alimentară	C1000		X			
Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne	C1010	X		X	X	
Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase	C1070	X				
Fabricarea băuturilor	C1100		X			
INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE						
Fabricarea produselor textile	C1300			X	X	
Fabricarea altor articole textile	C1390			X	X	
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	C1400		X			
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare	C1430	X		X		
Fabricarea încălțămintei	C1520			X		
INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN						
Silvicultură și Exploatare Forestieră						
Silvicultură și exploatare forestiera	A0200			X		X
Silvicultura și alte activități forestiere	A0210	X		X		
Industria Produselor din Lemn						
Tăierea și rindeluirea lemnului	C1610	X				
Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	C1620	X				
INDUSTRIA FARMACEUTICĂ						
Fabricarea produselor farmaceutice de baza și a preparatelor farmaceutice	C2100	X		X	X	X
Fabricarea preparatelor farmaceutice	C2120			X	X	
INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE						
Extracția pietrei, nisipului și argilei	B0810	X				
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	C2300			X		
Fabricarea cimentului, varului și ipsosului	C2350			X		

¹⁸ Hollanders (2017, p. 6-7)

¹⁹ Idem

***						
Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor	C3300		X			
Captarea, tratarea și distribuția apei	E3600		X			
Comunicații electronice	J6100		X			

Tabelul 22 conține activitățile economice identificate și corelate cu rezultatele altor cercetări în domeniu care au fost menționate mai sus. Din cele prezentate în tabel observăm că doar trei activități dispun de doar un singur potențial. În cazul nostru toate trei dețin potențial de inovare. Pe de altă parte, atât C3300 Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor cât și J6100 Comunicații electronice, dispun de cifră de afaceri destul de modestă în comparație cu celelalte industrii identificate, aceasta nu depășește 100 milioane de lei, iar în cazul E3600 Captarea, tratarea și distribuția apei, are cea mai mică valoare a productivității muncii per angajat. În tot cazul, când vine vorba de ultimele două clase de activități menționate putem afirma că pe de o parte acestea pot fi considerate două domenii transversale de interes, evoluțiile lor condiționând funcționarea corespunzătoare a sectoarelor de specializare inteligentă propuse anterior, iar pe de altă parte prin adoptarea unor abordări strategice la nivelul dezvoltării regionale, aceste industrii pot deveni potențiale domenii de specializare inteligentă în viitor.

La finele analizei cantitative am aplicat metoda utilității globale pentru a identifica gradul în care un domeniu identificat ar fi mai preferabil decât altul în decizia de specializare inteligentă a regiunii. Astfel, în Tabelul 23 se regăsesc calculele utilității globale descrise în metodologie.

Tabelul 23. Calculul utilității globale

Activități economice	Cod CAEM	Utilitatea, Cifra Afaceri	Utilitatea, Nr. salariați	Utilitatea, Nr. entități	Valoarea UG
Agricultura, vanatoare si servicii anexe	A0100	0,098	0,883	0,844	0,582
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120	0,013	0,981	0,962	0,651
Cultivarea plantelor pentru inmultire	A0130	0,001	0,997	0,999	0,665
Cresterea animalelor	A0140	0,023	0,985	0,977	0,656
Activitati auxiliare agriculturii si activitati dupa recoltare	A0160	0,002	0,992	0,993	0,662
Silvicultura si exploatare forestiera	A0200	0,004	0,978	0,998	0,657
Silvicultura si alte activitati forestiere	A0210	0,004	0,978	0,999	0,655
Extractia pietrei, nisipului si argilei	B0810	0,008	0,990	0,996	0,661
Industria alimentara	C1000	0,073	0,920	0,966	0,621
Productia, prelucrarea si conservarea carnilor si a produselor din carne	C1010	0,042	0,966	0,995	0,649
Fabricarea produselor de brutarie si a produselor fainoase	C1070	0,013	0,973	0,989	0,651
Fabricarea bauturilor	C1100	0,020	0,973	0,993	0,653
Fabricarea produselor textile	C1300	0,044	0,962	0,997	0,647
Fabricarea altor articole textile	C1390	0,043	0,963	0,997	0,648
Fabricarea articolelor de imbracaminte	C1400	0,008	0,968	0,993	0,649
Fabricarea articolelor de imbracaminte prin tricotare sau crosetare	C1430	0,001	0,996	0,999	0,665
Fabricarea incaltamintei	C1520	0,002	0,987	0,999	0,661
Taierea si rindeluirea lemnului	C1610	0,001	0,999	0,998	0,666
Fabricarea produselor din lemn, pluta, paie si din alte materiale vegetale impletite	C1620	0,002	0,996	0,990	0,663
Fabricarea produselor farmaceutice de baza si a preparatelor farmaceutice	C2100	0,006	0,995	0,999	0,664
Fabricarea preparatelor farmaceutice	C2120	0,005	0,997	1,000	0,665
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	C2300	0,024	0,989	0,991	0,660
Fabricarea cimentului, varului si ipsosului	C2350	0,016	0,997	1,000	0,665
***					
AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE					0,643

INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN					0,660
INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE					0,654
INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE					0,662
INDUSTRIA FARMACEUTICĂ					0,665

Sursa: Calcule expert

În general, toate sectoarele enumerate au valori destul de apropiate, sugerînd că diferențele în eficiență nu sînt foarte mari între ele. Cu toate acestea, fiecare sector are un nivel ușor diferit de utilitate globală. În cazul tabelului dat, se observă că industria farmaceutică are utilitatea globală cea mai mare, respectiv 0,665. Aceasta înseamnă că, din punctul de vedere al criteriilor utilizate, industria farmaceutică este cea mai performantă dintre cele cinci sectoare economice.

Pe locul doi se află industria extractivă și a materialelor de construcție, cu o utilitate globală de 0,662. Pe locul trei se află industria forestieră și a produselor din lemn cu o utilitate globală de 0,660.

Pe ultimele două locuri se află industria textilă și a articolelor vestimentare, precum și agricultura și procesarea produselor rezultate, cu utilități globale de 0,654 și 0,643, respectiv.

Aceste rezultate pot fi interpretate în mai multe moduri. În primul rînd, ele pot fi văzute ca o reflectare a performanței economice a fiecărui sector. Industria farmaceutică este un sector cu o valoare adăugată mare, care generează și o contribuție semnificativă la exporturile RDC.

În al doilea rînd, rezultatele pot fi văzute ca o reflectare a priorităților politicii economice la nivel național.

În al treilea rînd, rezultatele pot fi văzute ca o reflectare a tendințelor globale. Industria farmaceutică este un sector în creștere în întreaga lume, datorită dezvoltării unor noi medicamente și tehnologii medicale.

Pe de altă parte, această activitate se evidențiază în toate studiile analizate și este una particulară pentru RDC din care motiv este pe poziție fermă în specializarea inteligentă a regiunii.

3. ANALIZA CALITATIVĂ

3.1 Organizarea și structura rezultatelor interviului de focus-grup

Urmînd metodologia stabilită, în cadrul analizei calitative au fost realizate 5 focus grup-uri. Acestea s-au desfășurat în conformitate cu sistemul cvadruplu helix. Sistemul respectiv implică participarea reprezentanților mediului de afaceri, ai organizațiilor de cercetare, ai administrației publice și ai societății civile (Figura 19). Într-un proces inovator și incluziv, aceste întâlniri sînt concepute pentru a facilita alinierea capacităților de cercetare, dezvoltare și inovare cu nevoile specifice ale mediului de afaceri.

Figura 19. Helixul cvadruplu. Sursa: ORDIN nr. 3.630 din 13 august 2020 privind aprobarea Îndrumărilor metodologice pentru organizarea focus grupurilor de descoperire antreprenorială la nivel regional. Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației. Monitorul Oficial nr. 770 din 24 august 2020

Focus grupurile pe domenii au fost organizate după cum urmează:

1. **AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE.** Întîlnirea a avut loc în 23.10.2023 la care au participat reprezentanți ai zece instituții, dintre care cei mai mulți (6) din domeniul de afaceri, 2 – societatea civilă, 1 – cercetare, 1 – administrație publică.
2. **INDUSTRIA FARMACEUTICĂ.** Întîlnirea a avut loc în 30.10.2023 la care au participat reprezentanți ai șapte instituții, dintre care cei mai mulți (3) din societatea civilă, 2 – administrație publică, 1 – domeniul de afaceri, 1 – cercetare.
3. **INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN.** Întîlnirea a avut loc în 01.11.2023 la care au participat reprezentanți ai șapte instituții, dintre care cei mai mulți (4) din administrație publică, 1 – societatea civilă, 1 – domeniul de afaceri, 1 – cercetare.
4. **INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE.** Întîlnirea a avut loc în 01.11.2023 la care au participat reprezentanți ai 5 instituții, dintre care cei mai mulți (2) din domeniul de afaceri, 1 – societatea civilă, 1 – administrație publică, 1 – cercetare.
5. **INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE.** Întîlnirea a avut loc în 08.11.2023 la care au participat reprezentanți ai 6 instituții, dintre care cei mai mulți (3) din domeniul de afaceri, 1 – societatea civilă, 2 – administrație publică.

În cadrul focus-grupurilor am identificat principalele provocări și nevoi ale sectoarelor economice cu potențial pentru specializarea inteligentă. Participanții au adus în discuție problemele cu care se confruntă în prezent și nevoile lor specifice pentru dezvoltare. La fel, s-au implicat în evaluarea și confirmarea potențialului domeniilor identificate pentru specializarea inteligentă. În cadrul discuțiilor, au devenit mai clare posibilitățile și fezabilitatea acestora.

În cadrul întâlnirilor de focus-grup am validat sectoarele identificate, primind feedback cu privire la relevanța și potențialul acestora și, totodată, pe măsura înaintării discuțiilor participanții la focus-grup au fost implicați în dezvoltarea viziunii domeniilor. Ghidul de interviu realizat în focus grup a prevăzut și colectarea ideilor de proiecte cu potențial major de impact în contextul specializării inteligente. Aceste idei sînt axate pe soluționarea provocărilor identificate și pe valorificarea oportunităților, care se regăsesc în descrierea domeniilor prioritare.

În esență, întâlnirile de focus-grup au servit drept un mijloc important pentru implicarea reprezentanților helixului cvadruplu în obținerea de feedback direct pentru analiza de identificare a domeniilor de specializare inteligentă. Aceste ateliere au contribuit la o mai bună înțelegere a nevoilor, oportunităților și potențialului RDC cu privire la domeniile în cauză, ajutînd la fundamentarea studiului de specializare inteligentă și orientarea spre nevoile reale ale RDC.

Un focus grup de *descoperire antreprenorială*²⁰ este în general organizat pe o zi și cuprinde conform Îndrumărilor metodologice pentru organizarea focus grupurilor de descoperire antreprenorială la nivel regional, următoarele:

- Două ședințe plenare: O ședință introductivă și una finală. Ședința plenară introductivă ar trebui să se desfășoare ideal într-o oră și să fie precedată de deschiderea evenimentului de către organizația gazdă și prezentarea ordinii de zi. Ședința plenară de închidere, în funcție de conținut, poate varia între 30 de minute și o oră.
- 2-4 sesiuni paralele de grup de lucru: Acestea sînt bazate pe subzone sau subcîmpuri concentrate ale principalului domeniu prioritar RIS3 din grupul-țintă. Numărul exact al sesiunilor grupului de lucru depinde de numărul de participanți și de numărul de subzone sau subcîmpuri care trebuie examinate în profunzime de către participanți într-un mod interactiv. Timpul total alocat pentru fiecare ședință paralelă este de 3 ore, împărțit în două părți de-a lungul cărora se include o pauză.

Scopul principal este de a mobiliza talentele și de a stimula colaborarea și sinergia între aceste sectoare, promovînd astfel o abordare antreprenorială orientată către rezultate concrete.

4. DESCRIEREA DOMENIILOR DE SPECIALIZARE INTELIGENTĂ IDENTIFICATE

4.1 Domeniul prioritar: AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE

Descrierea domeniului

Analiza potențialului de specializare inteligentă a domeniului Agricultură și procesarea produselor rezultate la nivelul Regiunii de Dezvoltare Centru este realizată la nivelul următoarelor coduri CAEM:

Agricultură, Fitotehnie și Zootehnie

- A0100 Agricultură, vînătoare și servicii anexe
- A0120 Cultivarea plantelor din culturi permanente

²⁰ **Notă:** în cazul în care studiul respectiv va sta la baza elaborării unei strategii de specializare inteligentă în RDC, recomandăm să fie folosit și mecanismul de *descoperire antreprenorială*, exercițiu care nu a fost realizat în cadrul studiului nostru din motive obiective, dar care se impune în cadrul elaborării strategiilor prin metodologia Centrului Comun de Cercetări al Comisiei Europene (JRC), ținînd cont de contextul regional specific și de experiența acumulată pînă în prezent.

- A0130 Cultivarea plantelor pentru înmulțire
- A0140 Creșterea animalelor
- A0160 Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare

Producția Alimentară

- C1000 Industria alimentară
- C1010 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne
- C1070 Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase
- C1100 Fabricarea băuturilor

IMPORTANȚA ECONOMICĂ LA NIVEL REGIONAL

Agricultura are o importanță semnificativă în economia RDC, având în vedere dimensiunea populației rurale și nivelul de ocupare a forței de muncă din regiune. Datorită faptului că mai mult de jumătate din suprafața regiunii sînt ocupate cu terenuri agricole, iar tradiția activităților agricole este urmată de secole, toate acestea creează precondiții pentru dezvoltarea antreprenorialului în agricultură și procesarea produselor agroalimentare, mai ales că în ultimii ani afacerile în agricultură au fost susținute de subvenții și facilități financiare acordate de stat.

În particular, industria agroalimentară se manifestă crucial în economia RM prin contribuția semnificativă la PIB, prin crearea locurilor de muncă și, respectiv, prin contribuția la generarea veniturilor și creșterea economică.

În urma cartografierii datelor privind întreprinderile din domeniul Agricultură și procesarea produselor rezultate, se evidențiază două arii de specializare: Prima arie – *Agricultură, Fitotehnie și Zootehnie*, cu următoarele activități CAEM: A0100 Agricultură, vînătoare și servicii anexe; A0120 Cultivarea plantelor din culturi permanente; A0130 Cultivarea plantelor pentru înmulțire; A0140 Creșterea animalelor și A0160 Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare. A doua arie – *Producția alimentară* – cuprinde: C1010 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne, C1070 Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase și C1100 Fabricarea băuturilor. Atragem atenție că în această listă, conform analizei realizate, se regăsește întreaga secțiune ocupațională C1000 Industria alimentară. Acest fapt poate crea anumite dificultăți în descrierea domeniului, dat fiind caracterul ei general. De aceea vom delimita foarte clar atunci cînd ne vom referi la general sau particular.

Ponderea cifrei de afaceri a domeniului *Agricultură și procesarea produselor rezultate* în economia RDC constituie în medie 22,6% din total. În perioada anilor 2017-2022 media cifrei de afaceri înregistrată la nivel regional pe domeniu s-a dublat, înregistrînd o creștere de 107% în anul 2022 (15.181.632,9 lei) față de anul 2017 (7.715.692,9 lei) și fiind cu 30% peste media RM (78%).

Industria domeniului la finele anului 2022 la nivelul RDC constituia 2.758 întreprinderi active, cu o pondere de 34,3% din totalul pe țară. În perioada 2017-2022, numărul mediu al salariaților în domeniu a constituit 18.533 persoane. Astfel, domeniul *Agricultura și procesarea produselor rezultate* rămîne a fi un sector important al ocupării forței de muncă – cu o pondere de circa 25% din totalul salariaților din RDC.

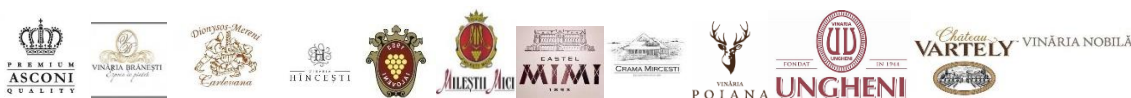
În Regiunea Centru se regăesc 9 centre vitivinicole (Tabelul 23), mai mult de jumătate din întreprinderile vinicole din țară, inclusiv cele mai cunoscute mărci comerciale.

Tabelul 24. Centre și Plaiuri vitivinicole în Regiunea Centru

Regiunea vitivinicolă Centru		
Nr. d/o	Centre vitivinicole	Plaiuri vitivinicole
8.	Hîncești	Hîncești, Cărpineni, Lăpușna, Bozieni, Sărata-Galbenă
9.	Răzeni	Răzeni, Căinări, Zimbreni, Puhoi
10.	Laloveni	Codru, laloveni, Mileștii Mici, Bardar, Ulmu
11.	Bulboaca	Bulboaca, Mereni, Geamăna, Speia
12.	Chișinău	Cricova, Stăuceni, Criuleni, Hîrtopul Mare
13.	Romanești	Romanești, Onești, Cojușna, Strășeni, Peresecina
14.	Nisporeni	Nisporeni, Șîșcani, Vărzărești, Lurcenii
15.	Călărași	Călărași, Bravicea, Săseni, Sadova, Cornești, Pîrlița
16.	Orhei	Orhei, Ghetlova, Brănești

Sursa: BNS²¹

În regiune activează vinării recunoscute pentru brandurile dezvoltate, care dețin poziții de lider pe piața națională și internațională:

La fel și pe celelalte activități ale domeniului cum ar fi întreprinderile ce se ocupă cu fabricarea, prelucrarea și conservarea produselor din carne (carne și mezeluri)²²: ANPROD GRUP S.R.L. activează în Anenii Noi; AS SCINTEIA S.R.L. activează în s. Trușeni; Mercomez-Lux SRL;- ALIGOCOMEX S.R.L. activează în Călărași; BUNELE TRADITII S.R.L. activează în or. Hîncești; BRUNAP-GRUP S.R.L. activează în or. Hîncești; SRL Candvas (Avicola Bogheni) (Ungheni)

Întreprinderi cu activitate în domeniul conserve/sucuri: ORHEI-VIT S.A; FABRICA DE CONSERVE DIN CĂLĂRAȘI S.A.

Întreprinderi cu activitate în domeniul de fabricare a produselor de brutărie și a produselor făinoase: Garma Grup” SRL - Producerea de făină și paste făinoase din Hîncești²³ ; RUSALE PASTE S.R.L; SA RicoMario etc.

În contextul bunelor practici la nivelul C1000 Industria alimentară, un bun exemplu pentru susținerea și dezvoltarea domeniului sînt: LACTALIS-ALBA S.R.L., companie, întreprindere cu capital străin ; AGROMIX PMP SRL - Agromix compania din Ghidighici care produce produse din soia: lapte soia, brînză tofu și humus fără adaos de alte substanțe, de aceea concentrația de soia este foarte mare. Danova Prim SRL - capabilă să producă mai mult de 14 mii tone de ulei rafinat de floarea soarelui pe an.

SANDRILIONA S.R.L., este o fabrică de înghețată, înființată în 1998, care are 250-1000 angajați, cu capital Social format din investițiile investitorilor rezidenți ai RM în mărime de

²¹ STUDIUL TEMATIC privind domeniul vitivinicol în Republica Moldova. Recensămîntul General Agricol 2011. BNS. p.11 https://statistica.gov.md/ro/recensamintul-general-agricol-2011-9690_59495.html

²² Carne și Mezeluri: <https://www.firme.md/alimente-bauturi/carne-si-mezeluri/page-1>

²³ Garma Grup. <https://garma-grup.md/paste-fainoase/>

9471623 mdl – unicul produs lactat care se exportă. Zone de export: Orientul Mijlociu, Africa, Europa de Vest, Europa Centrala si de Est, Irak, Ghana, Senegal, Coasta de Fildeș, Burkina Faso, Mali, România, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite .

Cu toate că acestea se disting pe un segment de activitate care nu a intrat în domeniul de specializare, ar putea fi un bun exemplu spre care pot tinde întreprinderile din domeniul Agricultură și procesarea produselor rezultate, deoarece toate produsele exportate sînt comercializate peste hotarele RM sub marca „Produs în Moldova”.

DINAMICA SECTORULUI ȘI CERINȚA PIEȚEI

Potrivit datelor BNS, în anul 2022, consumul produselor alimentare în Republica Moldova a înregistrat o creștere semnificativă față de anul 2017 pentru diverse categorii de produse:

- Culturile cerealiere (fără leguminoase) și produsele derivate au înregistrat o creștere de 42 kg/loc./an.
- Culturile leguminoase au înregistrat o creștere de 2,5 kg/loc./an.
- Consumul de cartofi a crescut cu 7,8 kg/loc./an, iar legumele au avut o creștere de 24 kg/loc./an.
- Fructele au cunoscut o creștere semnificativă, cu 38,6 kg/loc./an, iar strugurii au avut o creștere de 4,2 kg/loc./an.
- Consumul de carne a crescut cu 2,2 kg/loc./an, iar ouăle au înregistrat o creștere de 31,2 buc/loc./an.

În același timp, s-au înregistrat scăderi de consum pentru lapte (-23,5 kg/loc./an) și ulei (-0,5 kg/loc./an).

În timpul ședințelor de focus grup, participanții au subliniat că cererea actuală pe piață se concentrează asupra fructelor și legumelor procesate, care au o mai mare accesibilitate pe piața internațională. În același context, au fost identificate probleme în ceea ce privește comercializarea legumelor și fructelor proaspete. Este de remarcat faptul că producția internă de carne nu acoperă integral cerințele pieței, astfel că importul de carne și lapte continuă. Totodată, pentru companiile din RDC există o perspectivă de export pentru carne de pasăre.

Agricultura ecologică reprezintă o cerință atât pentru piața internă, cât și pentru cea externă în această regiune. RDC are un potențial semnificativ de a furniza produse alimentare sănătoase, de înaltă calitate și durabile, care sînt tot mai căutate pe piață. La nivel național, pentru companiile care produc și comercializează produse bio a fost creată și înregistrată marca națională „Agricultura ecologică - Republica Moldova” (Figura 20)

Fig. 20. Vedere generală a mărcii naționale „Agricultura ecologică - Republica Moldova”

Sursa: HG Nr. 884. din 22.10.2014. pentru aprobarea Regulamentului privind utilizarea mărcii naționale „Agricultura Ecologică – Republica Moldova”

În anul 2020 în RDC activau 46 de producători ecologici, avînd o pondere de 32% din totalul entităților încadrate în lanțul valoric al agriculturii ecologice din RM .

Dezvoltarea acestui segment de piață poate contribui la protejarea mediului, susținerea comunităților agricole locale și promovarea unei economii mai durabile. Cu toate acestea, există provocări legate de costurile ridicate de producere, procesare și ambalare. Capacitatea de cumpărare a produselor bio în Republica Moldova este redusă, iar pentru a accede la piețele externe, sînt necesare parteneriate și investiții consistente.

VALORIFICAREA UNOR RESURSE LOCALE

RDC dispune de importante resurse naturale cum ar fi fondul funciar cu bonitate crescută și rezerve de apă, care contribuie la dezvoltarea sectorului *Agricultură și procesarea produselor rezultate*. Suprafața totală a terenurilor agricole constituie 65,9% din totalul regiunii (cu o medie de 74,3% la nivel național) și reprezintă 28,1% din totalul terenurilor agricole ale țării. Principalele rezerve de ape subterane sînt evaluate la cca 1 047 200 m³/zi, reprezentînd aproximativ 66% din totalul surselor de ape subterane ale RM și aproximativ 70% din totalul rezervelor de ape subterane din cele trei regiuni de dezvoltare (RDN, RDC, RDS). Sectoarele agricole dominante includ în principal cultivarea plantelor și creșterea animalelor.

Ponderea suprafeței însămînțate pe culturi agricole la întreprinderi agricole și gospodării țărănești în anul 2022 avea o pondere de 22% din total pe țară. Din totalul suprafeței cultivate în RDC – 21% au fost acoperite cu culturi tehnice; 25% au fost cultivate cu cartofi și legume și 33% au fost ocupate cu culturi pentru nutreț.

În ceea ce privește creșterea animalelor, RDC deține aproximativ 77% din totalul efectivului de animale și 50% din totalul efectivului de păsări la nivel național. Producția animalieră a regiunii constituie 78% din totalul național al producției de carne, cu contribuții semnificative pe segmentul bovinelor (60,2%), porcinelor (88%), ovinelor și caprinelor (46%) și păsărilor (71%). Producția de lapte în RDC reprezintă 45,2% din totalul țării, iar producția de lapte de vacă constituie 33,4%. Producția de ouă contribuie cu doar 17,4% la totalul național.

Participanții la focus grup au menționat că agricultura, creșterea animalelor și procesarea produselor rezultate reprezintă un sector de vîrf în economia RDC, iar valorificarea potențialului și a resurselor locale, împreună cu adoptarea noilor tehnologii în producere și procesare, va contribui semnificativ la creșterea competitivității pe piața locală și externă.

Resursele de cercetare localizate în RDC reprezintă o resursă importantă pentru sector, cu două institute notabile:

1. Institutul de Fitotehnie „Porumbeni”. Acest institut este specializat în cercetarea și dezvoltarea hibridilor de porumb, avînd direcții de cercetare orientate către crearea de hibridi din diverse grupe de precocitate și utilizări. Acesta oferă, de asemenea, servicii agenților economici din sectorul *Agricultură și procesarea produselor rezultate* în ceea ce privește implementarea soiurilor, hibridilor și tehnologiilor de cultivare în producție și comercializarea rezultatelor obținute.

2. Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară. Acest institut se axează pe menținerea și diversificarea fondului genetic al animalelor omologate în țară și asigurarea unei funcționări optime a reproducerii lor. De asemenea, desfășoară cercetări pentru dezvoltarea unor tehnologii noi privind producerea și conservarea furajelor, în scopul valorificării potențialului genetic de producție al animalelor.

Aceste instituții de cercetare joacă un rol crucial în îmbunătățirea practicilor agricole și zootehnice, contribuind la avansarea industriei agroalimentare și specializarea inteligentă a RDC.

O componentă semnificativă pentru regiune sînt instituțiile de învățămînt profesional integrate în sistemul de învățămînt dual, care dețin o pondere de aproximativ 33% din totalul pe țară. Aceste instituții aduc o contribuție deosebită în procesul de formare a resursei umane calificate, oferind angajaților posibilitatea de a participa la programe de formare finanțate fie de companiile lor, fie de alte organizații specializate. Prin această inițiativă, se oferă angajaților o șansă reală de a-și dezvolta abilitățile și competențele în sectorul agroalimentar, contribuind astfel la îmbunătățirea calității resursei umane disponibile în această industrie. Concomitent, universitățile și instituțiile de învățămînt superior din țară formează tineri absolvenți specializați, pregătiți să devină activi în industria alimentară.

INTENSITATEA DE INOVARE ȘI DE APLICARE A TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

Intensitatea de inovare și aplicare a tehnologiilor emergente este evidentă din datele furnizate de BNS. În perioada 2019-2020 în RDC activau cca 15% (66) întreprinderi inovatoare din totalul întreprinderilor inovatoare pe țară (448). Dintre acestea, 45,5% (30 de întreprinderi) erau active în sectorul *Agricultură și procesarea produselor rezultate*: 21 întreprinderi în industria alimentară și 9 întreprinderi în fabricarea băuturilor.

Cu toate acestea, membrii focus grupului au subliniat că, în prezent, doar întreprinderile mari din sectorul agroalimentar din RDC își permit investiții semnificative în cercetare, digitalizare și noile tehnologii de procesare. Este evidentă nevoia de extindere a acestor eforturi pentru a încuraja și sprijini și întreprinderile mai mici să adopte inovațiile și tehnologiile emergente.

Dinamica în implementarea și aplicarea tehnologiilor inovatoare este susținută și de activitatea celor două institute de cercetare specializate din RDC.

La Institutul de Fitotehnie „Porumbeni”, o echipă de 27 de cercetători, dintre care 12 sînt doctori în științe, au realizat 17 proiecte de cercetare în ultimii 15 ani, obținînd 58 de brevete. Rezultatele acestor cercetări au fost cu succes integrate în practicile agricole ale întreprinderilor și fermierilor din RDC și din întreaga țară.

Totodată, cercetătorii de la Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară, alcătuit din 29 de specialiști cu titluri științifice, au implementat 5 proiecte de cercetare, înregistrînd aproximativ 50 de brevete și publicînd peste 100 de articole științifice. Impactul cercetărilor lor se resimte în mod pozitiv în rîndul fermierilor și crescătorilor de animale, păsări, precum și în rîndul apicultorilor din regiune și țară.

NIVELUL DE COLABORARE ÎNTRE ACTORI

Instituțiile de cercetare localizate în RDC au construit o rețea solidă de parteneriate de colaborare, atît la nivel național, cît și internațional, pentru a facilita desfășurarea proiectelor și cercetărilor comune. Această colaborare extinsă servește drept motor al avansării științifice și tehnologice în regiune.

Un exemplu elocvent este reprezentat de rezultatele obținute în cadrul celor 22 de proiecte, finanțate atît prin programe de stat, prin intermediul Academiei de Științe a Moldovei,

cît și prin programe de finanțare internaționale. Aceste proiecte au fost demarate și implementate în strînsă colaborare cu diverse instituții de cercetare din țară și din afara granițelor.

Parteneriatele naționale au implicat cooperarea activă cu alte instituții de cercetare din interiorul țării, ceea ce a contribuit la îmbogățirea cadrului de cunoștințe și expertiză disponibil în RDC. Pe de altă parte, parteneriatele internaționale au deschis calea către schimburile de cunoștințe la nivel global, oferind acces la resurse și metode inovatoare din alte regiuni ale lumii.

Această sinergie în cadrul parteneriatelor a avut un impact semnificativ asupra diversității și profunzimii cercetărilor desfășurate. De asemenea, a contribuit la consolidarea poziției RDC în comunitatea științifică internațională, evidențiind potențialul și contribuția sa la progresul global în domeniile cercetării și tehnologiei.

Proiectul Strategiei de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova, care este la moment în consultare publică, alături de alte programe pentru inovații digitale și start-up-uri tehnologice și programelor de subvenționare în agricultură creează premise pentru colaborarea și dezvoltarea integrată a specializării inteligente în RDC.

Colaborarea extinsă între instituțiile de cercetare, întreprinderi, fermieri, Camerele de Comerț și Industrie (CCI) și guvern contribuie la accelerarea inovării și dezvoltării în sectorul *Agricultură și procesarea produselor rezultate*. Această sinergie generează beneficii semnificative, îmbunătățind eficiența, sustenabilitatea și competitivitatea sectorului.

În concluzie, parteneriatele consolidate de instituțiile de cercetare ce activează în RDC reprezintă un pilon esențial în promovarea inovației și dezvoltării științifice, evidențiind angajamentul lor pentru avansarea cunoașterii și rezolvarea problemelor complexe din sector.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> Localizare geografică favorabilă ce asigură conectivitatea la infrastructura de acces rutier, feroviar și aerian și minimalizează costurile logistice de transport și depozitare. Regiunea dispune de resurse naturale benefice de soluri fertile, un climat potrivit pentru agricultură care contribuie la creșterea produselor alimentare de calitate. RDC are o gamă variată de culturi agricole, această diversificare ajută la creșterea rezistenței la riscuri, deoarece pot fi cultivate și comercializate o varietate de produse. Regiunea este cunoscută pentru producția de vinuri de calitate și are o lungă tradiție viticolă. Vinurile moldovenesti sînt apreciate pe piețele internaționale și reprezintă un punct forte al sectorului agroalimentar. Fermele din RDC au o tradiție în creșterea animalelor: bovine, porcine, ovine, caprine și păsări. Sectorul apicol dezvoltat care poate fi valorificat pe piața internă și externă (9 din 13 	<ul style="list-style-type: none"> Infrastructura agricolă, inclusiv drumurile rurale, sistemele de irigații și depozitele agricole necesită modernizare și dezvoltare, starea actuală afectînd negativ transportul și stocarea produselor agricole. Ineficiență în utilizarea resurselor agricole pentru aplicarea tehnologiilor agricole moderne cauzate de structura agricolă fragmentată (gospodării mici și mijlocii) ce duc la o productivitate scăzută. Sectorul agricol suferă de o lipsă de forță de muncă calificată și de acces limitat la educație și tehnologii agricole moderne ce împiedică implementarea practicilor agricole avansate. Sisteme de irigare insuficiente în contextul schimbărilor climatice, cu efecte negative asupra producției agricole. Utilizarea excesivă a pesticidelor și a altor substanțe chimice agricole poate duce la poluarea solului și a apei, afectînd resursele naturale și sănătatea publică.

<p><i>ferme zootehnice de prăsilă în apicultură sînt localizate în RDC).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • RDC dispune de o forță de muncă cu experiență în agricultură și prelucrarea alimentelor, care poate contribui la dezvoltarea sectorului. • Localizarea regiunii în imediata apropiere de mediul academic și de cercetare din Chișinău asigură companiile din RDC cu personal calificat și transferul tehnologic și inovația în diverse domenii conexe. • Agricultura organică a cîștigat popularitate în Moldova, existînd tot mai mulți fermieri și producători din regiune care adoptă practici de producție sustenabilă. • IMM-urile din RDC a atras investiții străine în sectorul agroalimentar, inclusiv pentru modernizarea infrastructurii și achiziționarea de echipamente agricole avansate. • Investițiile în tehnologie și echipamente moderne au contribuit la îmbunătățirea eficienței proceselor de procesare a produselor rezultate. 	<ul style="list-style-type: none"> • Anumite produse agroalimentare pot avea probleme legate de standardele de calitate și siguranță alimentară, ceea ce limitează accesul pe piețele internaționale și încrederea consumatorilor. • Prețurile materiilor prime, cum ar fi cerealele, uleiurile, carnea și laptele, pot fluctua semnificativ din cauza condițiilor meteorologice, schimbărilor pieței sau evenimentelor geopolitice care pot afecta profitabilitatea și stabilitatea producătorilor agroalimentari. • Prezența unui număr crescut de intermediari între producătorii agricoli și consumatori poate crea unele probleme și poate afecta eficiența și profitabilitatea lanțului de aprovizionare alimentară. • Industria agroalimentară este supusă unor reglementări stricte privind siguranța alimentară, calitatea produselor, ambalarea și etichetarea. Nerespectarea acestor reguli poate duce la sancțiuni, iar conformarea poate fi costisitoare și complexă. • Industria agroalimentară generează cantități semnificative de deșeuri de ambalaje și alimentare, ceea ce contribuie la problemele de mediu.
<p style="text-align: center;">Oportunități</p>	<p style="text-align: center;">Amenințări</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Există o creștere a interesului pentru producția agricolă ecologică și durabilă, ceea ce poate oferi oportunități pentru exporturi de produse bio. • Apropierea de universități facilitează colaborarea și participarea la proiecte de cercetare, aducînd beneficii economiei locale prin inovare și dezvoltare tehnologică. • Noile tehnologii și metode de procesare pot îmbunătăți calitatea produselor și pot reduce pierderile de alimente. De exemplu, tehnologiile de ambalare, uscare, pasteurizare și congelare pot extinde durata de valabilitate a produselor. • Sectorul agroalimentar poate beneficia de turismul agricol, în care turiștii pot vizita ferme, podgorii și alte locații legate de agricultură și producția alimentară. • Programele și proiectele de dezvoltare rurală și investițiile în infrastructură pot sprijini creșterea sectorului agroalimentar în RDC. • Tehnologiile digitale pot contribui la eficiența producției, gestionarea lanțurilor de aprovizionare, promovarea, comercializarea și interacțiunea cu consumatorii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schimbările climatice (secetele, inundațiile și fenomenele meteorologice extreme) pot afecta culturile agricole și sezonul de creștere, ceea ce poate duce la scăderi ale producției. • Contaminarea cu bacterii patogene sau substanțe chimice poate pune în pericol siguranța alimentelor. • Pandemii și boli ale animalelor pot avea un impact devastator asupra stocurilor de animale și a producției de carne și lapte. • Riscul de pierderi în agricultură din cauza dăunătorilor, bolilor și dezastrelor naturale poate fi costisitor și destabilizator pentru sector. • Schimbările în politica comercială sau impunerea de embargouri pot afecta exporturile și importurile de produse agroalimentare, avînd un impact semnificativ asupra industriei. • Inflația, creșterea prețurilor la energie, forța de muncă și transport pot crește costurile de producție și reduce marjele de profit. • Agricultura intensivă poate duce la pierderea biodiversității, reducînd varietatea de culturi și rase de animale.

<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea competențelor și cunoștințelor în domeniul agroalimentar poate susține inovația și creșterea în sector. • Reutilizarea produselor agricole pentru producerea energiei regenerabile va contribui la creșterea sustenabilității în agricultură și la diversificarea veniturilor agricole și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. 	
--	--

Viziunea domeniului

Potențialul agroalimentar al regiunii va fi valorificat inteligent, sustenabil și integrat în economia circulară, implicând parteneriate între mediul de afaceri și de cercetare, aplicând noile tehnologii de producere, procesare și promovare digitală, minimalizând costurile de producere prin utilizarea energiei regenerabile.

Idei de proiecte posibile

1. Crearea unui centru de inovare agricolă în regiune, care să funcționeze ca un hub pentru cercetare și dezvoltare, facilitând schimbul de idei și tehnologii între fermieri și alte părți interesate.
2. Implementarea unor soluții inteligente pentru gestionarea eficientă a deșeurilor agricole, cu accent pe reciclare și utilizare sustenabilă a resurselor.
3. Crearea și promovarea brandului regional pentru produsele agricole locale certificate bio.
4. Crearea unor platforme online care utilizează inteligența artificială pentru a facilita comerțul agricol, conectând direct producătorii la consumatori sau distribuitori, cu recomandări personalizate și sisteme de evaluare a calității produselor.
5. Dezvoltarea unor modele de simulare a condițiilor climatice pentru a ajuta fermierii să evalueze impactul schimbărilor climatice asupra culturilor și să identifice strategii de adaptare.
6. Dezvoltarea unei platforme online care oferă cursuri și resurse educaționale pentru fermieri, inclusiv informații despre tehnici agricole inovatoare, practici sustenabile și strategii de marketing pentru promovarea produselor locale.

4.2 Domeniul prioritar: INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE

Descrierea domeniului

Analiza potențialului de specializare inteligentă a domeniului *Industria textilă și a articolelor vestimentare* la nivelul RDC este realizată la nivelul următoarelor coduri CAEM:

- C1300 Fabricarea produselor textile
- C1390 Fabricarea altor articole textile
- C1400 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
- C1430 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare
- C1520 Fabricarea încălțămintei

IMPORTANȚA ECONOMICĂ LA NIVEL REGIONAL

Industria textilă și a articolelor vestimentare este un domeniu cu tradiții de lungă durată în RDC și RM, care a început să se dezvolte cu succes după cel de-al doilea război mondial și rămâne una dintre cele mai importante industrii din țară.

În perioada 2017-2022 în domeniul dat media numărului de întreprinderi din RDC a atins valoarea de 144 entități, având o pondere de 18% din totalul entităților din sector la nivel național. Ariile de activitate ale acestora cuprind: fabricarea produselor textile, fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare, fabricarea încălțămintei. Companiile din acest domeniu dețin 53% din cifra de afaceri din domeniu la nivel de țară.

În *Industria textilă și a articolelor vestimentare* sînt angajați în medie 17,4% din toți salariații din RDC. Media numărului de angajați pentru perioada anilor 2017-2022 este de 9.215 salariați sau 30% din totalul salariaților din acest domeniu la nivel național. Majoritatea acestor salariați sînt din mediul rural (femei).

În RDC, Ungheni activează o companie cu tradiție de peste 40 de ani cunoscută prin brandul Covoare Ungheni, unul din liderii europeni în producerea și comercializarea covoarelor. Timp de 41 de ani fabrica propune produse moderne, ecologice și calitative, avînd mereu grija de cerințe clienților. Fabrica a fost fondată în anul 1980 și a fost semnificativ modernizată după privatizare în 1998. Potrivit informațiilor de pe pagina electronică a companiei, aceasta produce covoare de calitate care se raportează la nivelul standardelor internaționale, avînd linii de producere dotate cu cele mai performante utilaje²⁴. Covoarele sînt comercializate în mai multe țări UE, precum și în SUA și Japonia.

În același context putem menționa că în regiune sunt și alte întreprinderi din domeniu ca Î.M. EURO YARNS S.R.L sau S.R.L. Unicorn Carpets, iar S.R.L. Euro Carpets urmează să investească cca 35 mil. euro pentru o nouă fabrică de covoare, ceea ce prezintă un potențial vădit pentru Regiunea Centru în domeniul textilelor.

²⁴ Despre noi. <https://covoare.md/about-us>

DINAMICA SECTORULUI ȘI CERINȚA PIEȚEI

Piața globală a produselor textile, îmbrăcăminte și încălțăminte constituie un domeniu economic vast și diversificat, înglobând o gamă largă de bunuri, de la materii prime precum fibrele și firele textile, pînă la produse finite, inclusiv articole tricotate și confecții croșetate sau din piele gata de purtat.

Analizînd piața textilelor, a îmbrăcăminte și încălțăminte, se evidențiază poziția dominată de UE în exportul global de textile și îmbrăcăminte, unde UE menține un excedent constant în balanța comercială pentru textile. Din 2005 industria textilă europeană a scăzut din cauza extinderii exporturilor Chinei, provocînd o reducere a angajaților și o creștere a deficitului comercial. Principali parteneri comerciali includ țările asiatice și est-europene, importurile din China și Turcia au crescut semnificativ din cauza forței de muncă ieftine și transportului maritim.

Cu toate că domeniul întâmpină dificultăți legate de costurile ridicate pentru producere (materie primă, salarii, energie electrică, termică, gaze etc.), companiile din sector au înregistrat față de anul 2017 o creștere a cifrei de faceri cu 15% în anul 2022 (Tabelul 25).

Tabelul 25. Activitatea economică a entităților din domeniul Industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare, anii 2017 și 2022

ANUL CAEM	2017			2022		
	Nr. de întreprinderi	Nr. mediu de personal	Venituri din vânzări, mln lei	Nr. de întreprinderi	Nr. mediu de personal	Venituri din vânzări, mln lei
C1300 Fabricarea produselor textile	22	2.642	1.991.995,3	37	2.733	2.224.217,3
C1390 Fabricarea altor articole textile	19	2.567	1.949.503,6	30	2.640	2.171.133,6
C1400 Fabricarea articolelor de îmbracaminte	62	2.319	331.778,9	79	2.242	534.272,2
C1430 Fabricarea articolelor de îmbracaminte prin tricotare sau croșetare	6	294	28.477,8	9	363	56.490,1
C1520 Fabricarea încălțăminte	9	1.118	130.445,3	8	779	111.783,0
Total DOMENIU	118	8.940	4.432.201	163	8.757	5.097.896
Ponderea evoluției datelor din total domeniu 2022 față de 2017, %				38	-2	15

Sursa: BNS

Potrivit datelor BNS, în anul 2022 în acest domeniu activau cu 45 de entități economice mai multe decît anul 2017, totodată pentru aceeași perioadă s-a înregistrat o scădere a numărului de angajați în sector cu circa 2%.

Participanții focus grupului au menționat că în sector se atestă un deficit de forță de muncă, dar companiile depun efort maxim ca să-și mențină și să atragă noi angajați.

VALORIFICAREA UNOR RESURSE LOCALE

Domeniul *Industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare* depinde mult de materia primă importată și de comenzile primite de companiile multinaționale. Printre companiile cu renume care își produc hainele în Republica Moldova se numără: Versace, Armani, Max & Co., NafNaf, Trussardi, Primark, Max Mara, Prada, Nike, Dolce & Gabbana, Moncler, Calvin Klein etc.

Principalele piețe de export pentru produsele din industria ușoară sînt: Italia, Germania, România, Austria, Franța, SUA, Marea Britanie, Belgia, Bulgaria, Olanda, Polonia, Grecia, CSI.

Cea mai importantă resursă a companiilor din sector este forța de muncă calificată și tradiția domeniului. Totodată, acest sector nu este atractiv pentru tineri. Companiile din RDC își asigură resursa de muncă calificată prin recrutarea și instruirea tinerilor la locul de muncă. Instituțiile de învățămînt preuniversitar adoptă programe pentru învățămîntul dual, iar Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) asigură nevoia de specialiști-ingineri în domeniu la nivel de țară, desfășurînd programe specializate la nivel de licență, master și studii doctorale în domeniul ingineriei și alte domenii conexe sectorului.

INTENSITATEA DE INOVARE ȘI DE APLICAREA TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

Activitățile de cercetare-inovare în domeniul industriei textile și articolelor vestimentare sînt în mare parte desfășurate la UTM. Conform direcțiilor stabilite de Strategia Universității în domeniul Cercetării-Dezvoltării-Inovării pentru 2019-2023, activitățile de cercetare ale Facultății de Design au următoarele direcții de cercetare:²⁵

Domeniul prioritar 1. Inovațiile sociale, educaționale și culturale pentru integrare și adaptare

- Tematica de cercetare – *Dezvoltarea antreprenorialului.*
- Tematica de cercetare – *Creșterea competitivității în industrie și construcții în contextul dezvoltării durabile:*

- Probleme de proiectare inginerească în industria de confecții textile. Coordonator conf., dr. ing. Marcela Irovan.
- Proiectarea produselor și tehnologiilor de fabricație, proceselor tehnologice și optimizarea acestora în condițiile creșterii competitivității. Coordonator conf., univ., dr. Angela Scripcenco.
- Optimizarea proiectării și tehnologiei produselor din piele și înlocuitori și management industrial. Coordonator conf.univ., dr. V. Bulgaru.
- Teoria și metodologia instruirii profesionale. Coordonator conf.univ., dr. Olga Sugac.

Domeniul prioritar 3. Materiale, tehnologii și produse inovative

- Tematica de cercetare – *Produse industriale competitive, tehnologii, dispozitive și procese sustenabile.*

În cadrul facultății au fost implementate 12 proiecte de cercetare cu finanțare locală și internațională. Un proiect de succes poate fi considerat proiectul „Proiectarea produselor vestimentare funcționale cu grad înalt de confort pentru purtători cu dizabilități”, coordonator conf. univ., dr. Angela Scripcenco.

Pentru facilitarea inovării și transferului tehnologic în companiile din industria ușoară, în anul 2022, în cadrul Proiectului Tehnologiile Viitorului finanțat de USAID și Suedia, în parteneriat cu Asociația Patronală pentru Industria Ușoară (APIUS), a fost lansat Programul SMART FACTORY²⁶. Astfel, în perioada 2022-2025 companiile ce activează în domeniul respectiv au posibilitatea să obțină certificări internaționale în domenii precum managementul calității, auditul social și protecția mediului. Aceste certificări au rolul de a sprijini implementarea

²⁵ Domenii de cercetare -Facultatea de Design, UTM: <https://fd.utm.md/cercetare-si-internationalizare/>

²⁶ PROGRAMUL SMART FACTORY LANSEAZĂ INOVAȚII ÎN INDUSTRIA UȘOARĂ. 8 noiembrie 2022 <https://apius.md/2022/11/08/programul-smart-factory-lanseaza-inovatii-in-industria-usoara-2/>

sistemelor de producție responsabile, etice și durabile, în conformitate cu cerințele impuse de clienții din UE. Este foarte important de remarcat faptul că cca 70% din cheltuielile asociate acestor inițiative sînt acoperite prin asistența financiară oferită de USAID și Suedia.

Aplicarea standardelor internaționale de management al calității, practici sustenabile și conformitate socială devine tot mai atractivă pentru întreprinderile din industria ușoară, fiind un criteriu obligatoriu pentru obținerea contractelor de export și de prestări servicii cu destinația UE. Acest proiect va cofinanța acțiunile întreprinderilor de îmbunătățire a procesului de producere, sporire a calității, minimizarea deșeurilor, reducerea consumului de energie și materiale, precum și cele de îmbunătățire a siguranței și condițiilor de muncă a angajaților din sectorul „fashion”. Va sprijini întreprinderile din industria ușoară să-și sporească productivitatea, competitivitatea și practicile de producere, ținînd cont de rigorile internaționale de management al calității, securității muncii și de mediu.

NIVELUL DE COLABORARE ÎNTRE ACTORI

APIUS, o comunitate formată din producători locali specializați în îmbrăcăminte, tricotaje, articole din piele, încălțăminte și accesorii asigură nivelul de colaborare între actorii cheie din domeniu. Misiunea Asociației este orientată spre dezvoltarea competitivă a sectorului industriei ușoare, avînd în vedere nevoile mediului privat și colaborînd cu APC, precum și cu alte organizații profesionale similare.

Începînd cu anul 2012, APIUS a creat parteneriate strategice cu organizații precum USAID, Guvernul Suediei, UKAid și CBI. Din 2014, asociația a intensificat colaborarea și parteneriatul cu Agenția de Investiții a Moldovei, beneficiind de susținere pentru participarea la peste 40 de expoziții și târguri internaționale.

Un succes al APIUS este crearea și promovarea etichetei-umbrelă a cca 80 branduri ale companiilor ce activează în sectorul industriei ușoare din RM - „DIN INIMĂ” (Fig. 24, Sursa: APIUS). Prin intermediul platformei „DIN INIMA” sînt promovate produsele autohtonă pe piața națională și internațională.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Poziționare geografică avantajoasă și acces facil la infrastructura rutieră și feroviară, precum și acces la transportul maritim prin portul Giurgiulești. • Industrie cu tradiție în țară și regiune. • Existența instituțiilor de învățământ profesional și superior pentru pregătirea personalului calificat în domeniul textil pentru companiile din RDC. • Existența brandurilor locale din domeniul textilelor și articolelor vestimentare și a etichetei umbrelă a brandurilor din Moldova – <i>"DIN INIMA"</i> • Existența Parcurilor industriale în RDC • Mediu favorabil pentru angajarea/activarea femeilor în companiile din industria textilă din regiune. Condiții prielnice pentru mamele cu copii. • Utilizarea tehnologiilor moderne în producție poate crește eficiența și poate permite producerea de articole vestimentare de înaltă calitate și inovatoare. • Calitatea înaltă a produselor garantate de sistemele moderne de control al calității. • Acorduri comerciale de liber schimb care facilitează exporturile către țările UE și CSI. • Număr crescut de clienți străini și livrarea rapidă către principalele piețe din țările UE și CSI. 	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiența forței de muncă calificate și necalificate în industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare. • Salarizarea nemotivantă determină o migrație semnificativă a absolvenților și a personalului calificat către alte industrii sau țări. • Dependența de materia primă importată la prețuri mari. • Dificultăți logistice și costuri mari pentru transportare și depozitare pentru materia primă, ulterior și pentru produse textile fabricate. • Productivitatea muncii este relativ joasă, comparativ cu cea din țările cu o industrie ușoară dezvoltată. • Producția textilă - consumatoare de resurse și al doilea domeniu poluant la nivel mondial. • Prețul de manufactură este mai ridicat comparativ cu alte țări, ce duce la creșterea cheltuielilor de producție și la migrația clienților către alte piețe. • Utilizarea în producere a utilajelor învechite. • Există o competiție acerbă la nivel mondial în industria textilă, unde unele țări pot oferi costuri de producție mai scăzute. • Promovare slabă pe piața locală și externă a companiilor și produselor autohtone, lipsa marketingului digital. • Lipsa investițiilor pentru cercetare și inovare. • Dotarea slabă a laboratoarelor din cadrul instituțiilor de învățământ.
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> • Investiții pentru robotizarea și modernizarea echipamentelor și utilajelor, în cadrul întreprinderilor pentru adaptarea acestora la cerințele clienților. • Programe în educație și formare pentru forța de muncă, inclusiv în învățământul dual, pot asigura companiile din industria textilă cu angajați bine pregătiți și adaptați la schimbările tehnologice. • Investiții suplimentare în software și echipamente de proiectare pentru creșterea vânzărilor de marcă proprie cu o mai mare capacitate de design. • Utilizarea de materiale noi și inovatoare, cum ar fi materialele reciclabile sau cele 	<ul style="list-style-type: none"> • Presiunea concurenței din partea altor țări cu costuri de producție mai scăzute poate duce la scăderea prețurilor și la reducerea marjelor de profit. • Evenimente precum dezastre naturale, tulburări politice sau perturbări în lanțul de aprovizionare global pot afecta disponibilitatea materiilor prime și pot duce la întreruperi în producție. • Creșterea cerințelor privind sustenabilitatea, drepturile muncii și alte aspecte reglementare pot impune costuri suplimentare și pot solicita adaptări semnificative în modul în care sînt gestionate afacerile.

<p>produse sustenabil, pot atrage consumatorii interesați de opțiuni ecologice.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participarea companiilor la târguri și expoziții internaționale de profil. • Comerțul electronic și strategii de marketing digital oferă o oportunitate pentru companiile din RDC să-și extindă audiența și să atingă consumatori din întreaga lume. • Integrarea tehnologiilor inteligente în textile, cum ar fi articolele vestimentare cu tehnologii de monitorizare a sănătății, poate deschide noi segmente de piață. • Îmbunătățirea practicilor de producție sustenabilă și angajamentul față de responsabilitatea socială pot atrage consumatorii interesați de achiziții etice și durabile. 	<ul style="list-style-type: none"> • Incapacitatea de a ține pasul cu inovațiile tehnologice poate duce la depășirea rapidă a unor tehnologii și procese de producție, punând în pericol competitivitatea. • Modificările bruște în preferințele de consum pot duce la stagnarea sau declinul vânzărilor pentru anumite produse sau categorii de produse.
---	---

Viziunea domeniului

Industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare va fi un domeniu sustenabil și durabil, cu accent pe cercetare, inovare, transfer tehnologic și marketing, promovând procese de producție prietenoase cu mediul: reciclare și utilizarea materialelor regenerabile, care vor contribui semnificativ la dezvoltarea economică, crearea de locuri de muncă de calitate și protecția mediului înconjurător.

Idei de proiecte posibile

1. Dezvoltarea și promovarea producătorilor din industria textilă, de piele și încălțăminte prin adoptarea modelelor de afaceri cu valoare adăugată superioară, cum ar fi FOB (Free On Board), Private Label și crearea de Branduri proprii.
2. Facilitarea cercetărilor pentru dezvoltarea de materiale textile inovatoare cu proprietăți noi, cum ar fi rezistența la apă, auto-curățare sau capacitatea de a regla temperatura.
3. Sprijinirea inițiativelor de reciclare a textilelor și a articolelor vestimentare pentru a reduce impactul asupra mediului.
4. Dezvoltarea de procese de producție cu utilizarea eficientă a resurselor.
5. Centru expozițional multifuncțional pentru promovarea producătorilor din regiune.

4.3 Domeniul prioritar: INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN

Descrierea domeniului

Analiza potențialului de specializare inteligentă a domeniului Industria forestieră și a produselor din lemn la nivelul RDC este realizată la nivelul următoarelor coduri CAEM:

Silvicultură și exploatare forestieră

- A0200 Silvicultură și exploatare forestiera
- A0210 Silvicultura și alte activități forestiere

Industria Produselor din Lemn

- C1610 Tăierea și rindeluirea lemnului
- C1620 Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite

IMPORTANȚA ECONOMICĂ LA NIVEL REGIONAL

Pădurile reprezintă o resursă pentru RDC, furnizând o varietate de beneficii pentru dezvoltarea economică prin prelucrarea lemnului și producția de bunuri forestiere. În RDC, suprafața acoperită de păduri atinge 1.823 km², reprezentând peste jumătate din întreaga suprafață forestieră a Republicii Moldova.

Reieșind din datele BNS, media companiilor ce au ca activitate în sectorul *Industria forestieră și a produselor din lemn* localizate în RDC constituie 35% (140 din 400) din total. În lista totală a întreprinderilor din *Silvicultură și exploatare forestieră*, 13 sînt întreprinderi de stat din subordinea Agenției „Moldsilva”.

Aceste 140 de companii din RDC în anul 2022 au generat 38% din cifra de afaceri a întregii activități din sector la nivel național, ce indică o contribuție semnificativă a companiilor din regiune la producția și cifra de afaceri a țării în domeniile vizate, astfel avînd un rol important în economia țării. Ponderea medie a angajaților în acest sector, pentru aceeași perioadă constituia 44% din total (Tabelul 26).

Tabelul 26. Ponderea numărului mediu de întreprinderi, de personal și venituri din vânzări în RDC, 2017-2022

MEDIA la nivel regional, RDC 2017-2022			
CAEM	Ponderea numărului mediu de întreprinderi	Ponderea numărului mediu de personal angajat	Ponderea medie a veniturilor din vânzări (cifra de afaceri), milioane lei
Silvicultură și exploatare forestieră	38,1	47,6	49,4
Industria produselor din lemn	34,4	26,8	23,3
Total domeniu	35	44	38

Sursa: BNS, Calcule proprii

Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională, deoarece RDC se caracterizează prin cel mai bogat fond forestier din țară și care reprezintă și atracție turistică, care ar putea desemna o perspectivă în acest sens.

DINAMICA SECTORULUI ȘI CERINȚA PIEȚEI

Bază pe exploatarea materiilor prime locale, industria forestieră și a produselor din lemn are o tradiție solidă în Regiune. De-a lungul evoluției lor, aceste două sectoare au cunoscut

o dezvoltare continuă și au suferit modificări structurale semnificative pentru a se adapta la cerințele pieței și pentru a rămâne în pas cu progresul tehnologic.

Din datele furnizate de BNS, se observă o creștere continuă a valorilor cifrei de afaceri, cu creștere de 68% în 2022 față de anul 2017.

Tabelul 27. Activitatea economică a entităților din „Industria forestieră și a produselor din lemn”, 2017 și 2022

Anul	2017				2022			
CAEM	Nr. de entitati	Nr. mediu de salariati	Venituri din vinzari, mii lei	Profit (pierdere) pina la impozitare, mii lei	Nr. de entitati	Nr. mediu de salariati	Venituri din vinzari, mii lei	Profit (pierdere) pina la impozitare, mii lei
A0200 Silvicultura si exploatare forestiera	13	1.752	164.607,3	8.145,1	19	1.523	247.124,9	27.090,6
A0210 Silvicultura si alte activitati forestiere	11	1.748	164.441,6	8.127,5	14	1.511	236.035,8	26.642,3
C1610 Taierea si rindeluirea lemnului	18	37	14.330,9	-22,4	20	49	36.471,1	3.223,4
C1620 Fabricarea produselor din lemn, pluta, paie si din alte materiale vegetale impletite	70	273	72.905,4	8.787,8	98	346	180.033,9	17.188,0
Total domeniu	112	3.810	416.285	25.038	151	3.429	699.666	74.144
Ponderea evoluției datelor din total domeniu 2022 față de 2017,%					35	-10	68	196

Sursa: BNS

În anul 2022, comparativ cu anul 2017, sectorul silviculturii și exploatării forestiere a înregistrat evoluții semnificative, conform datelor prezentate în tabelul de mai sus. Segmentul "Silvicultura și exploatare forestieră" a evidențiat o creștere notabilă, atingând un vîrf de 247.124,9 unități în 2022, sugerînd o intensificare a activităților de exploatare și o cerere crescută pentru produsele din lemn.

Tăierea și rindeluirea lemnului a cunoscut o creștere semnificativă în 2021, atingînd 37.920,5 unități, însă au înregistrat o ușoară scădere în 2022, coborînd la 36.471,1 unități. Aceste variații pot fi atribuite schimbărilor în cererea de materiale lemnoase și activităților de prelucrare a lemnului în aceste perioade.

În ceea ce privește fabricarea produselor din lemn, pluta, paie și alte materiale vegetale împletite, această categorie a înregistrat o creștere constantă, atingînd un nivel notabil de 180.033,9 unități în 2022. Această evoluție poate sugera o expansiune a producției de produse finite din lemn și materiale vegetale împletite.

În ansamblu, datele prezentate în tabel ilustrează dinamica complexă a industriei silviculturii și exploatării forestiere, reflectînd influențe variate precum schimbările economice, tehnologice și de mediu care au marcat această perioadă.

VALORIFICAREA UNOR RESURSE LOCALE

Fondul forestier regional înregistrează cele mai extinse suprafețe acoperite cu păduri în raioanele Hîncești (37,4 mii ha), Strășeni (26,1 mii ha), Orhei (23,8 mii ha) și Călărași (22,7 mii ha). În această regiune, gradul de acoperire cu păduri atinge 20,1%, cu variații notabile între 8,9% în raionul Dubăsari și 35,8% în raionul Strășeni. În multe dintre raioanele din această zonă,

procentul de împădurire depășește cu aproximativ de două ori media națională, precum în cazul Hîncești și Nisporeni, sau chiar de trei ori, cum se întîmplă în Strășeni și Călărași.

Fondul forestier din RM este gestionat de către Agenția „Moldsilva”, autoritatea administrativă centrală în domeniul silviculturii și cinegeticii, care își exercită funcțiile în contextul promovării politicii de stat în domeniu prin efectuarea lucrărilor de extindere, regenerare și conservare, reconstrucția ecologică, folosirea rațională a resurselor forestiere, paza, protecția și dezvoltarea fondul național forestier și cinegetic.

Potrivit rapoartelor anuale ale Agenției privind volumul de masă lemnoasă recoltată, în perioada 2017-2022 au fost recoltate 3.386,2 mii m³ de masă lemnoasă din pădurile RM.

Un element important care a contribuit la dezvoltarea acestui domeniu îl reprezintă existența instituțiilor de învățămînt universitar cu specializare în silvicultură (UTM) și preuniversitar în prelucrarea lemnului, care au format specialiști în aceste domenii.

INTENSITATEA DE INOVARE ȘI DE APLICAREA TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

În RDC activează cca 14,7% (66) întreprinderi inovatoare din total pe RM (448). Potrivit datelor BNS, din cele 140 de companii active din domeniul industriei forestiere și a prelucrării lemnului, doar o companie a fost înregistrată ca fiind inovatoare.

Agenția MoldSilva cu entitățile sale din subordine localizate în RDC - Rezervația Naturală "Plaiul Fagului" și Rezervația Naturală "Codrii" – realizează cercetări și inovații în domeniul silvic. Principalele direcții de cercetare fiind orientate spre:

- estimarea variabilității genetice a principalelor specii forestiere în vederea asigurării bazelor seminologice și a conservării resurselor genetice forestiere;
- descrierea ecosistemelor forestiere naturale în scopul executării adecvate a lucrărilor silvice și stabilirii gradului de vulnerabilitate a acestora;
- proiectarea unor tehnici adecvate în cadrul reconstrucției ecologice a pădurilor destructurate genetic și cenotic;
- fundamentarea tehnologiilor ecologice de împădurire a terenurilor fugitive și erodate pluvial, restabilirii diversității prin împăduriri;
- studii speciale în vederea combaterii bolilor și dăunătorilor forestieri prin metode biologice și integrate;
- elaborarea metodologiilor/tehnologiilor privind asigurarea adaptabilității ecosistemelor forestiere la schimbările climatice.

Implicarea în cercetare și inovare a sectorul silvic și a materialelor de construcție a Universității Tehnice a Moldovei (UTM) este una importantă la nivel național. Cercetările de inovare în acest domeniu vizează stimularea procesului de digitalizare și a implementării industriei 4.0, îmbunătățirea calității formării profesionale, sporirea contribuției sectorului forestier la eforturile de combatere a schimbărilor climatice și sprijinirea tranziției către utilizarea predominantă a materiilor prime sustenabile.

NIVELUL DE COLABORARE ÎNTRE ACTORI

Se conturează o colaborare între sectorul silvic și ministerul responsabil de sector, sectorul asociativ din domeniul protecției mediului și APL, în scopul promovării și implementării Programului național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032 și Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pe perioada 2023-2027, care sînt în dezbatere publică.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Silvicultura se concentrează pe gestionarea durabilă a resurselor forestiere, asigurând regenerarea pădurilor și conservarea biodiversității. • Industria forestieră și prelucrarea lemnului este o sursă de angajare pentru populația din zonele rurale, contribuind la dezvoltarea economică a comunităților locale. • Reziduurile din lemn servesc materie primă pentru o varietate de produse, cum ar fi mobilier, hârtie, ambalaje, textile din celuloză, brichete și pește etc. • Adoptarea tehnologiilor moderne în Industria lemnului a contribuit la eficientizarea proceselor de exploatare, prelucrare și fabricare, precum și la creșterea volumului de producere. • Companiile din regiune specializate în fabricarea produselor din lemn produc mobilier calitativ cu un design atractiv. 	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiența resurselor umane, atât calificate cât și necalificate, în domeniul silviculturii și prelucrării lemnului. • Salarizare slabă a angajaților din sectorul silvicultură și industriei de prelucrare a lemnului. • Tehnologii și echipamente învechite utilizată în procesul de tăiere și prelucrare a lemnului. • Întreprinderile de stat pentru silvicultură nu beneficiază de finanțare din partea guvernului. • Tăierile ilegale de arbori reprezintă o problemă majoră pentru RDC, conducând la degradarea rapidă a pădurilor și solului • Capacitatea redusă de asigurare cu material forestier de reproducere calificat. • Limitări impuse asupra exportului de cherestea și altor materiale lemnoase.
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> • Promovarea Programului național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032 pentru a menține biodiversitatea și a proteja ecosistemele forestiere. • Industria lemnului poate aduce o diversificare a economiei, oferind opțiuni suplimentare în ceea ce privește producția și exportul de bunuri cum ar fi mobilier, construcții modulare, ambalaje ecologice etc., ceea ce poate reduce dependența de alte sectoare și crește valoarea adăugată a producției. • Utilizarea reziduurilor de lemn pentru producerea de energie din biomasă, contribuind astfel la diversificarea mixului energetic și la reducerea dependenței de sursele tradiționale de energie. • Dezvoltarea programelor de formare și instruire pentru lucrătorii din sectorul forestier și de prelucrare a lemnului pentru a promova practici durabile și tehnici moderne. • Încurajarea colaborării între sectorul silvic și alte sectoare, cum ar fi construcțiile ecologice, pentru a promova utilizarea lemnului în mod responsabil și sustenabil. • Implementarea și aplicarea legislației eficiente pentru protejarea pădurilor și pentru a preveni activitățile ilegale de tăiere a lemnului. 	<ul style="list-style-type: none"> • Defrișarea excesivă și necontrolată, care poate duce la pierderea habitatelor naturale, degradarea solurilor și pierderea biodiversității. • Exploatarea necontrolată poate contribui la degradarea solului în zonele forestiere, afectând astfel regenerarea naturală și sănătatea pădurilor. • Schimbările climatice pot afecta sănătatea pădurilor, sporind riscul de incendii forestiere, dăunători și afecțiuni. • Răspîndirea bolilor și dăunătorilor în păduri poate afecta calitatea lemnului și capacitatea pădurilor de a-și îndeplini funcțiile ecologice. • Lipsa unei guvernante eficiente și a politicilor adecvate poate permite practicilor nesustenabile să prospere și poate submina eforturile de conservare și dezvoltare durabilă. • Exploatarea excesivă a lemnului pentru a satisface cererea crescută poate duce la degradarea pădurilor și la pierderea funcțiilor lor ecologice. • Industria de prelucrare a lemnului este adesea afectată de concurența globală și de fluctuațiile economice, cum ar fi schimbările în cerere, prețurile materiilor prime și condițiile pieței. • Schimbările neprevăzute în reglementări sau politici guvernamentale pot afecta semnificativ operațiunile industriale și pot crea incertitudine pentru companii.

Viziunea domeniului

Domeniul industria forestieră și a produselor din lemn își propune să devină un accelerator de dezvoltare durabilă și inovație în RDC, orientat spre conservarea resurselor forestiere și utilizarea responsabilă a materialelor lemnoase, contribuind în mod semnificativ la creșterea economică și la îmbunătățirea calității vieții comunităților din regiune, fără a compromite echilibrul ecologic.

Idei de proiecte posibile

1. Inițierea unui program de reciclare a deșeurilor lemnoase, cu scopul de a reduce risipa și de a promova utilizarea eficientă a resurselor.
2. Crearea unui centru de inovație dedicat prelucrării lemnului, unde se pot dezvolta și testa tehnologii noi și procese inovatoare în fabricarea produselor din lemn.
3. Sprijinirea comunităților locale în dezvoltarea abilităților de prelucrare a lemnului pentru producerea de articole artisanale.
4. Utilizarea tehnologiilor inteligente, pentru monitorizarea și gestionarea eficientă a pădurilor, pentru colectarea datelor în timp real privind starea pădurilor și pentru conservarea și exploatarea durabilă a resurselor forestiere.
5. Crearea pepinierilor pentru producerea materialului săditor.

4.4 Domeniul prioritar: INDUSTRIA FARMACEUTICĂ

Descrierea domeniului

Analiza potențialului de specializare inteligentă a domeniului Industria farmaceutică la nivelul RDC este realizată următoarele activități CAEM:

- C2110 Fabricarea produselor farmaceutice de baza;
- C2120 Fabricarea preparatelor farmaceutice.

IMPORTANȚA ECONOMICĂ LA NIVEL REGIONAL

Industria farmaceutică are o importanță fundamentală pentru sistemul de sănătate din RM. Companiile farmaceutice sînt motorul inovației și cercetării medicale, investind în descoperirea de noi medicamente și tehnologii medicale care pot revoluționa tratamentele și îmbunătăți calitatea vieții cetățenilor.

Potrivit datelor BNS, în anul 2022 în RDC erau localizate 28% (11 din 39) din companiile specializate în fabricarea produselor farmaceutice, în care activează cca 36% din totalul salariaților din acest sector. Aceste companii au generat 47% din cifra de afaceri a întregii industrii farmaceutice la nivel național pe acest segment, ceea ce indică o contribuție semnificativă a regiunii la cifra de afaceri a industriei farmaceutice a țării.

Una din cele mai mari companii specializate în fabricarea medicamentelor este „Farmaprim”, unicul producător de supozitoare din RM, care deține un portofoliu de peste 100 de produse care cuprind diferite grupe farmaco-terapeutice, cu 50,2% din toți salariații din RDC angajați în sector. Produsele companiei sînt distribuite în Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kîrgîzstan, Moldova, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan, Vietnam. Capacitatea de producere a fabricii, echipată cu tehnologii avansate de la producători cu renume mondial (SARONG, MARCHESINI GROUP, IMA, SARTORIUS), contribuie cu peste 63 milioane de ambalaje anual.

Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională; sectorul farmaceutic poate avea un impact semnificativ asupra diversificării economiei regionale, în contextul specializării inteligente.

DINAMICA SECTORULUI ȘI CERINȚA PIEȚEI

În intervalul anilor 2017-2022, cifra de afaceri în sectorul farmaceutic a consemnat o creștere medie anuală de circa 4,3%, ajungînd în anul 2022 la valoare de 653.611,7 mii lei.

În același timp, reieșind din datele publicate în Strategia națională de sănătate, piața medicamentelor RM constituie circa 90% de medicamente de import și doar 10% de medicamente autohtone, pentru a căror producere se utilizează materie primă totalmente importată. Astfel, potrivit datelor din Catalogul național de prețuri, medicamentele de origine europeană în anul 2022 au constituit 53,43%, comparativ cu 45,89% în anul 2019, din totalul de 29 de medicamente importate autorizate. Circa 50% din medicamentele disponibile în nomenclatorul de stat al medicamentelor și catalogul de prețuri în anul 2013 au dispărut din aceste liste definitiv către anul 2019.

Plecînd de la informațiile furnizate de BNS, în cursul anului 2020, proporția cheltuielilor de sănătate suportate direct de cetățeni (plățile din buzunar) a reprezentat 31% din totalul cheltuielilor destinate sectorului sănătății, depășind semnificativ media înregistrată în statele UE, care a fost de 15,5%. În anul 2021, s-a constatat că 14,2% dintre gospodării au alocat peste 10% din totalul cheltuielilor lor pentru sănătate.

Potrivit datelor Agenției Medicamentului și Dispozitivelor Medicale, în nomenclatorul de stat sînt înregistrate 4.059 de produse farmaceutice, din care 163 de denumiri comune internaționale sînt incluse în lista medicamentelor compensate. Procentul de compensare a prețului la medicamente variază între 60% și 100%, ilustrînd diversitatea gradului de suport financiar acordat pentru diferite categorii de medicamente în cadrul sistemului de asigurare a sănătății. Această varietate poate influența direct disponibilitatea și accesibilitatea anumitor medicamente pentru populație.

Nevoile și preferințele consumatorilor, precum și cerințele de sănătate publică, pot influența cererea pentru anumite medicamente sau tipuri de tratamente. De exemplu, creșterea preocupărilor legate de sănătatea mentală sau de boli cronice poate schimba cererea de medicamente în aceste domenii.

VALORIFICAREA UNOR RESURSE LOCALE

O resursă naturală importantă pentru sectorul farmaceutic constituie existența în RDC a producătorilor locali de plante și ierburi medicinale.

Din datele „Raportului Național cu privire la diversitatea biologică. Republica Moldova”, publicat de MADRM, în Republica Moldova, resursele de plante medicinale și aromatice sînt extrem de variate, constînd într-o floră bogată de 3700 de specii cu proprietăți curative deosebite. Dintre acestea, 384 sînt oficial recunoscute de către OMS ca plante medicinale cu proprietăți farmacodinamice și efecte bine definite. În cadrul celor 26 de producători de medicamente din țară, 17 se concentrează pe producerea de fitopreparate, produse vegetale și plante medicinale. Din totalul de 1.156 de medicamente fabricate în RM, 238 (20,59%) reprezintă astfel de fitopreparate, produse vegetale și plante medicinale. În prezent, 7 mari companii sînt implicate în cultivarea plantelor medicinale și aromatice, acoperind o suprafață de aproximativ 3,5 mii de hectare. O mare parte din uleiul obținut din aceste plante este exportat către țări precum Germania, Austria, Olanda, Canada, Ungaria și Belgia. Aceste plante sînt cultivate pe terenuri certificate organic.

Pe viitor, se anticipează o creștere a cererii interne, în special odată cu dezvoltarea sectoarelor conexe, cum ar fi industria de parfumuri și cosmetice, industria de prelucrare și conservare a fructelor și legumelor, producția de alcool și băuturi răcoritoare, precum și producția specializată de medicamente și produse farmaceutice.

Universitățile din țară și centrele de cercetare din rezervațiile naturale reprezintă resurse de cercetare extrem de importante pentru domeniul *Industria farmaceutică*. Aceste entități au capacitatea de a aduce expertiză semnificativă și de a facilita transferul tehnologic către întreprinderi, contribuind astfel la accelerarea procesului de inovare și dezvoltare a noilor medicamente sau tehnologii farmaceutice. Totodată, ele joacă un rol crucial în asigurarea cu forță

de muncă calificată în conformitate cu standardele de calificare în farmacie și în domeniul cultivării plantelor medicinale.

INTENSITATEA DE INOVARE ȘI DE APLICAREA TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

Dintre cele 13 companii active în domeniul Industria farmaceutică, doar una a fost înregistrată de BNS ca fiind o întreprindere inovatoare.

Catedra de Chimie Farmaceutică și Tehnologică din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie (USMF) singura universitate de stat de profil din Republica Moldova cu sediul la Chișinău desfășoară activități de cercetare în 7 domenii specializate din sfera farmaceuticii.

În ultimii ani, în cadrul acestei catedre, au fost implementate 13 proiecte de cercetare, dintre care:

- 4 au fost proiecte de transfer tehnologic.
- 6 au fost proiecte din cadrul Programului de Stat cu tematica: „Elaborarea și implementarea noilor preparate farmaceutice pe baza utilizării materiei prime locale”.
- 3 au fost proiecte de cercetare finanțate de USMF.

Și Institutul de Genetică și Fiziologie a Plantelor al AȘM, în colaborare cu Grădina Botanică (I) și rezervația „Codrii”, a inventariat și evaluat speciile incluse în Programul SEEDNet pentru plante medicinale și aromatice.

NIVELUL DE COLABORARE ÎNTRE ACTORI

Catedra de „Chimie farmaceutică și tehnologică” din cadrul USMF colaborează cu colegi de la facultățile de farmacie din mai multe țări: România, Ucraina, Rusia, Polonia, Estonia. Relații fructuoase, menținute și prin acorduri bilaterale de colaborare, au fost stabilite de-a lungul anilor cu catedrele tangențiale din cadrul Facultăților de Farmacie din Tîrgu-Mureș, Cluj-Napoca, Timișoara, Iași, București, unde colaboratorii catedrei au efectuat diverse stagii de specialitate de activitate didactică și cercetare.

Participanții focus grupului au remarcat necesitatea întreprinderilor și cercetătorilor din sector de a colabora cu organizații internaționale și parteneri străini pentru a accesa finanțare, tehnologie și know-how în industria farmaceutică.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Poziționarea geografică avantajoasă a Republicii Moldova pentru logistica exportului produselor farmaceutice către țările din Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente (CSI). • Accesul facil la infrastructură logistică pentru transportul eficient al produselor farmaceutice, inclusiv aeroporturi și facilități de depozitare, cu costuri mai mici față de alte mărfuri transportate. • Existența universităților și instituțiilor de cercetare care pot contribui la inovare și	<ul style="list-style-type: none"> • Dimensiunea mică a pieței locale de desfacere a produselor farmaceutice, neatractivă pentru producătorii și distribuitorii de medicamente. • Circa 90% de medicamente comercializate în țară sînt de import și doar 10% de medicamente autohtone, pentru a căror producere se utilizează materie primă totalmente importată. • Dependența de aprovizionarea cu materii prime (ambalaj, substanțe chimice etc.) • Sistemul de sănătate din Republica Moldova se confruntă cu provocări și deficiențe, ceea ce poate

<p>dezvoltare în domeniul farmaceutic și la formarea tinerilor specialiști.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Existența personalului calificat în domeniul farmaceutic, absolvenți ai facultăților de farmaceutică și inginerie chimică. • Competitivitatea costurilor de producție în Republica Moldova pentru investiții străine suplimentare în sectorul farmaceutic. • Asigurarea cu medicamente a populației este realizată atât prin mecanismul achizițiilor centralizate (pentru uz spitalicesc și programe naționale), cât și prin compensarea medicamentelor pentru asistența medicală de ambulator. • RM are acorduri de liber schimb cu numeroase țări și organizații, ceea ce facilitează exportul produselor farmaceutice pe piețele internaționale, cu marca „Produce în Europa” care contribuie la construirea încrederii și promovarea acestor produse pe piața internațională. • Republica Moldova are un cadru reglementar adecvat în domeniul farmaceutic, care urmărește standardele internaționale de siguranță și calitate. • Existența structurilor de control – Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale, responsabilă de reglementarea și supravegherea în domeniul medicamentului, a activității farmaceutice și dispozitivelor medicale, și Agenția Națională de Sănătate Publică, responsabilă de controlul de stat în aceste domenii. 	<p>influența cererea de produse farmaceutice și accesibilitatea acestora pentru populație.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Infrastructura generală, inclusiv transportul și infrastructura de cercetare, poate necesita modernizare și dezvoltare pentru a susține industria farmaceutică în mod eficient. • Deficitul de personal calificat și necalificat în domeniul farmaceutic, ca urmare a migrației forței de muncă, este o problemă semnificativă și are impact asupra sectorului. • Investițiile în cercetare și dezvoltare limitate, ceea ce poate încetini inovarea și dezvoltarea de noi produse farmaceutice. • Implicarea slabă a guvernului în asigurarea produselor farmaceutice necesare pentru a acoperi nevoia locală de medicamente. • Achizițiile publice centralizate de medicamente și dispozitive medicale pentru sistemul de sănătate se desfășoară printr-un mecanism defectuos, ce face imposibilă desfășurarea achizițiilor multianuale. • Asigurarea respectării standardelor internaționale de calitate și siguranță poate fi o provocare, mai ales pentru producătorii mici și mijlocii, ceea ce poate afecta imaginea și credibilitatea produselor farmaceutice pe piața externă. • Inexistența unui serviciu electronic de monitorizare a stocurilor de medicamente la nivelul național face imposibilă monitorizarea pieței de către Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale.
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> • Oportunitatea de a exporta produse farmaceutice pe piețele internaționale, în special către țările vecine și UE, datorită apropierii geografice și a acordurilor de liber schimb. • Atragerea de investiții străine în sectorul farmaceutic poate contribui la dezvoltarea capacității de producție și la transferul de tehnologie. • Oportunitatea de a atrage investiții în cercetare și inovare pentru a dezvolta noi produse farmaceutice. • Diversificarea gamei de produse farmaceutice și a preparatelor farmaceutice, inclusiv suplimente alimentare pentru a satisface nevoile pieței locale și externe. • Oportunitatea de a colabora cu organizații internaționale și parteneri străini pentru a accesa finanțare, tehnologie și know-how în industria farmaceutică. 	<ul style="list-style-type: none"> • Industria farmaceutică este extrem de competitivă, iar companiile din Republica Moldova trebuie să concureze cu jucători internaționali mai mari și mai bine stabiliți. • Modificările frecvente ale legislației și reglementărilor pot crea incertitudine pentru companiile farmaceutice și pot avea un impact asupra procesului de producție și a standardelor de calitate. • Dependența de furnizorii externi poate expune producătorii farmaceutici la riscuri de întrerupere a aprovizionării, cum ar fi întreruperi în lanțul de aprovizionare sau schimbări în politica de export a furnizorilor străini. • Amenințarea încălcării drepturilor de proprietate intelectuală poate afecta negativ inovația și poate descuraja investițiile străine în industrie. • Schimbările în cerere și ofertă, precum și fluctuațiile de prețuri pot afecta stabilitatea economică a sectorului farmaceutic.

<ul style="list-style-type: none"> • Investiții în formarea și dezvoltarea forței de muncă pentru a asigura o forță de muncă calificată în industria farmaceutică. • Liberalizarea sistemului de vize de muncă din RM pentru a permite recrutarea specialiștilor calificați din alte țări • Oportunitatea de a întări protecția drepturilor de proprietate intelectuală pentru a stimula inovarea și a atrage investiții în dezvoltarea de produse farmaceutice. • Oportunitatea de a implementa și respecta standardele internaționale de calitate și siguranță pentru a câștiga încrederea pe piețele internaționale. • Sprijinirea și promovarea producției locale de materii prime și excipienți farmaceutici pentru a reduce dependența de importuri. • Oportunitatea de a răspunde la creșterea cererii de produse farmaceutice și preparate farmaceutice, în special în contextul sănătății publice și a nevoilor de tratament. • Căutarea de surse de finanțare, inclusiv investiții guvernamentale și finanțare internațională, pentru a sprijini dezvoltarea industriei farmaceutice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Amenințarea produselor farmaceutice contrafăcute poate să afecteze siguranța și eficacitatea medicamentelor, în special pe piața locală. • Riscul de dezastre naturale, cum ar fi cutremurele de pământ sau inundațiile, poate afecta producția și livrarea produselor farmaceutice. • Limitările în accesul la finanțare pentru dezvoltare și investiții pot încetini creșterea și dezvoltarea sectorului farmaceutic.
--	---

Viziunea domeniului Industria farmaceutică

Industria farmaceutică din RDC va fi un domeniu sustenabil și durabil, cu o infrastructură farmaceutică dezvoltată, cu implicarea mediului academic, instituțiile de cercetare și mediul de afaceri pentru a asigura ecosistemul inovării și transferului tehnologic în fabricarea produselor farmaceutice din materie primă autohtonă inclusiv certificate BIO, conforme cu standardele internaționale, competitive pe piața locală și externă.

Idei de proiecte posibile

1. Investigarea și dezvoltarea de metode eficiente pentru extragerea și sinteza compușilor activi din plante medicinale, pentru a produce medicamente folosind resurse naturale și sustenabile.
2. Dezvoltarea unui hub logistic pentru depozitarea și transportarea produselor farmaceutice pentru regiunea est-europeană.
3. Implementarea sistemelor inteligente de gestionare a stocurilor pentru a asigura o gestiune eficientă a materiilor prime și a produselor finite.
4. Dezvoltarea de soluții inovatoare de ambalare inteligentă a medicamentelor produse.

4.5 Domeniul prioritar: INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE

Descrierea domeniului

Analiza potențialului de specializare inteligentă a domeniului Industria extractivă și a materialelor de construcție la nivelul RDC este realizată la nivelul următoarelor coduri CAEM:

- B0810 Extracția pietrei, nisipului și argilei
- C2300 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice
- C2350 Fabricarea cimentului, varului și ipsosului

IMPORTANȚA ECONOMICĂ LA NIVEL REGIONAL

Produsele minerale extrase joacă un rol important în economia regională și națională, avînd o aplicabilitate extinsă în diverse sectoare. În special, aceste resurse sînt esențiale în industria construcțiilor, în care materiale precum nisipul sînt transformate în componente esențiale precum betonul, mortarul pentru zidărie și tencuieli. De asemenea, pietrișul ocupă o poziție centrală în producția de beton și asfalt, contribuind semnificativ la dezvoltarea infrastructurii.

Potrivit datelor BNS, în perioada 2017-2022 în RDC activau în medie 125 de companii în domeniul identificat, dintre care 35,6% (40) din totalul companiilor din RM sînt companii ce au ca activitate principală extracția pietrei, nisipului, argilei și sînt localizate în RDC și 22,4% (85) din totalul companiilor din sector care fabrică materiale de construcție din produsele extrase.

Aceste companii au generat 31% din cifra de afaceri a întregii activități extractive și de fabricare a materialelor de construcție la nivel național, ce indică o contribuție semnificativă a RDC la producția și cifra de afaceri a industriei materialelor de construcție a țării și sugerează că această regiune joacă un rol important în economia națională.

În companiile din sectorul Industria materialelor de construcție din RDC pentru aceeași perioadă activează în medie circa o treime 31,1% (1.792) din totalul salariaților din acest sector pe țară.

 S.A. LAFARGE CIMENT (MOLDOVA)²⁷, este cea mai mare companie producătoare de ciment din regiune și țară, avînd la finele anului 2022 un număr de 192 angajați, contribuind cu 57% din cifra de afaceri pentru sectorul C2350 Fabricarea cimentului, varului și ipsosului. Produsele companii: cimentul și materialele de construcție sînt certificate conform standardelor internaționale al sistemului de calitate standard ISO 9002.

Tabelul 28. Indicatori de performanță LAFARGE CIMENT

Anii	Venitul din Vânzări (mil.MDL)	Profit net (mil.MDL)	Nr. angajați
2017	665,38	55,56	188
2018	666,51	58,11	187
2019	784,95	55,88	198
2020	815,61	127,62	195
2021	912,5	163,93	195
2022	915,21	121,33	192

Sursa: Data B2

Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională, deoarece în RDC sînt concentrate cea mai mare

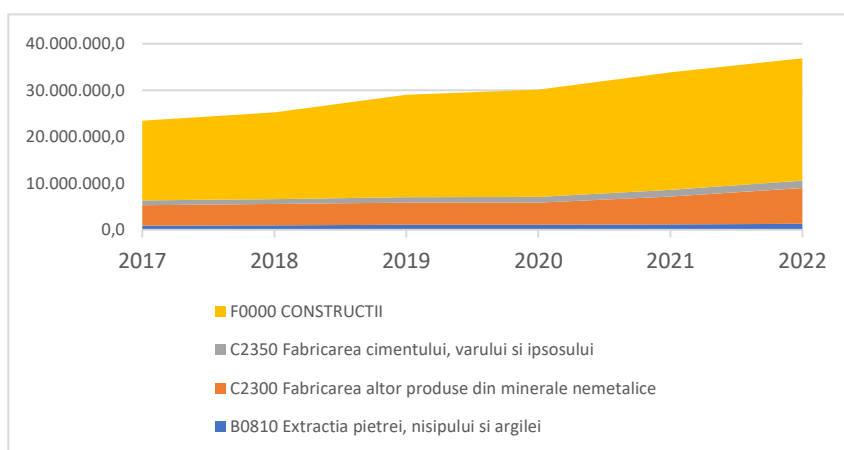
²⁷ DATA B2: <https://www.data2b.md/ro/companies/1003606006217/lafarge-ciment-moldova-sa>

parte a zăcămintelor minerale cum ar fi nisipul, argila, piatra, calcarul și alte minerale și activează cea mai mare companie de producere a cimentului și altor materialelor de construcție.

DINAMICA SECTORULUI ȘI CERINȚA PIEȚEI

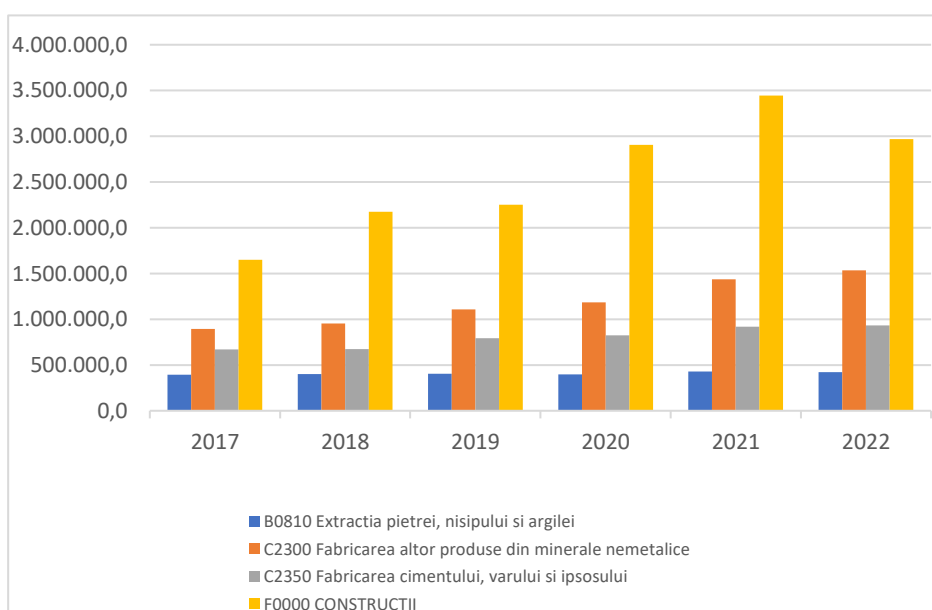
Reieșind din studiul *Sectorul Industriei extractive din Republica Moldova*²⁸ elaborat de Expert Grup, în decursul ultimilor 10 ani, s-au înregistrat creșteri semnificative în ceea ce privește extracțiile pietrișului, prundișului, bolovanilor și a silixului. Cu toate acestea, potrivit datelor BNS, structura extracțiilor este evidentă și în funcție de numărul de întreprinderi specializate în exploatarea acestor resurse: aproape 60% dintre acestea se concentrează pe nisip și prundiș, sub 40% sînt dedicate pietrei pentru construcții, în timp ce mai puțin de 2% se axează pe piatra calcaroasă și gips.

Figura 21. Venituri din vânzări, mii lei pe CAEM-ri: B0810, C2300, C2350, F0000, total RM, 2017-2022
Sursa: BNS

Prin urmare, se observă o dependență a vânzărilor din sectorul extractiv și a materialelor de construcție fabricate față de cererea, și implicit vânzările, din sectorul construcțiilor. În intervalul 2017-2022, corelația dintre rata de creștere a veniturilor din vânzări în industria extractivă, fabricarea cimentului, varului, ipsosului și altor produse nemetalice și sectorul construcțiilor indică o relație semnificativă de interdependență între acestea (Figura 21).

Figura 22. Venituri din vânzări, mii lei pe CAEM: B0810, C2300, C2350, F0000, total RDC, 2017-2022
Sursa: BNS

²⁸ https://resurseminerale.md/ro/sectorul-industriei-extractive-din-republica-moldova-3364_90570.htm l#_ftn2

O corelație și mai accentuată se remarcă între indicele volumului producției din industria extractivă, fabricarea cimentului, varului și ipsosului, altor materiale nemetalice și plus valoarea adusă la veniturile din vânzări a construcțiilor de apartamente și case locuibile.

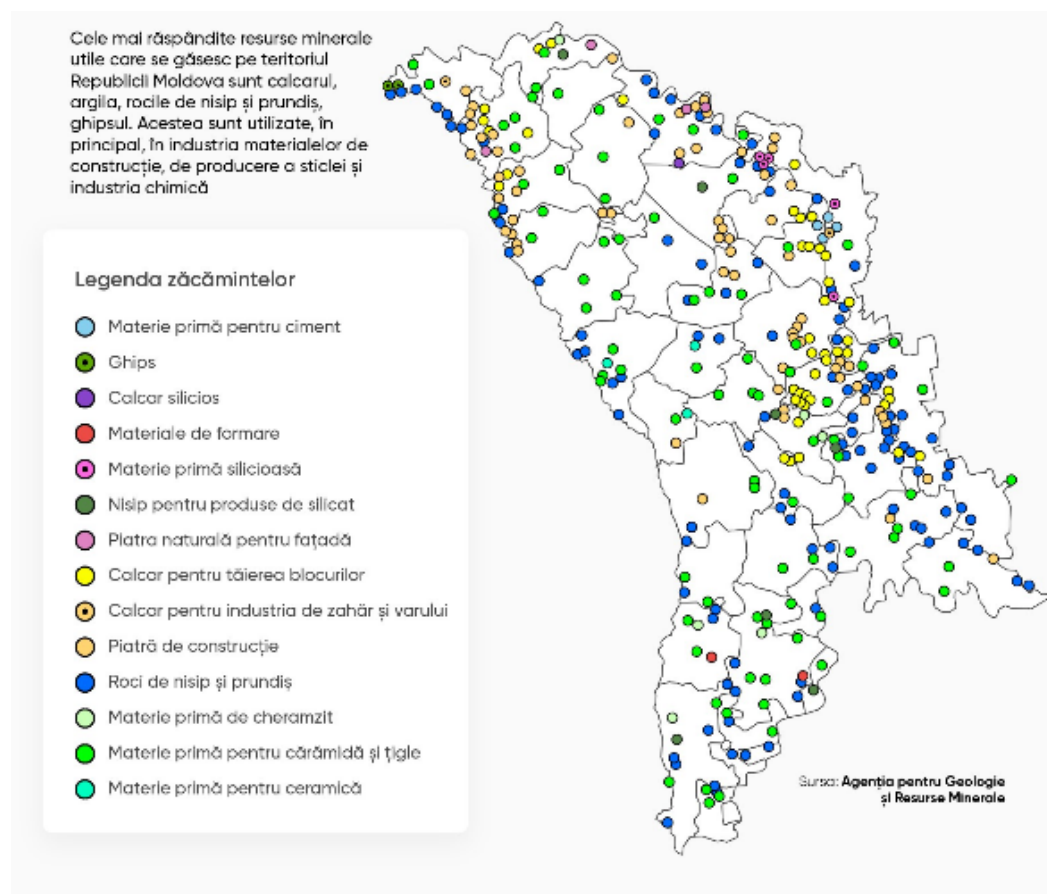
La nivelul RDC în perioada 2017-2021 se constată o tendință ascendentă a valorilor din vânzări în industria extractivă și materialelor de construcție fabricate: cimentului, varului, ipsosului și altor produse nemetalice, cu o ușoară descreștere în anul 2022, în special la segmentul *B0810, Extracția pietrei, nisipului și argilei*. Această scădere înregistrată în 2022 este strâns legată de diminuarea vânzărilor în domeniul construcțiilor în acel an.

VALORIFICAREA UNOR RESURSE LOCALE

În RDC sînt localizate cele mai multe rezerve de zăcăminte minerale utile pentru producerea materialelor de construcție – rocile carbonatate: calcar, marnă, materie primă argilooasă, nisipuri, formațiuni de nisip și pietriș, diatomit și tripoli de cu o volum de circa- 24,3 mln. m³. Potrivit datelor BNS in ultimii ani s-a înregistrat o creștere în extragerea pietrișului, prundișului, bolovanilor și a silexului.

Figura 23. Lista zăcămintelor de substanțe minerale utile solide pe teritoriul RM.

Sursa: Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale

Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) asigură piața forței de muncă cu forță de muncă calificată în domeniul ingineriei la nivel național. În RDC există instituții de învățământ profesional care oferă pregătire specializată în diverse domenii, inclusiv în cel al construcțiilor. În cadrul discuțiilor din cadrul focus grupului, s-a subliniat că insuficiența personalului calificat și necalificat în sectorul *Industria extractivă* este rezultatul absenței inițiativelor sau programelor de formare specializată.

INTENSITATEA DE INOVARE ȘI DE APLICARE A TEHNOLOGIILOR EMERGENTE

În RM activează circa 14,7% (66) întreprinderi inovatoare din totalul pe RM (448).

Potrivit datelor BNS, din cele 125 de companii active ce-și desfășoară activitatea în domeniu, doar 2 companii au fost înregistrate ca fiind inovatoare:

- B08 Alte activități extractive – 1 întreprindere.
- C23 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice – 1 întreprindere.

În RM lipsesc cercetări recente privind evaluarea geologică a resurselor naturale disponibile în țară. Activitatea extractivă se limitează la studiile privind exploatarea resurselor naturale care au fost de interes pînă la proclamarea independenței. Domeniul extractiv este mai puțin supus inovării, sînt necesare investiții pentru modernizarea utilajelor de extracție și prelucrare, pentru a putea mări asortimentul de produse extrase în funcție de solicitarea pieței.

De cercetările în sectorul fabricării materialelor de construcții sînt preocupați cercetătorii UTM:

- Centrul de cercetare în domeniul Geologiei Inginerești, Geotehnicii, Fundațiilor și Tehnologii Geoinformaționale
- Centrul Național de Studiu și Testare a Materialelor
- Centrul de cercetare Construcții Rutiere

NIVELUL DE COLABORARE ÎNTRE ACTORI

În RM se conturează o serie de provocări semnificative în sfera activităților extractive, evidențiindu-se deficiențe notabile în colaborarea dintre sectorul public și cel privat.

Codul subsolului stabilește că statul este proprietarul tuturor resurselor subterane, iar monitorizarea activității extractive este responsabilitatea Ministerului Mediului, prin intermediul Agenției pentru Geologie și Resurse Minerale. Totuși, în practică, se remarcă ineficiența procedurilor de atribuire în folosință a sectoarelor de subsol, ceea ce poate contribui la o gestionare suboptimală a resurselor.

Un alt aspect critic este faptul că politica națională în domeniul Industriei extractive se află în proces de elaborare, constatîndu-se neclarități și incertitudini în abordarea acestei activități cheie. Întrucît industria extractivă are un impact semnificativ asupra economiei și mediului, consolidarea colaborării dintre sectorul public și cel privat, revizuirea și actualizarea legislației și promovarea unor programe de formare adecvate ar putea contribui semnificativ la îmbunătățirea gestionării resurselor și la promovarea unei dezvoltări durabile în domeniu.

Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Localizare geografică favorabilă și acces la infrastructura rutieră și feroviară. • Concentrarea în RDC a zăcămintelor minerale cum ar fi nisipul, argila, piatra, calcarul și alte minerale. • Utilizarea imediată a rocilor, zăcămintelor minerale de la suprafață, fără a implica costuri suplimentare pentru extragerea lor.	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa unei strategii coerente pentru exploatarea și dezvoltarea sectorului extractiv la nivel național. • Absența cercetărilor noi referitoare la evaluarea geologică a resurselor naturale disponibile. • Exploatare limitată a resurselor naturale care au fost de interes pentru RM în perioada sovietică.

<ul style="list-style-type: none"> • Mineralele neenergetice extrase sînt utilizate în diverse industrii, cum ar fi construcțiile și îmbunătățirea drumurilor, rețelelor de transport și a altor facilități. • Tradiție și experiență îndelungată în exploatarea resursele minerale nemetalice. • Implementarea tehnologiilor inovatoare pentru fabricarea materialelor de construcție folosind materii prime extrase din minele din RDC. • Cererea crescută a producției extractive în calitate de materie primă în sectorul construcțiilor și drumurilor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cadrul legislativ în domeniu este depășit și nu corespunde cerințelor actuale ale pieței. • Proceduri de atribuire în folosință a sectoarelor de subsol neeficiente și problematice pentru companiile ce activează în sectorul dat. • Insuficiența investițiilor care ar putea valorifica materiile prime disponibile. • Echipamente tehnice învechite care nu sînt suficient de rentabile dpdv economic. • Insuficiența forței de muncă calificate și necalificate în sectorul extractiv. • Absența programelor de formare a specialiștilor în domeniul extractiv.
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> • Investițiile în tehnologii noi și echipamente moderne ar putea spori eficiența extragerii și prelucrării materiilor prime, reducînd costurile și creînd o producție mai competitivă. • Explorarea și valorificarea altor resurse minerale neenergetice, în afara celor exploatare în prezent, ar putea extinde baza de resurse și ar putea duce la dezvoltarea unor noi sectoare industriale sau produse. • Investițiile în cercetare geologică și tehnologică pot duce la identificarea și valorificarea eficientă a unor noi zăcăminte sau la dezvoltarea unor tehnologii inovatoare pentru prelucrarea materiilor prime. • Dezvoltarea unor parteneriate solide între sectorul public și cel privat poate stimula investițiile, inovația și gestionarea eficientă a resurselor. • Investiția în programe de formare și educație pentru forța de muncă ar putea asigura o bază solidă de specialiști calificați pentru industria extractivă. • Actualizarea și adaptarea legislației la standardele internaționale și la cerințele pieței ar putea îmbunătăți mediul de afaceri și ar putea atrage mai multe investiții în sector. • Adoptarea practicilor durabile și responsabile în exploatarea și prelucrarea resurselor minerale ar putea contribui la conservarea mediului înconjurător și la o gestionare mai eficientă a acestor resurse pe termen lung. 	<ul style="list-style-type: none"> • Activitățile de extracție necontrolate pot avea un impact semnificativ asupra mediului înconjurător. • Există riscul epuizării sau limitării resurselor minerale disponibile, ceea ce poate duce la o scădere a producției și la afectarea activităților economice legate de aceste resurse. • Legislația învechită sau reglementările exagerat de restrictive pot împiedica dezvoltarea și inovarea în sectorul extractiv. • Schimbările politice/legislative pot afecta investițiile și viabilitatea de lungă durată a proiectelor din sectorul extractiv. • Creșterea atenției asupra problemelor de mediu și a cerințelor de durabilitate poate impune presiuni suplimentare asupra sectorului extractiv, necesitînd adaptări și schimbări în modul de operare.

Viziunea domeniului

Sectorul Industria extractivă și a materialelor de construcție trebuie să fie un sector dinamic, durabil și sustenabil, care să susțină activ dezvoltarea economică a regiunii, implicând cooperarea, cercetarea, inovarea și transferul tehnologic în procesul de extragere și prelucrare a materiilor prime, ținând cont de măsurile de protecție a mediului înconjurător.

Idei de proiecte posibile

1. Dezvoltarea unui program cuprinzător de formare profesională pentru lucrătorii din industria extractivă și a materialelor de construcție. *(Acest program trebuie să includă atât aspecte teoretice, cât și practice, pentru a asigura că personalul este pregătit pentru provocările specifice ale industriei).*
2. Inițierea unui proiect de cercetare și implementare a inovațiilor tehnologice în procesele de extracție și prelucrare a materialelor de construcție, care ar putea implica utilizarea tehnologiilor avansate pentru a îmbunătăți eficiența și a reduce impactul asupra mediului.
3. Dezvoltarea și implementarea practicilor sustenabile în producția materialelor de construcție pentru reducerea deșeurilor, utilizarea eficientă a resurselor și adoptarea materialelor ecologice.

5. MATRICEA EVALUĂRII CRITERIILOR

AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE					
<p>COD CAEM:</p> <p>Agricultură, Fitotehnie și Zootehnie</p> <ul style="list-style-type: none"> • A0100 Agricultură, vânătoare și servicii anexe • A0120 Cultivarea plantelor din culturi permanente • A0130 Cultivarea plantelor pentru înmulțire • A0140 Creșterea animalelor • A0160 Activități auxiliare agriculturii și activități după recoltare <p>Producția Alimentară</p> <ul style="list-style-type: none"> • C1000 Industria alimentară • C1010 Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne • C1070 Fabricarea produselor de brutărie și a produselor făinoase • C1100 Fabricarea băuturilor 					
Nr. crt.	Criteriu	Referințe	Surse date	Argument	Scor de la 0 la 5
1	Importanța economică la nivel regional	<p>Ponderea cifrei de afaceri a domeniul Agricultură și procesarea produselor rezultate în economia RDC constituie în medie 22,6% din total. În perioada anilor 2017-2022 media cifrei de afaceri înregistrată la nivel regional pe domeniu s-a dublat înregistrând o creștere de 107% în anul 2022 (15.181.632,9 lei) față de anul 2017 (7.715.692,9 lei) și fiind cu 30% peste media RM (78%).</p> <p>Industria domeniului Agricultură și procesarea produselor rezultate la finele anului 2022 la nivelul RDC constituia 2.758 întreprinderi active, cu o pondere de 34,3% din totalul țării.</p> <p>Agricultura și procesare produselor agricole rămâne a fi un sector important al ocupării forței de muncă – cu o pondere de 25% din totalul salariaților RDC.</p> <p>RDC este lider în creșterea animalelor. Regiunea deține 78% din totalul producției animaliere (creșterea în masă vie), dintre care: Bovine-60,2%; Porcine-88%; Ovine și caprine-46%, Păsări - 71%.</p> <p>Ponderea producției de lapte în RDC constituie 45,2% din total pe țară, din care producția de lapte de vacă constituie-33,4%. Producția de ouă constituie -17,4% din totalul pe țară.</p> <p>Ponderea producției globale pe culturi agricole în întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) RDC, în anul 2022- Culturile cerealiere și leguminoase au constituit 24% din total/țară. Dintre care pentru: Ovăz-39%; Hirșca-37%; Porumb-32%, Grâu -22%, Floarea soarelui 23%</p> <p>În RDC activează companii care sînt cunoscute prin brăndurile dezvoltate care dețin poziții de lider pe piața regională: SANDRILIONA S.R.L., LACTALIS-ALBA S.R.L., companie, întreprindere</p>	<p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>Portal info: www.firme.md</p>	<p>Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) deține o importanță economică semnificativă, cu sectorul agricol și de prelucrare a produselor agricole contribuind cu aproximativ 22,6% la cifra de afaceri regională în 2022. Cu o creștere de 107% a cifrei de afaceri în perioada 2017-2022, regiunea se situează cu 30% peste media națională, indicînd o performanță economică solidă.</p>	5

		<p>cu capital străin, Garma Grup” SRL, RUSALE PASTE S.R.L, ANPROD GRUP S.R.L., AS SCINTEIA S.R.L., Mercomez-Lux SRL, ALIGOCOMEX S.R.L. activeaza in Calarasi, BUNELE TRADITII S.R.L., BRUNAP-GRUP S.R.L., alte branduri de produse agroalimentare.</p> <p>În RM este înregistrată Marca națională „Agricultura ecologică - Republica Moldova”. În anul 2020 în RDC activau 46 de producători ecologici, avînd o pondere de 32% din totalul entităților încadrate în lanțul valoric al agriculturii ecologice din RM.</p> <p>În RDC sînt amplasate majoritatea fabricilor întreprinderilor de prelucrare a fructelor și legumelor Cele mai cunoscute întreprinderi cu branduri lideri pe piața națională: ORHEI-VIT S.A, FABRICA DE CONSERVE DIN CĂLĂRAȘI S.A, NUTRI HOLDING S.R.L., altele.</p> <p>În RDC sînt amplasate 9 centre vitivinicole și mai mult de jumătate din întreprinderile viticole din țară. Pe piața regională activează firme mari, cunoscute pentru brandurile dezvoltate, care dețin poziții de lider pe piața națională și internațională: Mileștii Mici; Chîteau Vartely, Castel Mimi, Vinuri Ialoveni, Vinăria Poiana, Vinăria Nobilă, Vinăria Brănești etc.</p> <p>Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională.</p> <p>Domeniul înregistrează creșteri și este atractiv pentru inovatori și investitori.</p> <p>Prin concentrarea pe segmentele agriculturii și creșterii animalelor în care regiunea se poate diferenția și excela, aceasta poate deveni mai competitivă pe piața internă și internațională.</p>				
			Portal info: www.firme.md			
			Portal info: www.firme.md			
			BNS https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Recensamint_agricol/Studiu1_viniviticol_ro.pdf			
			Focus Grup			
			Focus Grup			
			Focus Grup			
2	Dinamica sectorului și cerința pieței	<p>Consumul produselor alimentare în RM în anul 2022 a înregistrat o creștere față de anul 2017 pentru produsele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • culturile cerealiere (fără leguminoase), inclusiv produse derivate din acestea cu 42 kg/loc./an; • Culturi leguminoase cu 2,5 kg/loc./an; • Cartofi cu 7,8 kg/loc./an și legume cu 24 kg/loc./an; • Fructe cu 38,6 kg/loc./an și struguri cu 4,2 kg/loc./an; • Carne cu 2,2 kg/loc./an; • Ouă cu 31,2 buc/loc/an <p>Pentru aceeași perioadă s-au înregistrat scăderi de consum pentru lapte cu -23,5 kg/loc./an și ulei cu -0,5 kg/loc./an.</p> <p>Unele companii din RDC se conformează la cerințele noi ale consumatorului orientate spre consumul produselor bio și vegetariene. În anul 2020 în RDC activau 46 de producători ecologici, avînd o pondere de 32% din totalul entităților încadrate în lanțul valoric al agriculturii ecologice din RM.</p>	BNS		<p>Dinamica sectorului agricol din RDC este evidentă prin creșterea cifrei de afaceri, diversificarea producției și prezența unor companii de prestigiu pe piața regională și internațională. Creșterea consumului alimentar în 2022 reflectă adaptabilitatea la cerințele pieței, în special pentru produsele agricole.</p>	4
			https://maia.gov.md/ro/content/operatorii-certifica%C5%A3i-%C3%AEn-agricultura-ecologica-0			

		<p>AGROMIX PMP SRL- una din companiile cunoscute din regiune care produce produse din soia: lapte soia, brânză tofu și humus fără adaos de alte substanțe, de aceea concentrația de soia este foarte mare.</p> <p>Cota de piață a înghețatei "Sandrilliona" în Moldova depășește 50%.</p> <p>Exportul de peste 60% din produsele Fabricii Sandrilliona (înghețată și deserturi) și realizarea a 40% din produse pe piața internă. Înghețata "Sandra" produsă la Fabrica de înghețată SANDRILIONA S.R.L. unicul produs lactat care se exportă în: Orientul Mijlociu, Africa, Europa de Vest, Europa Centrala și de Est, Irak, Ghana, Senegal, Coasta de Fildeș, Burkina Faso, Mali, România, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite.</p> <p>Există o posibilitate de export a cărnii de pasăre.</p> <p>Fructele și legumele procesate sînt mai ușor de realizat pe piața externă.</p> <p>Sînt probleme privind piața de desfacere a legumelor și fructelor proaspete.</p> <p>Producția animalieră nu acoperă tot necesarul pieții interne, se importă în continuare carnea și laptele.</p> <p>Agricultura ecologică în Republica Moldova are potențialul de a oferi produse alimentare sănătoase, de calitate și durabile, care sînt tot mai căutate pe piață. Aceasta poate contribui la protejarea mediului, la sprijinirea comunităților agricole locale și la promovarea unei economii mai durabile.</p> <p>Ca provocări costuri ridicate de producere, procesare și ambalare. Capacitatea de cumpărare a produselor <i>bio</i> în RM este scăzută, pentru a ieși pe piața externă sînt necesare parteneriate și investiții.</p>	<p>https://angromix77.md/ro/</p> <p>https://informer.md/ro/pdf/profil/compania/sandrilliona</p> <p>https://www.infotag.md/culture-ro/310935/</p> <p>Focus Grup</p> <p>Focus Grup</p>		
3	Valorificarea unor resurse locale	<p>Fondul funciar al RDC. Suprafața totală a terenurilor agricole constituie 65,9% din suprafața regiunii (74,3% media pe țară) și 28,1% din terenurile agricole din țară.</p> <p>Rezervele principale de ape subterane explorate în Regiunea Centru sînt de cca 1 047 200 m³/zi, ceea ce reprezintă cca 66% din sursele de ape subterane din republică și aproximativ 70% din totalul rezervelor de ape subterane din cele trei regiuni.</p> <p>Agricultură, cultivarea plantelor. Ponderea suprafeței înșămîntate pe culturi agricole la întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) în anul 2022 avea o pondere de 22% din total pe țară.</p> <p>Din totalul suprafeței cultivate în RDC 21% au fost acoperite cu culturi tehnice; 25% au fost cultivate cartofi și legume și 33% au fost ocupate cu culturi pentru nutreț.</p> <p>Potențialul de cercetare din RDC. În RDC activează 2 institute de cercetare specializate fondate de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Institutului de Fitotehnie „PORUMBENI” (Criuleni) cu 5 laboratoare specializate - Institutul Științifico-Practic de Biotehнологii în Zootehnie și Medicină Veterinară (Anenii Noi) cu 7 laboratoare specializate <p>Universitățile și instituțiile de învățămînt profesional din RM și RDC asigură sectorul cu specialiști calificați.</p> <p>Agricultură, creșterea animalelor și procesarea produselor rezultate este un domeniu lider în economia RDC. Valorificarea potențialului și resurselor locale, precum și utilizarea noilor</p>	<p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>BNS</p> <p>https://porumbeni.gov.md/</p> <p>https://izmv.gov.md/</p> <p>Focus Grup</p>	<p>RDC dispune de resurse locale abundente, cu o suprafață agricolă semnificativă, rezerve de apă subterană și un potențial considerabil de cercetare în agricultură și zootehnie. Valorificarea acestor resurse contribuie la consolidarea competitivității și sustenabilității în sectorul agricol.</p>	5

		tehnologii de creștere/ producere și procesare va contribui la o competitivitate pe piața locală și externă.			
4	Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente	<p>În RDC activează circa 14,7% (66) întreprinderi inovatoare din total pe RM (448), dintre care 45,5% (30) din întreprinderi activează în sectoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ industria alimentară-21 întreprinderi: ✓ fabricarea băuturilor- 9 întreprinderi. <p>În cadrul Institutului de Fitotehnie „PORUMBENI” echipa de cercetători constituită din 27 de angajați ai din care 12 doctori în știință au implementat în ultimii 15 ani 17 proiecte de cercetare și au înregistrat 58 de brevete. Rezultatele cercetărilor inovative privind creșterea și procesarea culturilor agricole sînt aplicate de către întreprinderile și fermierii din RDC și țară.</p> <p>Cercetătorii Institutului Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară constituită din 29 de angajați cu titluri științifice în ultimii ani au implementat 5 proiecte de cercetare, au înregistrat circa 50 de brevete și au publicat mai mult de 100 de articole științifice, rezultatele cercetărilor sînt aplicate de fermierii/ crescătorii de animale, păsări și din apicultură.</p> <p>Entitățile economice din RDC în mare parte au linii de producție automatizate, în special cele ce procesează produsele lactate, ce produc conserve, băuturi nealcoolice și alcoolice, produse de panificație etc.</p> <p>Investiții în cercetare, digitalizare și utilizarea noilor tehnologii de procesare la moment sînt foarte puține, numai întreprinderile mari își pot permite investiții în inovare.</p>	BNS	În ciuda unor instituții de cercetare și a unor proiecte inovatoare, investițiile în cercetare, digitalizare și tehnologii emergente sînt limitate, în special în întreprinderile mici. Cu toate acestea, există eforturi sporite în domeniul cercetării, dar mai multe investiții sînt necesare pentru a stimula inovația și tehnologia în sector.	3
			https://porumbeni.gov.md/		
			https://izmv.gov.md/		
			Focus Grup		
			Focus Grup		
5	Nivelul de colaborare între actori	<p>Instituțiile de cercetare au stabilite parteneriate de colaborare cu alte instituții de cercetare din țară și de peste hotare.</p> <p>Există parteneriate stabilite între întreprinderi și universități/instituții de cercetare în cadrul a 22 de proiecte finanțate prin programe de Stat - Academia de Științe a Moldovei, precum și prin intermediul programelor de finanțare internaționale.</p> <p>Agricultură și procesarea produselor agricole este domeniul prioritar în politica națională de specializare inteligentă. Aprobarea recentă a Strategiei de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova, alături de alte programe pentru inovații digitale și start-up-uri tehnologice și programelor de subvenționare în agricultură creează premise pentru colaborarea și dezvoltarea integrată a specializării inteligente în RDC.</p> <p>Colaborarea strînsă între fermieri/IIM din agricultură și IMM din industria alimentară, instituțiile de cercetare, CCI și guvern poate juca un rol crucial în accelerarea inovării și dezvoltării în domeniul agriculturii, creșterii animalelor și procesării produselor agricole. Această colaborare aduce beneficii semnificative în ceea ce privește îmbunătățirea eficienței, sustenabilității și competitivității sectorului agricol.</p>	https://porumbeni.gov.md/ https://izmv.gov.md/	Colaborarea între actorii din RDC, inclusiv întreprinderi, universități, instituții de cercetare și guvern, este semnificativă. Parteneriatele stabilite între întreprinderi, instituții de cercetare și universități indică o abordare integrată și colaborativă pentru promovarea inovației și dezvoltării durabile în sectorul agricol.	4
			Ministerul Educației și Cercetării: https://mecc.gov.md/ro/content/specializarea-inteligenta-conditiile-republicii-moldova-0		
			Focus Grup		
	SCOR TOTAL				21

INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE

COD CAEM:

- C1300 Fabricarea produselor textile
- C1390 Fabricarea altor articole textile
- C1400 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte
- C1430 Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte prin tricotare sau croșetare
- C1520 Fabricarea încălțăminte

Nr. crt.	Criteriu	Referințe/Argumente	Surse date	Argument	Scor de la 0 la 5
1	Importanța economică la nivel regional	În perioada anilor 2017-2022 în domeniul Industria textilă și a articolelor vestimentare media numărului de întreprinderi din RDC a tins valoarea de 144 entități, avînd o pondere 18% din totalul entităților din sector la nivel național.	BNS	Industria textilă și a articolelor vestimentare din RDC are o pondere de 18% din totalul entităților la nivel național și generează 53% din cifra de afaceri a întregii industrie la nivel de țară. Companiile de renume, care își produc hainele în Republica Moldova, contribuie semnificativ la export.	5
		Companiile din acest domeniu au 53% din cifra de afaceri din domeniu la nivel de țară.	BNS		
		În Industria textilă și a articolelor vestimentare sînt angajați în medie 17,4% din toți salariații din RDC. Media numărului de angajați pentru perioada anilor 2017-2022 este de 9.215 salariați, sau 30% din total salariații din acest domeniu la nivel național. Majoritatea acestor salariați sînt din mediul rural fiind ocupate de femei.	BNS		
		Printre companiile cu renume care își produc hainele în Republica Moldova se numără: Versace, Armani, Max & Co., NafNaf, Trussardi, Primark, Max Mara, Prada, Nike, Dolce & Gabbana, Moncler, Calvin Klein etc. Principalele piețe de export pentru produsele din industria ușoară sînt: Italia, Germania, România, Austria, Franța, SUA, Marea Britanie, Belgia, Bulgaria, Olanda, Polonia, Grecia, precum și CSI.	INVEST MOLDOVA: https://invest.gov.md/ro/sectors/tafl		
		În RDC, Ungheni activează o companie cu tradiție de peste 40 de ani cunoscută prin brandul Covoare Ungheni, unul din liderii europeni în producerea și comercializarea covoarelor	SA Covoare Ungheni https://covoare.md/about-us		
		Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională.	Focus Grup		
2	Dinamica sectorului și cerința pieței	Cu toate că domeniul întâmpină dificultăți legate de costurile ridicate pentru producere: materie primă, salarii, energie electrică, termică, gaze etc., companiile din sector au înregistrat o creștere a cifrei de faceri cu 15% în anul 2022, față de anul 2017	BNS	Cu o creștere a cifrei de afaceri de 15% în 2022 față de 2017, sectorul se confruntă cu dificultăți legate de costuri ridicate, dar își menține competitivitatea pe piață. În ciuda unei creșteri a numărului de entități economice, s-a înregistrat o ușoară	4
		Potrivit datelor BNS, în anul 2022 în acest domeniu activau cu 45 de entități economice mai multe decît anul 2017, totodată pentru aceeași perioadă s-a înregistrat o scădere a numărului de angajați în sector, cu circa 2%.	BNS		
		Participanții focus grupului au menționat faptul că în sector este un deficit de forță de muncă, dar companiile depun efort maxim ca să-și mențină și să atragă noi angajați.	Focus Grup		

					scădere a numărului de angajați.	
3	Valorificarea unor resurse locale	Domeniul Industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare depinde mult de materia primă importată și de comenzile primite de companiile multinaționale.	Focus Grup	Industria depinde în mare măsură de materia primă importată și de comenzile primite de la companiile multinaționale. Forța de muncă calificată și tradiția domeniului sînt resurse esențiale, iar eforturile de recrutare și instruire a tinerilor la locul de muncă sînt evidente.	3	
		Ce mai importantă resursă a companiilor din sector este forța de muncă calificată și tradiția domeniului. Companiile din RDC, își asigură resursa de muncă calificată prin recrutarea și instruirea tinerilor la locul de muncă.	Focus Grup			
		Instituțiile de învățămînt preuniversitar adoptă programe pentru învățămîntul dual, iar Universitatea Tehnică a Moldovei asigură nevoia de specialiști-ingineri în domeniu la nivel de țară, desfășurînd programe specializate la nivel de licență, master și studii doctorale în domeniul ingineriei și alte domenii conexe sectorului Industria textilă și fabricarea articolelor vestimentare.	UTM			
4	Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente	În domeniul Industriei textile și articolelor de vestimentație nici o companie din RDC nu a fost înregistrată de către BNS ca fiind o întreprindere inovatoare.	BNS	Nici o companie din RDC nu este înregistrată ca inovatoare, iar activitățile de cercetare și inovare sînt concentrate la Universitatea Tehnică a Moldovei. Lansarea Programului SMART FACTORY în parteneriat cu USAID și Suedia indică încercări de facilitare a inovării și transferului tehnologic.	3	
		Activitățile de cercetare inovare în domeniul industriei textile și articolelor vestimentare sînt în mare parte desfășurate la Universitatea Tehnică a Moldovei.	Domenii de cercetare - Facultatea de Design, UTM: https://fd.utm.md/cercetare-si-internationalizare/			
		Pentru facilitarea inovării și transferului tehnologic în companiile din industria ușoară, în anul 2022, în cadrul Proiectului Tehnologiile Viitorului finanțat de USAID și Suedia, în parteneriat cu Asociația Patronală pentru Industria Ușoară (APIUS), a fost lansat Programul SMART FACTORY.	PROGRAMUL SMART FACTORY LANSEAZĂ INOVAȚII ÎN INDUSTRIA UȘOARĂ. 8 noiembrie 2022 https://apius.md/2022/11/08/programul-smart-factory-lanseaza-inovatii-in-industria-usoara-2/			
5	Nivelul de colaborare între actori	Asociația Patronală a Industriei Ușoare (APIUS), o comunitate formată din producători locali specializați în îmbrăcăminte, tricotaje, articole din piele, încălțăminte și accesorii asigură nivelul de colaborare între actorii chei din domeniu.	APIUS: https://apius.md/2022/11/08/programul-smart-factory-lanseaza-inovatii-in-industria-usoara-2/	Colaborarea între Asociația Patronală pentru Industria Ușoară (APIUS) și producătorii locali este evidențiată prin crearea etichetei umbrelă "DININIMĂ". APIUS contribuie la promovarea produselor de modă autohtonă pe	4	
		Un succes al Asociației este crearea și promovarea etichetei umbrelă a circa 80 branduri ale companiilor ce activează în sectorul industriei ușoare din RM - "DININIMĂ".	APIUS			
		Prin intermediul platformei DININIMA – sînt promovate produsele de modă autohtonă pe piața națională și internațională.	APIUS			

				piata națională și internațională.	
SCOR TOTAL					19
INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN					
<p>COD CAEM:</p> <p>Silvicultură și Exploatare Forestieră</p> <ul style="list-style-type: none"> • A0200 Silvicultură și exploatare forestiera • A0210 Silvicultura și alte activități forestiere <p>Industria Produselor din Lemn</p> <ul style="list-style-type: none"> • C1610 Tăierea și rindeluirea lemnului • C1620 Fabricarea produselor din lemn, plută, paie și din alte materiale vegetale împletite 					
Nr. crt.	Criteriu	Referințe/Argumente	Surse date	Argument	Scor de la 0 la 5
1	Importanța economică la nivel regional	Reieșind din datele BNS, media companiilor ce au ca activitate în sectorul Industria forestieră și a produselor din lemn localizate în RDC constituie 35 % (140 din 400) din total.	BNS	Sectorul Industriei forestiere și a produselor din lemn din RDC contribuie cu 35% la totalul companiilor la nivel național, generând 38% din cifra de afaceri a întregii activități. Această contribuție semnificativă indică un rol esențial în economia țării.	5
		Aceste 140 de companii din RDC, în anul 2022 au generat 38% din cifra de afaceri a întregii activități din Industria forestieră și a produselor din lemn la nivel național, ce indică o contribuție semnificativă a companiilor din regiune la producția și cifra de afaceri a țării în domeniile avizate, astfel având un rol important în economia țării.	BNS		
		Ponderea medie a angajaților în acest sector, pentru aceeași perioadă constituia 44% din total	BNS		
		Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională, deoarece RDC se caracterizează prin cel mai bogat fond forestier din țară.	Focus Grup		
2	Dinamica sectorului și cerința pieței	Din datele furnizate de BNS, se observă o creștere continuă a valorilor cifrei de afaceri, cu creștere de 68% în 2022, față de anul 2017.	BNS	Cifra de afaceri în sector a crescut cu 68% în 2022 față de 2017, iar numărul de entități a înregistrat o creștere de 35%. Domeniile precum fabricarea produselor din lemn au înregistrat creșteri constante, indicând o dinamică pozitivă.	4
		În 2022 numărul entităților din domeniul analizat a înregistrat o creștere de 35%, față de anul 2017.	BNS		
		Tăierea și rindeluirea lemnului au cunoscut o creștere semnificativă în 2021, atingând 37.920,5 unități, însă au înregistrat o ușoară scădere în 2022, coborând la 36.471,1 unități.	BNS		
		Fabricarea produselor din lemn, pluta, paie și alte materiale vegetale împletite, această categorie a înregistrat o creștere constantă, atingând un nivel notabil de 180.033,9 unități în 2022.	BNS		

3	Valorificarea unor resurse locale	Fondul forestier constituie 52,9% din fondul forestier din RM și 20,8% din suprafața regiunii (12,4% media pe țară) și.	ADR Centru https://adrcentru.md/pageview.php?l=ro&id=2259&idc=540	Fondul forestier din RDC constituie 52,9% din fondul forestier național și 20,8% din suprafața regiunii, reprezentând un potențial semnificativ. Reziduurile din lemn sînt valorificate pentru diverse produse, iar resursele sînt susținute de instituții de învățămînt specializate.	4
		Potrivit rapoartelor anuale ale Agenției MOLDSILVA privind volumul de masă lemnoasă recoltată, în perioada anilor 2017-2022 au fost recoltate 3.386,2 mii m3 de masă lemnoasă din pădurile RM.	MOLDSILVA https://www.moldsilva.gov.md		
		Un element important care a contribuit la dezvoltarea acestui domeniu îl reprezintă existența instituțiilor de învățămînt universitar cu specializare în silvicultură (UTM) și preuniversitar și și prelucrarea lemnului, care au format specialiști în aceste domeniu.	UTM		
		Industria forestieră și prelucrarea lemnului oferă oportunități de angajare în zonele rurale.	Focus Grup		
		Reziduurile din lemn pot servi materie primă pentru o varietate de produse, cum ar fi mobilier, hîrtie, ambalaje, textile din celuloză, bricheți și peleți etc.	Focus Grup		
4	Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente	Potrivit datelor BNS Din cele 140 de companii active din domeniul industriei forestiere și a prelucrării lemnului, doar o companie a fost înregistrată inovatoare.	BNS	Desi există implicare în cercetare și inovare, numai o companie din cele 140 active a fost înregistrată ca inovatoare. Totuși, colaborarea cu instituții de învățămînt și angajamentul în cercetare indică preocupări pentru dezvoltare și adoptare a tehnologiilor emergente.	3
		Agenția MoldSilva cu entitățile sale din subordine localizate în RDC: Rezervația Naturală "Plaiul Fagului" și Rezervația Naturală "Codrii" realizează cercetări și inovații în domeniul silvic.	MOLDSILVA https://www.moldsilva.gov.md		
		Implicarea în cercetare și inovare a sectorul silvic și a materialelor de construcție a Universității Tehnice a Moldovei (UTM) este una importantă la nivel național. Cercetările de inovare în acest domeniu vizează stimularea procesului de digitalizare și a implementării industriei 4.0, îmbunătățirea calității formării profesionale, sporirea contribuției sectorului forestier la eforturile de combatere a schimbărilor climatice și sprijinirea tranziției către utilizarea predominantă a materiilor prime sustenabile.	UTM https://utm.md/		
5	Nivelul de colaborare între actori	Se conturează o colaborare între sectorul silvic și ministerul responsabil de sector ONG din domeniul protecției mediului, APL în scopul promovării și implementării Programului național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032 și Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pe perioada 2023-2027, care sînt în dezbateri publice.	https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-de-extindere-si-reabilitare-a-padurilor-pentru-perioada-2023-2032-si-planului-de-actiuni-pentru-implementarea-acestuia-pentru-perioada-2023-2027/9945	Colaborarea dintre entitățile din sector, instituții academice, și organizații guvernamentale este vizibilă, cu accent pe cercetare și inovație. Implicarea în programe naționale și cooperarea cu ministere și ONG-uri indică o abordare integrată.	3
SCOR TOTAL					19

INDUSTRIA FARMACEUTICĂ					
COD CAEM: • C2110 Fabricarea produselor farmaceutice de baza; • C2120 Fabricarea preparatelor farmaceutice.					
Nr. crt.	Criteriu	Referințe/Argumente	Surse date	Argument	Scor de la 0 la 5
1	Importanța economică la nivel regional	Potrivit datelor BNS în anul 2022 în RDC erau localizate 28% (11 din 39) din întreprinderile specializate în fabricarea produselor farmaceutice.	BNS	Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) găzduiește 28% din întreprinderile farmaceutice, contribuind cu 47% la cifra de afaceri națională a industriei farmaceutice. Această implicare semnificativă indică o contribuție substanțială la economia națională.	5
		Aceste companii au generat 47% din cifra de afaceri a întregii industriei farmaceutice la nivel național pe acest segment, ceea ce indică o contribuție semnificativă a regiunii la cifra de afaceri a industriei farmaceutice a țării.	BNS		
		În companiile specializate în fabricarea produselor farmaceutice unde activează – circa 36% din totalul salariaților din acest sector.	BNS		
		Una din cele mai mari companii specializate în fabricarea medicamentelor este FARMAPRIM, unicul producător de supozitoare din Republica Moldova, care deține un portofoliul de peste 100 de produse care cuprind diferite grupe farmaco-terapeutice, cu 50,2% din toți salariații din RDC angajați în acest sector. Produsele companiei sînt distribuite în țările: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kîrgîzstan, Moldova, Rusia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan, Vietnam.	FARMAPRIM: https://www.farmaprim.md/index.php?id_lang=2		
		- Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională. Prin urmare, sectorul farmaceutic poate avea un impact semnificativ asupra diversificării economiei regionale, în contextul specializării inteligente.	Focus Grup		
2	Dinamica sectorului și cerința pieței	În intervalul anilor 2017-2022, cifra de afaceri în sectorul farmaceutic a consemnat o creștere medie anuală de circa 4,3%, ajungînd în anul 2022 la valoare de 653.611,7 mii. lei.	BNS	Sectorul farmaceutic în RDC înregistrează o creștere medie anuală de 4,3% între 2017 și 2022, reflectînd o dinamică solidă. Companii precum FARMAPRIM aduc diversitate în produse și piață prin distribuția lor extinsă în țări din regiunea Europei și Asia.	4
		Din datele publicate în Strategia națională de sănătate piața medicamentelor Republicii Moldova constituie circa 90% de medicamente de import și doar 10% de medicamente autohtone, pentru a căror producere se utilizează materie primă totalmente importată.	Ministerul Sănătății Strategia Ministerul sănătății https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-05-nu-130-ms-2023.pdf		
		Astfel, potrivit datelor din Catalogului național de prețuri, medicamentele de origine europeană în anul 2022 au constituit 53,43%, comparativ cu 45,89% în anul 2019, din totalul medicamentelor 29 importate autorizate.	CNAM: http://www.cnam.md/httpdocs/editorDir/file/TransparentaDecizionala/2023/1/1/AIR%20la%20proiectul.pdf		
		În cursul anului 2020, proporția cheltuielilor de sănătate suportate direct de cetățeni (plățile din buzunar) a reprezentat 31% din totalul cheltuielilor destinate sectorului	BNS		

		<p>sănătății, depășind semnificativ media înregistrată în statele membre ale Uniunii Europene, care a fost de 15,5%. În anul 2021, s-a constatat că 14,2% dintre gospodăriile au alocat peste 10% din totalul cheltuielilor lor pentru sănătate.</p> <p>Creșterea volumului de vânzări ca urmare a includerii medicamentelor în sistemul de compensare din FAOAM 60% - 100% este proporția de compensare a prețului la medicamente</p> <p>Sectorul farmaceutic este în continuă evoluție datorită eforturilor constante de cercetare și dezvoltare (R&D) pentru descoperirea și dezvoltarea de medicamente noi, dar investițiile în cercetare și dezvoltare din RM sînt limitate, ceea ce poate încetini inovarea și dezvoltarea de noi produse farmaceutice.</p> <p>Nevoile și preferințele consumatorilor, precum și cerințele de sănătate publică, pot influența cererea pentru anumite medicamente sau tipuri de tratamente. De exemplu, creșterea preocupărilor legate de sănătatea mentală sau de boli cronice poate schimba cererea de medicamente în aceste domenii.</p>			
			AMDM: https://gov.md/ro/content/directorul-agentiei-medicamentului-si-dispozitivelor-medicale-dragos-gutu-am-reusit-sa		
			Focus Grup		
			Focus Grup		
3	Valorificarea unor resurse locale	<p>În RM există o floră bogată de 3700 de specii de plante medicinale și aromatice, extrem de variate cu proprietăți curative deosebite. Dintre acestea, 384 sînt oficial recunoscute de către Organizația Mondială a Sănătății ca plante medicinale cu proprietăți farmacodinamice și efecte bine definite.</p> <p>În anul 2019 o suprafață de cca 3,5 mii ha era ocupată cu cultivarea plantelor medicinale și aromatice.</p> <p>Din numărul total de 26 de producători de medicamente din Republica Moldova, 17 companii produc fitopreparate, produse vegetale și plante medicinale.</p> <p>Din numărul de 1.156 medicamente fabricate în țară, 238 (20,59%) reprezintă fitopreparate, produse vegetale și plante medicinale.</p>	<p>MADRM. "Raportul Național cu privire la diversitatea biologică. Republica Moldova", https://www.odimm.md/ro/presa/comunicate-de-presa/5176-industria-plantelor-medicinale-si-aromatice-sustinuta-printr-un-proiect-transfrontalie</p> <p>https://agroexpert.md/rus/novosti/suprafetele-destinate-cresterii-plantelor-medicinale-din-moldova-urmeaza-sa-creasca-de-4-ori-pana-in-2027</p> <p>https://md.kompass.com/a/plante-si-ierburi-medicinale/02350/</p> <p>https://moldova.europalibera.org/a/autorit%C4%83%C8%9Bile-vor-s%C4%83-revigozeze-</p>	Se menționează existența unei game variate de plante medicinale și aromatice în RM, dar valorificarea lor pare să fie subexploitată. Cu toate acestea, 17 companii din cele 26 active în industria farmaceutică produc fitopreparate, indicînd o utilizare parțială a resurselor locale.	3

			domeniul-cre%C8%99terii-plantelor-medicinale-%C8%99i-aromatice/31619699.html		
		USFM asigură sectorul cu specialiști calificați conform standardelor de calificare în FARMACIE	USFM. https://farmacie.usmf.md/sites/default/files/inline-files/Standard%20de%20calificare_7_CNC%20RM_Farmacie_0.pdf		
		Companiile din farmaceutică pot produce medicamente și produse farmaceutice proprii din sursele proprii: plante medicinale, microorganisme, substanțe minerale, anumite substanțe active sau componente pentru medicamente etc.	Focus Grup		
4	Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente	Dintre cele 13 companii active în domeniul Industria farmaceutică, doar o companie din RDC a fost înregistrată de BNS ca fiind o întreprindere inovatoare. Catedra de Chimie farmaceutică și tehnologică din cadrul USMF desfășoară activități de cercetare în 7 domenii specializate din sfera farmaceutică. În ultimii ani au în cadrul catedrei au fost implementate 13 proiecte de cercetare, dintre care: - 4 erau proiecte de transfer tehnologic. - 6 proiecte din cadrul Programului de Stat cu tematica: „Elaborarea și implementarea noilor preparate farmaceutice în baza utilizării materiei prime locale”. - 3 proiecte de cercetare finanțate de USMF. Și Institutul de Genetică și Fiziologie a Plantelor al AȘM, în colaborare cu Grădina Botanică (I) și rezervația „Codrii”, a inventariat și evaluat speciile incluse în Programul SEEDNet pentru plante medicinale și aromatice.	BNS USMF: https://chimiefarmaceutica.usmf.md/ro/chimie-farmaceutica-cercetare/cercetare APIA: https://apia.org.ro/arhiva-masuri-finalizate/plante-aromatice-20211624359274/	Investițiile în cercetare și dezvoltare (R&D) în RM sînt limitate, inclusiv în industria farmaceutică. Cu toate acestea, eforturile de cercetare și transferul de tehnologie realizate de instituții academice, precum Catedra de Chimie farmaceutică și tehnologică din cadrul USMF, oferă premise pentru inovare viitoare.	3
5	Nivelul de colaborare între actori	Catedra de Chimie farmaceutică și tehnologică din cadrul USMF colaborează cu colegi de la facultățile de farmacie din mai multe țări: România, Ucraina, Rusia, Polonia, Estonia. Relații fructuoase, menținute și prin contracte bilaterale de colaborare, au fost stabilite de-a lungul anilor cu catedrele tangențiale din cadrul Facultăților de Farmacie din Tîrgu-Mureș, Cluj-Napoca, Timișoara, Iași, București (România), unde colaboratorii catedrei au efectuat diverse stagii de specialitate de activitate didactică și cercetare.	USMF: https://chimiefarmaceutica.usmf.md/ro/chimie-farmaceutica-despre/colaborare-internationala https://chimiefarmaceutica.usmf.md/ro/chimie-farmaceutica-despre/colaborare-internationala	Colaborarea între întreprinderi, instituții academice și centrele de cercetare este evidentă. Colaborarea cu instituții internaționale și parteneri străini deschide oportunități pentru dezvoltare, dar există potențial de	4

	<p>Colaborarea între întreprinderile producătoare de produse farmaceutice și centrele de cercetare din cadrul universităților și instituțiilor de învățământ din Chișinău poate aduce multiple avantaje pentru ambele părți:</p> <ul style="list-style-type: none"> - USFM aduce expertiză științifică și tehnologică în domeniul farmaceutic. - Transferul de tehnologie de la centrele de cercetare a USFM către întreprinderi poate accelera procesul de inovare și dezvoltare a noilor medicamente sau tehnologii farmaceutice. 	<p>PROGRAMUL național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023</p> <p>https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Program%20national%20cercetare%20inovare.pdf</p> <p>Universitatea de Stat de Medicina și Farmaceutică "N. Testemițanu" (USMF)</p>	<p>extindere a acestor parteneriate.</p>	
	<p>Biomedicina, Biofarmaceutică, Bioinformatica este domeniul prioritar în politica națională de specializare inteligentă. Aprobarea recentă a Strategiei de Specializare Inteligentă a Republicii Moldova, ce creează oportunități de dezvoltare, colaborare pentru cercetare și transfer tehnologic în sectorul Industriei farmaceutic din RDC ru colaborarea și dezvoltarea integrată a specializării inteligente în RDC.</p>	<p>Ministerul Educației și Cercetării:</p> <p>https://mecc.gov.md/ro/content/specializarea-inteligenta-conditiile-republicii-moldova-0</p>		
	<p>Existența structurilor de control: Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale, responsabilă de reglementarea și supravegherea în domeniul medicamentului, a activității farmaceutice și dispozitivelor medicale, și Agenția Națională de Sănătate Publică, responsabilă de controlul de stat în aceste domenii.</p>	<p>Ministerul Sănătății</p>		
	<p>Există oportunitatea de a colabora cu organizații internaționale și parteneri străini pentru a accesa finanțare, tehnologie și know-how în industria farmaceutică.</p>	<p>Focus Grup</p>		
	SCOR TOTAL			19

<i>INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE</i>					
<p>COD CAEM:</p> <ul style="list-style-type: none"> • B0810 Extracția pietrei, nisipului și argilei • C2300 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice • C2350 Fabricarea cimentului, varului și ipsosului 					
Nr. crt.	Criteriu	Referințe/Argumente	Surse date	Argument	Scor de la 0 la 5
1	Importanța economică la nivel regional	Potrivit datelor BNS, în perioada anilor 2017-2022 în RDC activau în medie 125 de companii în domeniul identificat, din care 35,6% (40) din totalul companiilor din RM companiile ce au ca activitate principală extracția pietrei, nisipului, argilei și sînt localizate în RDC și 22,4% (85) din totalul companiilor din sector care fabrică materiale de construcție din produsele extrase.	BNS	Sectorul Industriei forestiere și a produselor din lemn din RDC contribuie cu 35% la totalul companiilor la nivel	5

		<p>Aceste companii au generat 31% din cifra de afaceri a întregii activități extractive și de fabricare a materialelor de construcție la nivel național, ce indică o contribuție semnificativă a RDC la producția și cifra de afaceri a industriei materialelor de construcție a țării și sugerează că această regiune joacă un rol important în economia națională.</p> <p>S.A. LAFARGE CIMENT (MOLDOVA), este cea mai mare companie producătoare de ciment din regiune și țară, avînd la finele anului 2022 un număr de 192 angajați, contribuind cu 57% din cifra de afaceri pentru sectorul C2350 Fabricarea cimentului, varului și ipsosului. Produsele companii: cimentul și materialele de construcție sînt certificate conform standardelor internaționale al sistemului de calitate standard ISO 9002.</p> <p>Membrii focus grupului au confirmat domeniul ca fiind de importanță regională cu o pondere semnificativă în economia națională, deoarece în RDC sînt concentrate cea mai mare parte a zăcămintelor minerale cum ar fi nisipul, argila, piatra, calcarul și alte minerale.</p>	BNS	<p>național, generînd 38% din cifra de afaceri a întregii activități. Această contribuție semnificativă indică un rol esențial în economia țării.</p>	
			<p>https://www.data2b.md/ro/companies/1003606006217/la-farge-ciment-moldova-sa</p>		
			Focus Grup		
2	Dinamica sectorului și cerința pieței	<p>În anul 2022, industria extractivă și materialelor de construcție la nivel de RDC a înregistrat o creștere medie a volumului de vânzări de circa 42%, față de anul 2017</p> <p>Reieșind din studiul Sectorul Industriei extractive din Republica Moldova elaborat de Expert Grup, în decursul ultimilor 10 ani, sau înregistrat creșteri semnificative în ceea ce privește extracțiile pietrișului, prundișului, bolovanilor și a silixului. Cu toate acestea, potrivit datelor BNS, structura extracțiilor este evidentă și în funcție de numărul de întreprinderi specializate în exploatarea acestor resurse: aproape 60% dintre acestea se concentrează pe nisip și prundiș, sub 40% sînt dedicate pietrei pentru construcții, în timp ce mai puțin de 2% se axează pe piatra calcaroasă și gips.</p> <p>Stagnarea dezvoltării sectorului extractiv se datorează ineficienței gestionării eficiente la nivel guvernamental, iar companiile din acest domeniu sînt expuse vulnerabilităților generate de reglementările legislative referitoare la parteneriatele public-privat și lipsei unei viziuni de dezvoltare a sectorului.</p>	<p>BNS</p> <p>https://statistica.gov.md/ro/activitatea-industriei-in-anul-2022-9503_60311.html</p> <p>https://resurseminerale.md/ro/sectorul-industriei-extractive-din-republica-moldova-3364_90570.html#_ftn2</p>	<p>Cifra de afaceri în sector a crescut cu 68% în 2022 față de 2017, iar numărul de entități a înregistrat o creștere de 35%. Domeniile precum fabricarea produselor din lemn au înregistrat creșteri constante, indicînd o dinamică pozitivă.</p>	4
			Focus Grup		
3	Valorificarea unor resurse locale	<p>Rezerve zăcăminte de minerale utile pentru producerea materialelor de construcție – rocile carbonatate: calcar, marnă, materie primă argilooasă, nisipuri, formațiuni de nisip și pietriș, diatomit și tripoli de circa- 24,3 mln. m³.</p> <p>În ultimii 10 ani, s-au atestat creșteri masive pe extragerile tuturor tipuri de resurse cu excepția ecausinelui și altor pietre calcaroase pentru cioplit sau pentru construcții.</p> <p>Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) asigură piața forței de muncă cu forță de muncă calificată în domeniul ingineriei la nivel național, dar nu sînt programe de formare a specialiștilor în domeniul extractiv.</p>	<p>ADR Centru</p> <p>https://adrcentru.md/pageview.php?l=ro&id=2259&idc=540</p> <p>https://resurseminerale.md/ro/sectorul-industriei-extractive-din-republica-moldova-3364_90570.html#_ftn2</p>	<p>Fondul forestier din RDC constituie 52,9% din fondul forestier național și 20,8% din suprafața regiunii, reprezentînd un potențial semnificativ. Reziduurile din lemn sînt valorificate pentru diverse produse, iar resursele sînt susținute</p>	4

		În RDC există instituții de învățământ profesional care oferă pregătire specializată în diverse domenii, inclusiv în cel al construcțiilor.		de instituții de învățământ specializate.	
		În cadrul discuțiilor din cadrul focus grupului, s-a subliniat că insuficiența personalului calificat și necalificat în sectorul Industria extractivă este rezultatul absenței inițiativelor sau programelor de formare specializată.	Focus Grup		
4	Intensitatea de inovare și de aplicare a tehnologiilor emergente	Potrivit datelor BNS, din cele 125 de companii active ce-și desfășoară activitatea în domeniul Industria materialelor de construcție, doar 2 companii au fost înregistrate inovatoare: - B08 Alte activități extractive -1 întreprindere. - C23 Fabricarea altor produse din minerale nemetalice -1 întreprindere.	BNS	Deși există implicare în cercetare și inovare, numai o companie din cele 140 active a fost înregistrată ca inovatoare. Totuși, colaborarea cu instituții de învățământ și angajamentul în cercetare indică preocupări pentru dezvoltare și adoptare a tehnologiilor emergente.	2
		De cercetările în sectorul fabricării materialelor de construcții sînt preocupați cercetătorii UTM: - Centrul de cercetare în domeniul Geologiei Inginerești, Geotehnicii, Fundațiilor și Tehnologii Geoinformaționale - Centrul Național de Studiu și Testare a Materialelor - Centrul de cercetare Construcții Rutiere	UTM		
		- Lipsa cercetărilor recente privind evaluarea geologică a resurselor naturale disponibile în țară. - Activitatea extractivă se limitează la studiile privind exploatarea resurselor naturale care au fost de interes pînă la proclamarea independenței Republicii Moldova. - Domeniul extractiv este mai puțin supus inovării, sînt necesare investiții pentru modernizarea utilajelor de extracție și prelucrare, pentru a putea mări asortimentul de produse extrase în dependență de solicitarea pieței.	Focus Grup		
5	Nivelul de colaborare între actori	Potrivit Codului subsolului- Statul este proprietarul tuturor resurselor subterane. Instituția care monitorizează activitatea extractivă este Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului prin Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale	http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331271	Colaborarea dintre entitățile din sector, instituții academice, și organizații guvernamentale este vizibilă, cu accent pe cercetare și inovație. Implicarea în programe naționale și cooperarea cu ministere și ONG-uri indică o abordare integrată.	3
		Politica națională în domeniul Industriei extractive se află în proces de elaborare, sugerînd neclarități și incertitudini în abordarea acestei activități cheie	Expert-Grup https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/2037-valorificarea-resurselor-minerale-utile-in-moldova-pe-plus-sau-minus		
		Politica națională în domeniul Industriei extractive este in proces de elaborare. Iar proceduri de atribuire în folosință a sectoarelor de subsol sînt neeficiente	Focus grup		
SCOR TOTAL					18

6. SUMAR

I. AGRICULTURĂ ȘI PROCESAREA PRODUSELOR REZULTATE

Regiunea de Dezvoltare Centru deține o importanță economică semnificativă, cu sectorul agricol și de prelucrare a produselor agricole contribuind cu aproximativ 22,6% la cifra de afaceri regională în 2022. Cu o creștere de 107% a cifrei de afaceri în perioada 2017-2022, regiunea se situează cu 30% peste media națională, indicând o performanță economică solidă.

Dinamica sectorului agricol din RDC este evidentă prin creșterea cifrei de afaceri, diversificarea producției și prezența unor companii de prestigiu pe piața regională și internațională. Creșterea consumului alimentar în 2022 reflectă adaptabilitatea la cerințele pieței, în special pentru produsele agricole. RDC dispune de resurse locale abundente, cu o suprafață agricolă semnificativă, rezerve de apă subterană și un potențial considerabil de cercetare în agricultură și zootehnie. Valorificarea acestor resurse contribuie la consolidarea competitivității și sustenabilității în sectorul agricol.

Cu toate că există eforturi sporite în domeniul cercetării, există necesitatea pentru mai multe investiții în cercetare, digitalizare și tehnologii emergente pentru a stimula inovația și tehnologia în sector, în special în întreprinderile mici.

Colaborarea între actorii din RDC, inclusiv întreprinderi, universități naționale, instituții de cercetare și guvern, este semnificativă. Parteneriatele stabilite între întreprinderi, instituții de cercetare și universități din proximitate indică o abordare integrată și colaborativă pentru promovarea inovației și dezvoltării durabile în sectorul agricol.

II. INDUSTRIA TEXTILĂ ȘI A ARTICOLELOR VESTIMENTARE

Industria textilă și a articolelor vestimentare din RDC are o pondere de 18% din totalul entităților la nivel național și generează 53% din cifra de afaceri a întregii industrii la nivel de țară. Companiile de renume, care își produc hainele în RM, contribuie semnificativ la export.

Cu o creștere a cifrei de afaceri de 15% în 2022 față de 2017, sectorul se confruntă cu dificultăți legate de costuri ridicate, dar își menține competitivitatea pe piață. În ciuda unei creșteri a numărului de entități economice, s-a înregistrat o ușoară scădere a numărului de angajați.

Industria depinde în mare măsură de materia primă importată și de comenzile primite de la companiile multinaționale. Forța de muncă calificată și tradiția domeniului sînt resurse esențiale, iar eforturile de recrutare și instruire a tinerilor la locul de muncă sînt evidente.

Nici o companie din RDC nu este înregistrată ca inovatoare, iar activitățile de cercetare și inovare sînt concentrate la Universitatea Tehnică a Moldovei. Lansarea în proximitatea regiunii a Programului SMART FACTORY indică încercări de facilitare a inovării și transferului tehnologic.

Colaborarea între Asociația Patronală pentru Industria Ușoară (APIUS) și producătorii locali este evidențiată prin lansarea etichetei umbrelă "DININIMĂ". APIUS contribuie la promovarea produselor de modă autohtonă pe piața națională și internațională.

III. INDUSTRIA FORESTIERĂ ȘI A PRODUSELOR DIN LEMN

Sectorul Industriei forestiere și a produselor din lemn din RDC contribuie cu 35% la totalul companiilor la nivel național, generînd 38% din cifra de afaceri a întregii activități. Această contribuție semnificativă indică un rol esențial în economia țării.

Cifra de afaceri în sector a crescut cu 68% în 2022 față de 2017, iar numărul de entități a înregistrat o creștere de 35%. Domeniile precum fabricarea produselor din lemn au înregistrat creșteri constante, indicând o dinamică pozitivă.

Fondul forestier din RDC constituie 52,9% din fondul forestier național și 20,8% din suprafața regiunii, reprezentând un potențial semnificativ. Reziduurile din lemn sînt valorificate pentru diverse produse, iar resursele sînt susținute de instituții de învățămînt specializate.

Deși există implicare în cercetare și inovare, numai o companie din cele 140 active a fost înregistrată ca inovatoare. Totuși, colaborarea cu instituții de învățămînt și angajamentul în cercetare indică preocupări pentru dezvoltare și adoptare a tehnologiilor emergente.

Colaborarea dintre entitățile din sector, instituții academice, și organizații guvernamentale este vizibilă, cu accent pe cercetare și inovație. Implicarea în programe naționale și cooperarea cu ministere și ONG-uri indică o abordare integrată.

IV. INDUSTRIA FARMACEUTICĂ

RDC găzduiește 28% din întreprinderile farmaceutice, contribuind cu 47% la cifra de afaceri națională a industriei farmaceutice. Această implicare semnificativă indică o contribuție substanțială la economia națională.

Sectorul farmaceutic în RDC înregistrează o creștere medie anuală de 4,3% între 2017 și 2022, reflectînd o dinamică solidă. Companii precum „Farmaprim” aduc diversitate în produse și piață prin distribuția lor extinsă în țări din regiunea Europei și Asia.

RDC dispune de existența unei game variate de plante medicinale și aromatice în RM, dar valorificarea lor este sub-valorificată. Cu toate acestea, 17 companii din cele 26 active în industria farmaceutică produc fitopreparate, indicînd o utilizare parțială a resurselor locale.

Investițiile în cercetare și dezvoltare în industria farmaceutică în RM sînt limitate. Cu toate acestea, eforturile de cercetare și transferul de tehnologie realizate de instituții academice, precum Catedra de Chimie farmaceutică și tehnologică din cadrul USMF, oferă premise pentru inovare viitoare.

Colaborarea între întreprinderi, instituții academice și centrele de cercetare este evidentă. Colaborarea cu instituții internaționale și parteneri străini deschide oportunități pentru dezvoltare, dar există potențial de extindere a acestor parteneriate.

V. INDUSTRIA EXTRACTIVĂ ȘI A MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE

Industria materialelor de construcție din RDC reprezintă 35,6% din totalul companiilor active, contribuind cu 31% la cifra de afaceri a întregii activități. S.A. LAFARGE CIMENT (MOLDOVA) se evidențiază ca lider de piață, avînd o contribuție semnificativă.

În perioada 2017-2022, industria a înregistrat o creștere medie a volumului de vânzări de aproximativ 42%. Studiul Expert-Grup indică creșteri semnificative în extracții, dar și vulnerabilități în gestionarea eficiență guvernamentală.

RDC concentrează o parte semnificativă a zăcămintelor minerale, incluzînd nisip, argilă, piatră, calcar și altele. Totuși, stagnarea dezvoltării se datorează ineficienței gestionării la nivel guvernamental.

Doar 2 din cele 125 de companii au fost înregistrate ca inovatoare. Lipsa de personal calificat și necalificat în sector indică absența unor programe de formare specializată.

Colaborarea dintre universități, instituții de cercetare și sectorul privat este prezentă, dar există neclarități și incertitudini în politica națională și procedurile de atribuire a sectoarelor de subsol.

*****

În concluzie, Regiunea de Dezvoltare Centru demonstrează o importanță economică semnificativă, cu un sector agricol dinamic și adaptat la cerințele pieței acumulând 21 de puncte în scorul din matricea evaluării criteriilor. Valorificarea resurselor locale și colaborarea strânsă între actorii implicați reprezintă puncte forte, însă sînt necesare investiții în inovație și tehnologie pentru a consolida poziția regiunii în peisajul agricol național și internațional.

Industria textilă și a articolelor vestimentare din Regiunea de Dezvoltare Centru reprezintă o componentă importantă a economiei naționale, 19 puncte în scor. Aceasta se remarcă prin contribuția la cifra de afaceri la nivel național, exportul de produse și implicarea unor companii de renume internațional. Cu toate acestea, sectorul se confruntă cu provocări legate de costurile ridicate și necesitatea de a atrage și menține forța de muncă calificată. Eforturile de inovare, precum Programul SMART FACTORY realizat în proximitate, și colaborarea între industrie și instituții educaționale ar putea juca un rol cheie în adaptarea la schimbările pieței și asigurarea viabilității pe termen lung.

Industria forestieră și a produselor din lemn din Regiunea de Dezvoltare Centru are o importanță notabilă în economia națională, evidențiindu-se prin contribuția sa la cifra de afaceri și creșterea numerică a entităților, acumulând 19 puncte în scor. De asemenea, există un potențial semnificativ al resurselor locale, însă inovația în sector rămîne un punct de creștere. Colaborarea între entități, instituții de învățămînt și autorități publice aduce perspective pozitive pentru dezvoltarea viitoare a industriei forestiere și a prelucrării lemnului în regiune.

Sectorul farmaceutic în RDC demonstrează o importanță semnificativă în economia națională (19 puncte), cu un accent pe inovare și cercetare, însă există oportunități neexploatate în valorificarea resurselor locale și dezvoltarea tehnologiilor emergente. Colaborarea între actorii implicați reprezintă un aspect puternic, dar necesită extindere și consolidare.

Industria materialelor de construcție din RDC deține un loc important în economia națională, evidențiindu-se prin numărul mare de companii și cifra de afaceri generată. Cu toate acestea, stagnarea dezvoltării sectorului, ineficiența guvernamentală, și lipsa de inovație reprezintă provocări pentru dezvoltarea sistemică a sectorului (18 puncte). Colaborarea existentă între universități și instituții de cercetare ar putea juca un rol important în stimularea inovației și dezvoltării viitoare a industriei. Un accent sporit asupra formării specializate și alinierea politicilor naționale pot contribui la depășirea vulnerabilităților și la consolidarea poziției regionale a sectorului.

Scorul stabilit poate fi folosit pentru a identifica direcții în care ar putea fi necesare investiții sau reforme pentru a îmbunătăți performanța economică a RDC. De exemplu, pentru a fundamenta următoarele direcții strategice de dezvoltare economică:

- Investiții în inovație și tehnologie în sectorul agricol, pentru a crește valoarea adăugată a producției agricole și pentru a face agricultura din regiunea mai competitivă pe piața internă și internațională.
- Colaborare între industrie și instituții educaționale pentru a îmbunătăți calitatea forței de muncă în sectorul textil și al articolelor vestimentare, pentru a face sectorul mai competitiv și pentru a asigura viabilitatea pe termen lung.
- Promovarea inovației în sectorul forestier și al produselor din lemn, pentru a crește valoarea adăugată a producției și pentru a face sectorul mai durabil.
- Îmbunătățirea eficienței guvernamentale și stimularea investițiilor private în sectorul materialelor de construcții, pentru a depăși stagnarea dezvoltării sectorului.

7. ANEXE

ANEXA 1. Brevete deținute de Institutul de Fitotehnie „PORUMBENI” din anul 2012

N/o	Nr. brevetului	Data eliberării	Denumirea	Anul menținerii
1	MD106	2012.08.31	Porumbeni 176	9
2	MD107	2012.08.31	Porumbeni 459	9
4	MD109	2012.08.31	Porumbeni 461	9
5	MD110	2012.08.31	Porumbeni 222	9
6	MD112	2012.09.30	Porumbeni 458	9
7	MD115	2012.10.31	Porumbeni 397	9
8	MD116	2012.10.31	Porumbeni 331	9
9	MD117	2012.10.31	Porumbeni 375	9
10	MD143	2013.11.30	MKP21/182	8
11	MD144	2013.11.30	MKP19A	8
12	MD145	2013.11.30	MKP61	8
13	MD146	2013.11.30	MKP55	8
14	MD 147	2013.11.30	MKP56	8
15	MD 160	2014.07.31	Rosmold 254	6
16	MD162 V2012 0016 2012.02.17	2014.07.31	Porumbeni 383	6
17	MD164	2014.08.31	Rosmold 159	6
18	MD 165	2014.08.31	Rosmold 202	6
19	MD 167	2014.10.31	MKP60	6
20	MD170	2014.10.31	MKP22	6
21	MD 172	2014.10.31	MKP58 CRF	6
22	MD173	2014.10.31	MKP27	6
23	MD194	2016.01.31	AS7199	4
24	MD195	2016.01.31	AS5538	4
25	MD 199	2016.04.30	Porumbeni 443	-
26	MD219	2016.06.30	MV972L	4
27	MD220	2016.06.30	MV125L	4
28	MD221	2016.06.30	MV191L	4
29	MD222	2016.06.30	MV636L	4
30	MD223	2016.06.30	MV917L	4
31	MD224	2016.06.30	MV922L	4
32	MD225	2016.06.30	MV968AL	4
33	MD226	2016.06.30	MV971L	4
34	MD227	2016.06.30	AS525L	4
35	MD228	2016.06.30	Porumbeni 196 su	4
36	MD245	2017.06.30	MKP20	3
37	MD246	2017.06.30	MKP70	3
38	MD247	2017.06.30	BEMO 235	3
39	MD255	2018.02.28	Alimentar 325	2
40	MD256	2018.02.28	BEMO 203	2
41	MD257	2018.02.28	Porumbeni 310	2
42	MD 259	2018.02.28	AG2448-08	2
43	MD260	2018.02.28	AS530	2
44	MD261	2018.02.28	AG2174	2
45	MD 275	2018.06.30	AS528	2
46	MD 298	2019.03.26	Porumbeni 294	1
47	MD 299	2019.03.26	Porumbeni 402	1
48	MD295	2019.03.26	MKP63	1
49	MD 335	2020.03.31	Porumbeni 220	

50	Nr 447 din	2020.01.11	Porumbeni 243	
51	MD 338	2020.03.31	Porumbeni 465	
52	MD332	2020.07.31	Porumbeni 427	
53	MD 333	2020.07.31	Porumbeni 374	
54	Nr 451din	2020.01.11	AG7460	
55	MD 359	2021.10.31	Porumbeni 305	
56	MD 368	2021.10.31	AS201	
57	MD 371	2021.10.31	AG5290	
58	MD367	2021.10.31	Porumbeni 230	

Sursa: Institutul de Fitotehnie „PORUMBENI”

ANEXA 2. Brevete deținute de Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară

Entitatea Institutului	Nr. Brevete
Laboratorul Tehnologii de Creștere și Exploatare a Suinelor	2
Laboratorul Biotehnologii în Reproducție și Transfer de Embrioni	6
Laboratorul de Nutriție și Tehnologii Furajere	1
Laboratorul Metode de Combatere și Profilaxie a Maladiilor	32

Sursa: Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară

ANEXA 3. Industrii identificate cu potențial economic pentru regiunea de dezvoltare

Centru în baza indicilor ISS și Cota de piață

CAEM	Cod CAEM	Numărul mediu de salariați		Cifra de afaceri		Numărul mediu de entități	
		Cota de piață (pondere), %	ISS	Cota de piață (pondere), %	ISS	Cota de piață (pondere), %	ISS
AGRICULTURA, SILVICULTURA SI PESCUIT	A0000	14,1	1,78	10,3	2,21	16,2	2,03
Agricultura, vanatoare si servicii anexe	A0100	11,7	1,63	9,8	2,16	15,6	2,02
Cultivarea plantelor din culturi nepermanente	A0110	x	x	5,8	1,80	8,6	1,80
Cultivarea plantelor din culturi permanente	A0120	1,9	1,88	1,3	2,68	3,8	2,34
Cultivarea plantelor pentru inmultire	A0130	0,3	4,31	0,1	5,32	0,1	2,46
Cresterea animalelor	A0140	1,5	2,46	2,3	3,66	2,3	2,66
Activitati auxiliare agriculturii si activitati dupa recoltare	A0160	0,8	2,62	0,2	2,55	0,7	1,94
Silvicultura si exploatare forestiera	A0200	2,2	3,42	0,4	4,26	0,2	2,32
Silvicultura si alte activitati forestiere	A0210	2,2	3,43	0,4	4,37	0,1	2,38
Pescuitul si acvacultura	A0300	0,2	2,58	x	x	0,4	2,73
Pescuitul	A0310	0,1	3,91	x	x	0,2	3,50
Acvacultura	A0320	0,1	2,21	x	x	0,2	2,29
INDUSTRIA EXTRACTIVA	B0000	1,0	2,42	0,8	3,19	0,4	2,14
Alte activitati extractive	B0800	1,0	2,49	0,8	3,24	0,4	2,19
Extractia pietrei, nisipului si argilei	B0810	1,0	2,49	0,8	3,24	0,4	2,19
INDUSTRIA PRELUCRATOARE	C0000	x	x	23,5	1,64	x	x
Industria alimentara	C1000	8,0	1,63	x	x	3,4	1,99
Productia, prelucrarea si conservarea carnilor si a produselor din carne	C1010	3,4	3,24	4,2	3,54	0,5	2,24
Prelucrarea si conservarea pestelui, crustaceelor si molustelor	C1020	x	x	0,3	2,17	x	x
Prelucrarea si conservarea fructelor si legumelor	C1030	x	x	x	x	0,8	3,10
Fabricarea uleiurilor si a grasimilor vegetale si animale	C1040	x	x	x	x	0,2	1,70
Fabricarea produselor de morarit, a amidonului si produselor din amidon	C1060	x	x	x	x	0,4	1,99
Fabricarea produselor de brutarie si a produselor fainoase	C1070	2,7	1,67	1,3	1,81	1,1	1,76
Fabricarea preparatelor pentru hrana animalelor	C1090	x	x	x	x	0,1	2,20
Fabricarea bauturilor	C1100	2,7	1,70	x	x	0,7	1,81
Fabricarea produselor din tutun	C1200	x	x	0,1	2,69	x	x
Fabricarea produselor textile	C1300	3,8	3,91	4,4	6,68	x	x
Pregatirea fibrelor si filarea fibrelor textile	C1310	0,1	6,27	0,1	8,34	x	x
Fabricarea altor articole textile	C1390	3,7	4,00	4,3	6,99	x	x
Fabricarea articolelor de imbracaminte prin tricotare sau crosetare	C1430	0,4	2,12	0,1	2,00	0,1	1,99
Tabacirea si finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj si marochinarie, harnasamentelor si incaltamintei; prepararea si vopsirea blanurilor	C1500	1,3	2,05	0,3	1,90	x	x
Fabricarea incaltamintei	C1520	1,3	2,85	0,2	2,68	x	x
Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn si pluta, cu exceptia mobilei; fabricarea articolelor din paie si din alte materiale vegetale impletite	C1600	0,5	1,93	0,3	2,04	1,2	2,12
Taierea si rindeluirea lemnului	C1610	0,1	2,10	0,1	3,00	0,2	2,16
Fabricarea produselor din lemn, pluta, paie si din alte materiale vegetale impletite	C1620	0,4	1,91	0,2	1,90	1,0	2,11
Fabricarea substantelor si a produselor chimice	C2000	x	x	x	x	0,3	1,71
Fabricarea produselor chimice de baza, a ingrasamintelor si produselor azotoase; fabricarea materialelor plastice si a cauciucului sintetic, in forme primare	C2010	x	x	0,5	2,23	0,1	1,99
Fabricarea altor produse chimice	C2050	x	x	0,1	1,76	0,1	2,10
Fabricarea fibrelor sintetice si artificiale	C2060	0,1	7,20	0,3	8,74	x	x
Fabricarea produselor farmaceutice de baza si a preparatelor farmaceutice	C2100	0,5	2,89	0,6	4,37	0,1	1,89
Fabricarea produselor farmaceutice de baza	C2110	0,1	4,33	0,1	6,16	x	x
Fabricarea preparatelor farmaceutice	C2120	0,3	2,51	0,5	4,03	x	x
Fabricarea altor produse din minerale nemetalice	C2300	x	x	2,4	1,94	x	x

Fabricarea materialelor de constructii din argila	C2330	0,2	1,58	x	x	x	x
Fabricarea cimentului, varului si ipsosului	C2350	0,3	4,30	1,6	5,57	x	x
Fabricarea articolelor din beton, ciment si ipsos	C2360	x	x	x	x	0,6	1,58
Productia de rezervoare, cisterne si containere metalice; productia de radiatoare si cazane pentru incalzire centrala	C2520	0,1	2,73	0,2	3,82	x	x
Fabricarea produselor metalice obtinute prin forjare, presare, stantare si laminare; metalurgia pulberilor	C2550	0,1	4,60	0,1	6,64	x	x
Tratarea si acoperirea metalelor; operatiuni de mecanica generala	C2560	0,2	4,21	0,1	4,93	x	x
Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor si semiremorcilor	C2900	3,1	1,61	2,2	2,85	x	x
Productia de piese si accesorii pentru autovehicule si pentru motoare de autovehicule	C2930	3,1	1,61	2,2	2,85	x	x
Alte activitati industriale n.c.a.	C3290	x	x	x	x	0,1	1,63
Productia gazelor; distributia combustibililor gazosi prin conducte	D3520	1,6	1,79	x	x	x	x
DISTRIBUTIA APEI; SALUBRITATE, GESTIONAREA DESEURILOR, ACTIVITATI DE DECONTAMINARE	E0000	2,7	1,70	x	x	1,8	2,34
Captarea, tratarea si distributia apei	E3600	2,0	1,79	x	x	1,4	2,54
Colectarea si epurarea apelor uzate	E3700	x	x	x	x	0,1	2,65
Colectarea, tratarea si eliminarea deeurilor; activitati de recuperare a materialelor reciclabile	E3800	0,6	1,54	x	x	0,3	1,74
Colectarea deeurilor	E3810	0,6	1,72	0,1	1,56	0,3	2,14
Lucrari de constructii a drumurilor si a cailor ferate	F4210	x	x	x	x	0,5	1,77
Lucrari de constructii a altor proiecte ingineresti	F4290	0,6	1,86	0,4	1,95	x	x
Lucrari de demolare si de pregatire a terenului	F4310	x	x	x	x	0,5	1,76
Lucrari de finisare	F4330	x	x	0,5	1,86	x	x
Comert cu motociclete, piese si accesorii aferente; intretinerea si repararea motocicletelor	G4540	x	x	0,1	2,13	x	x
Activitati de intermediere in comertul cu ridicata	G4610	x	x	0,4	1,50	x	x
Comert cu ridicata al produselor agricole brute si al animalelor vii	G4620	x	x	7,7	1,60	x	x
Comert cu ridicata al altor masini, echipamente si furnituri	G4660	x	x	1,8	1,70	x	x
Comert cu amanuntul in magazine nespecializate	G4710	x	x	x	x	11,8	1,82
Comert cu amanuntul al produselor alimentare, bauturilor si al produselor din tutun, in magazine specializate	G4720	1,0	1,53	1,0	1,89	x	x
Comert cu amanuntul al carburantilor pentru autovehicule in magazine specializate	G4730	1,4	1,86	x	x	0,4	1,83
Alte transporturi terestre de calatori	H4930	x	x	x	x	2,3	1,83
Transporturi pe apa	H5000	0,1	6,48	x	x	x	x
Transportul de marfa pe cai navigabile interioare	H5040	0,1	7,20	x	x	x	x
Depozitari	H5210	x	x	x	x	0,4	2,19
Facilitati de cazare pentru vacante si perioade de scurta durata	I5520	0,2	3,59	x	x	0,2	2,33
Parcuri pentru rulote, campinguri si tabere	I5530	x	x	x	x	0,1	1,79
Activitati de editare a produselor software	J5820	x	x	0,2	1,56	x	x
Activitati de comunicatii electronice prin retele cu cablu	J6110	x	x	x	x	0,5	1,58
Activitati de contractare, pe baze temporare, a personalului	N7820	x	x	x	x	0,1	2,51
Activitati de asistenta medicala ambulatorie si stomatologica	Q8620	5,9	1,60	1,5	1,51	x	x
Activitati ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor si alte activitati culturale	R9100	0,1	2,01	x	x	x	x
	Industria identificate cu potențial economic în baza a 3 criterii						
	Industria identificate cu potențial economic în baza a 2 criterii						
	Industria identificate cu potențial economic în baza 1 criteriu						

ANEXA 4. Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de instituții afiliate (RDC pentru anii 2019-2022)

Afilieră	Doc.	Autori
Institutul de Fitotehnie „Porumbeni“	58	27
Liceul Teoretic „Alec Russo”, s. Cojușna, r. Strășeni	10	5
Liceul Teoretic „Petre Ștefănuță”, Ialoveni	10	7
Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară	9	15
Colegiul Pedagogic „Vasile Lupu”, Orhei	8	8
Liceul Teoretic „Andrei Straistă”, or. Anenii Noi	8	11
Liceul Teoretic „Gheorghe Palade”, s. Puhoi, r-nul Ialoveni	7	10
Liceul Teoretic „Gheorghe Asachi”, or. Ungheni	6	4
Rezervația Naturală "Codrii"	6	3
Colegiul Agroindustrial din Ungheni	5	5
IET „Andrieș”, s. Mereni, r-nul Anenii Noi	5	3
Liceul Teoretic "Ion Luca Caragiale" din Orhei	5	6
Liceul Teoretic „A. Russo”, or. Orhei	5	2
Liceul Teoretic „Ion Creangă” Hîrbovăț, Anenii Noi	5	3
Rezervația Științifică „Codru“	5	2
Diracția Învățămînt Tineret și Sport Călărași	4	1
Instituția Publică Gimnaziul Cucuruzeni Filiala „Zorile”, s. Zorile, r. Orhei	4	1
IP nr.1 „Florica”, Coșnița, Dubăsari	4	1
Liceul Teoretic „Alexei Mateevici”, Șoldănești	4	2
Liceul Teoretic „Ion Vatamanu”, Strășeni	4	2
Liceul Teoretic „M. Sadoveanu”, or. Călărași	4	8
Liceul Teoretic „Nicolae Donici”, Dubăsarii Vechi	4	8
Liceul Teoretic „Universul”, s. Scoreni, Strășeni	4	1
Gimnaziul Semeni, r-nul Ungheni	3	3
Instituția Publică de Educație Timpurie nr.2 „Albinuța" mun. Orhei	3	1
Liceul Teoretic "Țibirica", s. Țibirica, r-nul Călărași	3	4
Liceul Teoretic Andrei Vartic, Ialoveni	3	3
Rezervația științifică „Plaiul Fagului”	3	2
Liceul Teoretic Molesti, r-nul Ialoveni	2	5
Biblioteca Publică Raională ÎPS „Antonie Plămădeală”, Hîncești	2	2
Centrul Comunitar de Sănătate Mintală Călărași	2	2
Centrul de Sănătate Publică Ungheni	2	2
Creșa-grădiniță Steluța, or. Ungheni	2	1
Diracția Învățămînt, Tineret și Sport Rezina	2	2
Gimnaziul Brătuleni, r. Nisporeni	2	1
Gimnaziul Hoginești, r-nul Călărași	2	6
Gimnaziul Peticeni raionul Călărași	2	2
Gimnaziul Țîntăreni, raionul Telenești	2	1
IMSP Centrul de Sănătate Criuleni	2	9
IMSP Spitalul raional Ialoveni	2	2
IMSP Spitalul Raional Strășeni	2	1
Incubatorul de Afaceri din Călărași	2	1
Instituția Publică Gimnaziul Văsieni, raionul Ialoveni	2	1
Instituția Publică Liceul Teoretic "A.Puskin", Anenii Noi	2	1
Institutul Științifico-Practic de Biotehnologii în Zootehnie și Medicină Veterinară	2	2
IP Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” com. Sîpoteni r-nul Călărași	2	12
Liceul Teoretic Cotiujenii Mari, r. Șoldănești	2	3
Liceul Teoretic Mălăiești, s. Mălăiești, r-nul Criuleni	2	3
Liceul Teoretic Sculeni, r-nul Ungheni	2	2

Liceul Teoretic „Boris Dînga”, Criuleni	2	1
Liceul teoretic „Ion Creangă”, Coșnița, Dubăsari	2	3
Liceul Teoretic „Mitropolit Nestor Vornicescu”, Lozova, Strășeni	2	1
Liceul Teoretic „Onisifor Ghibu”, Orhei	2	1
Liceul Teoretic „Vlad Ioviță”, c. Cocieri, r-nul Dubăsari	2	6
Muzeul de Istorie și Etnografie, Ungheni	2	1
Serviciul social Echipă Mobilă Ialoveni	2	2
Spitalul Raional Nisporeni IMSP	2	1
Agrotehcomerț, Hîncești	1	1
Biblioteca Publică Dubăsarii Vechi, raionul Criuleni	1	1
Biblioteca Publică pentru Copii, satul Molovata, raionul Dubăsari	1	1
Biblioteca Publică Raională „Vasile Alecsandri”, Telenești	1	1
Biblioteca Publică Raională Nisporeni	1	1
Biblioteca Publică Raională „Dimitrie Cantemir”, Ungheni	1	1
Biblioteca Publică Raională „Grigore Vieru”, Călărași	1	1
Biblioteca Publică satul Milești, raionul Nisporeni	1	1
Biblioteca Publică Teritorială pentru Copii Țibirica, raionul Călărași	1	1
Biblioteca Publică Văsieni, raionul Ialoveni	1	1
Biblioteca Publică “A. Donici” din Orhei	1	2
Biblioteca Publică „M. Eminescu” din Rezina	1	1
Centrul Comunitar de Sănătate Mintală Orhei	1	1
Centrul de Logopedie și Dezvoltare LogosS, Orhei	1	1
Colegiul de Construcții, or. Hîncești	1	2
Consiliul local Izbîște, raionul Criuleni	1	1
Consiliul raional Ialoveni	1	1
Consiliul Raional Orhei	1	1
Consiliul raional Strășeni	1	1
Gimnaziu „Valeriu Bulicanu”, s. Boldurești, r. Nisporeni	1	1
Gimnaziul „Vasile Badiu”, sat. Măgurele, r-nul Ungheni	1	1
Gimnaziul Ciobanovca, r-ul Anenii Noi	1	1
Gimnaziul Cobusca Veche, Anenii Noi	1	1
Gimnaziul din satul Gălești, raionul Strășeni	1	1
Gimnaziul Drăsliceni, r-ul Criuleni	1	1
Gimnaziul Hîrjauca, r-nul Călărași	1	1
Gimnaziul Hîrtopol Mic, Criuleni	1	1
Gimnaziul Simion Simion Cibotaru, Cobîlea, Șoldănești	1	1
Gimnaziul Slobozia-Dusca, Criuleni	1	1
Gimnaziul Vîșcăuți, r. Orhei	1	1
Gimnaziul „Gaudeamus”, s. Petrești, r. Ungheni	1	1
Gimnaziul „Grigore Vieru”, Ialoveni	1	1
Gimnaziul „Mihai Eminescu”, or. Telenești	1	1
Gimnaziul „Savciuc Mihail” s. Bușila, r-l Ungheni	1	1
Grădinița Nr.2, s. Cojușna, r. Strășeni	1	1
IET „Albinuța”, s. Zîmbreni, r-nul Ialoveni	1	1
IMSP Spitalul Raional Ialoveni	1	1
IMSP Spitalul Raional, Orhei	1	1
Instituția de Educație Timpurie nr. 8 „Vîntuleț”, Orhei	1	1
Instituția de Educație Timpurie nr.2 „Scufița Roșie”, s. Cigîrleni, r. Ialoveni	1	1
Instituția de Educație Timpurie nr.4 „Clopoțel” din orașul Orhei	1	1
Instituția Publică Gimnaziul Sîrcova, Rezina	1	1
Instituția Publică Gimnaziul-Grădiniță Merenii Noi, Anenii Noi	1	1
Instituția Publică Școala Primară-Grădiniță Ghiduleni, Rezina	1	1
Instituție de educație timpurie „Andrieș”, Șoldănești	1	1
IP Gimnaziul Cușmirca, r-nul Șoldănești	1	1
Liceul Teoretic "Nicolai Nekrasov", or.Strășeni	1	1
Liceul Teoretic "Vasile Alecsandri", or. Călărași	1	1
Liceul Teoretic "Vasile Alecsandri", Ungheni	1	1

Liceul Teoretic Doroțcaia, r. Dubăsari	1	6
Liceul Teoretic Lăpușna, Hîncești	1	2
Liceul Teoretic Săseni, raionul Călărași	1	1
Liceul Teoretic Zubrești, Strășeni	1	1
Liceul Teoretic „Boris Dînga”, Criuleni	1	1
Liceul Teoretic „Olimp”, Costești, Ialoveni	1	1
Palatul de cultură din or. Ungheni	1	1
Parcul Național Orhei	1	2
Primăria Bujor, Raionul Hîncești	1	1
Primăria comunei Rădeni, raionul Strășeni	1	1
Primăria s. Susleni, r. Orhei	1	2
Procuratura raionului Ialoveni	1	1
Procuratura raionului Strășeni	1	1
Procuratura raionului Telenești	1	1
Școala de Arte Ialoveni	1	1
Școala nr. 7, Dubăsari	1	1
Spitalul Raional Ungheni	1	1
Spitalul Raional, Hîncești	1	1
Spitalul raional, Telenești	1	1

Sursa: Instrumentul Bibliometric National. <https://ibn.idsi.md/>

ANEXA 5. Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de domeniu (RDC pentru anii 2019-2022)

Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Agricultură și alte științe și tehnici înrudite. Silvicultură. Agricultură. Exploatarea vieții sălbatice	54	80	22
Cultura plantelor de câmp	41	52	10
Cereale. Recolte de grâne	39	48	8
Agricultură în general	37	44	10
Lucrări agricole	29	35	4
Știința și tehnologia calculatoarelor. Calculatoare. Procesarea datelor	23	45	17
Științe biologice în general	22	55	19
Științe medicale. Medicină	18	84	33
Botanică	9	27	8
Ecologie generală și biodiversitate	7	18	8
Boli ale plantelor. Dăunători și organisme vătămătoare pentru plante. Protejarea plantelor	6	18	6
Botanică generală	6	19	7
Natura. Studiul și conservarea naturii. Protecția naturii și a animalelor sălbatice.	5	9	6
Zoologie	5	16	5
Anatomie. Anatomie umană și comparată.	4	20	3
Genetică generală. Citogenetică generală	4	12	3
Literaturi în limbi romanice	4	5	4
Biologie generală și teoretică	3	6	3
Botanică sistematică	3	10	4
Plante de grădină. Grădinărit	3	6	4
Silvicultură	3	11	4
Sociologie	3	5	4
Știința mediului înconjurător	3	13	4
Știința solului. Pedologie. Cercetări pedologice	3	4	4
Cultura fructelor	2	5	5
Igiena aerului, apei, solului. Poluarea și controlul său	2	8	8
Mammalia. Mamifere	2	8	3
Nucifere. Fructe cu coajă tare	2	5	5
Tehnici biologice, echipament și metode experimentale în general	2	8	2
Botanică geografică. Geografia plantelor (fitogeografie). Floră. Distribuția geografică a plantelor	1	3	2
Comunicații între calculatoare. Rețele de calculatoare	1	2	1
Date	1	2	1
Dietă. Principii de nutriție aplicate la hrană și alimente	1	3	1
Farmacologie. Terapeutică. Toxicologie	1	1	1
Geomorfologie. Studiul formelor de relief ale pământului	1	5	2
Habiturile plantelor. Comportamentul plantelor. Ecologia plantelor. Etologia plantelor. Plantele și mediul lor.	1	3	1
Hidrosfera. Apa în general. Hidrologie	1	5	2
Industria pielăriei	1	7	1
Microbiologie industrială. microbiologie industrială. Fermentare, industrii de fermentare. Industria băuturilor. Industria stimulenților	1	3	2
Morfologia plantelor. Anatomia plantelor	1	6	2
Plante aromatice. Condimente. Plante aleaginoase. Plante colorante. Plante tanante. Plante medicinale	1	4	3
Rumegătoare mari, taurine. Vite, boi	1	3	2
Științele pământului. Științe geologice	1	5	2
Telecomunicații și telecomandă (organizare, funcționare)	1	1	1
Vin. Producerea vinului. Oenologie	1	3	2
Zoologie generală	1	8	3
Zootehnie. Creșterea și înmulțirea animalelor. Creșterea vitelor, a șeptelului. Înmulțirea animalelor domestice	1	3	2

Sursa: Instrumentul Bibliometric National. <https://ibn.idsi.md/>

ANEXA 6. Distribuția publicațiilor relevante pentru specializarea inteligentă în funcție de domeniu indexate SCOPUS (2019-2022)

Domeniu CZU	Doc.	Autori	Org.
Științe medicale. Medicină	116	341	106
Știința și tehnologia calculatoarelor. Calculatoare. Procesarea datelor	80	154	74
Construcția de mașini în general. Tehnică nucleară. Electrotehnică. Tehnologie mecanică	62	200	64
Agricultură și alte științe și tehnici înrudite. Silvicultură. Agricultură. Exploatarea vieții sălbatice	45	81	26
Științe biologice în general	36	122	52
Zootehnie. Creșterea și înmulțirea animalelor. Creșterea vitelor, a șeptelului. Înmulțirea animalelor domestice	25	37	9
Obiceiuri, datini privind viața particulară	18	17	5
Farmacologie. Terapeutică. Toxicologie	17	80	50
Botanică	15	59	28
Informatică aplicată. Tehnici bazate pe calculator cu aplicații practice	13	25	9
Bazele materiale ale vieții. Biochimie. Biologie moleculară. Biofizică	10	45	21
Industria construcțiilor. Materiale de construcție. Tehnologii și procedee în construcții	10	25	11
Rumegătoare mari, taurine. Vite, boi	10	24	6
Botanică generală	8	27	11
Botanică sistematică	8	41	21
Îmbrăcăminte. Costume. Costume naționale. Modă. Podoabe	8	7	3
Ecologie generală și biodiversitate	7	17	10
Rumegătoare mici	7	7	2
Vin. Producerea vinului. Oenologie	7	26	6
Cultura plantelor de câmp	6	12	5
Întreținerea, creșterea și utilizarea insectelor și a altor astropode	6	9	4
Natura. Studiul și conservarea naturii. Protecția naturii și a animalelor sălbatice.	6	15	7
Obținere. Preparare. Izolare. Purificare etc.	6	26	12
Științele pământului. Științe geologice	6	32	14
Mineralogie. Studiul special al mineralelor	5	13	7
Agricultură în general	4	17	6
Boli ale plantelor. Dăunători și organisme vătămătoare pentru plante. Protejarea plantelor	4	10	4
Ierburi de nutreț. Ierburi de fîneață și pășune	4	10	4
Industria minieră	4	24	10
Medicamentele potrivit acțiunii lor principale	4	15	13
Metale în general	4	21	10
Zoologie	4	13	6
Farmacia în general și profesia de farmacist	3	15	8
Industrii, meserii și îndeletniciri pentru produse finite și asamblate	3	4	3
Interacțiune om-calculator. Interfața om-mașină. Interfața utilizator. Mediul utilizatorului	3	15	5
Producerea și conservarea alimentelor solide	3	11	5
Produse ale animalelor domestice (de curte) și de vînat	3	6	2
Telecomunicații și telecomandă (organizare, funcționare)	3	3	1
Cultura fructelor	2	4	4
Fenomene electronice și ionice	2	20	9
Industria sticlei. Ceramică. Ciment și beton	2	10	4
Industrii, meserii și îndeletniciri pentru materiale diverse	2	16	5
Medicamentele potrivit originii lor	2	12	5
Știința solului. Pedologie. Cercetări pedologice	2	7	2
Științe auxiliare ale geologiei	2	5	2
Alte animale crescute de om	1	7	1
Biologie celulară și subcelulară. Citologie	1	4	3
Boli transmisibile. Boli infecțioase și contagioase, stări febrile	1	1	1
Botanică aplicată. Utilizarea plantelor. Tehnobotanică. Botanică economică	1	1	1

Botanică geografică. Geografia plantelor (fitogeografie). Floră. Distribuția geografică a plantelor	1	1	1
Cereale. Recolte de grâne	1	2	1
Ceremonial. Etichetă. Maniere elegante. Rang. Titlu	1	1	1
Comunicații între calculatoare. Rețele de calculatoare	1	1	1
Date	1	5	4
Etiologie. Știința despre cauzele bolii	1	4	2
Geomorfologie. Studiul formelor de relief ale pământului	1	6	2
Habiturile plantelor. Comportamentul plantelor. Ecologia plantelor. Etologia plantelor. Plantele și mediul lor.	1	8	2
Hidrosfera. Apa în general. Hidrologie	1	5	3
Industria îmbrăcăminte, confecții. Fabricarea articolelor de toaletă. Cosmetică	1	2	1
Industria lemnului și cherestelei	1	9	3
Îngrășăminte chimice și naturale. Îmbogățirea solului. Stimularea creșterii. Stimulanți pentru plante	1	5	2
Mammalia. Mamifere	1	5	3
Mașini agricole, echipamente și utilaje agricole	1	5	2
Materiale de construcție. Părți ale construcțiilor	1	4	1
Medicamentele potrivit originii lor	1	3	3
Obligații. Contracte. Convenții	1	4	3
Păsări domestice	1	10	1
Plante de grădină. Grădinărit	1	4	2
Plante de nutreț cu excepția ierburilor	1	1	1
Porc. Porcine	1	2	1
Viticultură. Viță de vie. Vii	1	2	2

Sursa: Instrumentul Bibliometric National. <https://ibn.idsi.md/>